

**LÄHISUHDEVÄKIVALLAN JA SUKUPUOLEN FEMINISTISIÄ TULKINTOJA:
DISKURSSIANALYYTTINEN TUTKIMUS**

MARJETA ANNA-LAURA
Tampereen yliopisto
Sosiaalitutkimuksen laitos
Sosiaalipsykologian pro gradu – tutkielma
Lokakuu 2010

MARJETA, ANNA-LAURA: Lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen feministisiä tulkintoja: diskurssianalyttinen tutkimus.

Pro gradu-tutkielma, 86 sivua + 2 liitesivua
Sosiaalipsykologia
Ohjaaja: Eero Suoninen
Lokakuu 2010

TIIVISTELMÄ

Tarkastelen tutkielmassani lähisuhdeväkivallasta tuotettuja feministisiä tulkintoja. Tutkin tapoja määritellä lähisuhdeväkivaltaa *sukupuolistuneena* yhteiskunnallisena ongelmana ja niitä merkityksiä, joita tämä puhe tuottaa (erityisesti *nais- ja mies*)toimijoille. Lisäksi pohdin millaisia haasteita ja mahdollisuuksia feministisistä lähtökohdista tuotetut puhettavat voisivat mahdollisesti väkivallan vastaisen työn käytänteisiin tarjota.

Tutkimukseni teoreettinen tausta muodostuu sosiaalisen konstruktionismin ja feministisen tieteen tradition kautta. Ymmärrän todellisuuden rakentuvan sosiaalisesti kielellisissä käytännöissä. Tutkimuksessani korostuu lisäksi tiedon ja tietämisen sukupuolistunut luonne sekä tiedon osittaisuus ja poliittisuus. Aineiston käsittelyssä olen soveltanut diskurssianalyttistä metodia.

Haastattelin tutkimukseeni kahdeksaa vapaaehtoista puhelinpäivystäjää organisaatiosta, jonka paikka väkivaltatyön kentällä on monella tavalla erityinen. Organisaatiossa tehdään työtä nais erityisesti, valtakunnallisesti ja pienillä resursseilla. Organisaatiossa toteutettavan väkivaltatyön periaatteita, käytänteitä ja tavoitteita voi tulkita feministisiksi. Työntekijät ovat tottuneet problematisoimaan lähisuhdeväkivaltaa erityisesti sukupuolen näkökulmasta.

Aikaisemmassa tutkimuksessa on esitetty huomioita väkivaltatyön laajasta kirjosta, hajanaisuudesta ja sukupuolineutraalista luonteesta. Erilaisten organisaatioiden taustojen tutkimisella ja arvioimisella voidaan tehdä väkivaltakeskustelua avoimemmaksi ja mahdollistaa aiempaa dialogisempaa yhteistyötä väkivaltatyön kentälle. Olisi myös väkivaltaa kokeneen henkilön edun mukaista, että häntä auttava organisaatio olisi tietoinen ja avoin sitoumuksistaan ja periaatteistaan.

Tulkitsin aineistostani viisi tapaa puhua lähisuhdeväkivallasta sukupuolistuneena yhteiskunnallisena ongelmana. Näissä puhetavoissa (*Väkivalta: sukupuoleen sisältyvänä riskinä, keskustelun ongelmana, sukupuoliroolien ongelmana, miehen strategiana ja sukupuolen korostamisen ongelmana*) väkivallan ongelman ydin, huolen kohde, ongelman vastuulliset ja ongelmaan puuttumisen tavat määritellään eri tavoilla sukupuolistuneesti. Väkivallan ja sukupuolen kytköksiä rakennetaan moninaisilla tavoilla, mutta usein niin, ettei sukupuolten vastakkainasettelua ilmene. Ongelman määrittely tapahtuu pääasiassa naisuhripuheen kautta siten, että miestekijän merkitystä häivytetään. Vastuullisiksi väkivallasta määritetty usein fyysisen väkivallan kohdistajan sijasta jokin laaja yksilöitymätön taho tai abstrakti järjestelmä. Feminististen puhetapojen voi tulkita sisältävän riskejä, jotka voivat johtaa ainoastaan vahinkoja korjaavaan, vastuullis(t)en kadottavaan tai työn vaatimien resurssien kannalta epärealistiseen väkivaltatyön tapaan. Toisaalta puhettavat sisältävät myös potentiaalia, kuten mahdollisuuksia sukupuolen merkityksen tunnistamiseen, monenlaisten uhrien ymmärtämiseen ja asiakkaiden ainutkertaisuuden taidokkaaseen huomioimiseen.

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	1
1.1 Tutkimusaiheena feministinen väkivaltatyö	2
1.2 Tutkimuksen taustasta	6
1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja kysymykset	8
2. AIKAISEMPI TUTKIMUS.....	10
2.1 Sukupuoli lähisuhdeväkivallan tutkimuksessa	11
2.2 Sukupuoli lähisuhdeväkivallan vastaisen työn tutkimuksessa	12
2.3 Sukupuolierityisen työn tutkimus	14
3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	16
3.1 Konstruktionistinen tietäminen	16
3.2 Tutkimuksen feministisyys.....	19
3.3 Diskurssianalyysi metodisena työkaluna.....	22
4. AINEISTO	25
4.1 Tutkimuskohteena Naisten Linja	25
4.2 Erityinen ja ristiriitainen Naisten Linja	27
4.3 Aineistona vapaaehtoisten haastattelut	30
4.4 Aineiston keruu aktiivisella haastattelulla	32
5. ANALYYSI.....	35
5.1 Puhetavat	37
5.1.1 Väkivalta sukupuoleen sisältyvänä riskinä	37
5.1.2 Väkivalta keskustelun ongelmana	42
5.1.3 Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana	47
5.1.4 Väkivalta miehen strategiana	52
5.1.5 Väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana.....	54
5.2 Subjektipositiot: Naiset, miehet ja muut lähisuhdeväkivallan toimijoina.....	58
5.2.1 Nais- ja miesyksilöt yhteiskunnan järjestelmien vaikutusten kohteena	59
5.2.2 Kansalaiset sukupuolistuneiden toimijoiden aktiivisuuden säätelijöinä	60
5.2.3 Aktiiviset kasvatusinstituutiot ja oikeuksistaan taistelevat naiset	61

5.2.4 Hyväuskoisia naisia hallitsevat miehet.....	62
5.2.5 Nais- ja miestoimijoista yksilöllisiin väkivallan kokijoihin	63
5.3 Tulosten tiivistäminen	63
5.4 Puhetapojen ja subjektipositioiden seuraamuksellisuudesta.....	65
5.4.1 Huomioita naisille ja miehille tarjoutuneista subjektipositioista	65
5.4.2 Feministisiin puhetapoihin sisältyvät haasteet	68
5.4.3 Feministisiin puhetapoihin sisältyvät mahdollisuudet.....	70
6. JOHTOPÄÄTÖKSET	74
6.1 Puhetapojen feministisyydestä.....	74
6.2 Feministiset puhetavat osana laajempaa yhteiskunnallista keskustelua.....	76
6.3 Ajatuksia jatkotutkimuksesta	78
7. LOPUKSI	80
LÄHTEET	
LIITTEET	
 KUVA JA TAULUKOT	
Kuva 1: Tutkimustehtävän kokonaisuus.....	24
Taulukko 1: Lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen kytkeytyminen.....	64
Taulukko 2: Feminististen puhetapojen mahdollisia seurauksia väkivaltatyöhön.....	73

1 JOHDANTO

Siitä asti kun lähisuhdeväkivalta tunnistettiin Suomessa 1970-luvulla yhteiskunnalliseksi sosiaalisesti ongelmaksi, lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa on tutkittu useilla eri tieteenaloilla lukuisista näkökulmista. Tutkimuksissa on toistuvasti käynyt ilmi ongelman laajuus ja syvyys. Esimerkiksi Suomessa vuonna 1998 julkaistun ensimmäisen sukupuolen huomioineen kyselytutkimuksen mukaan 40 prosenttia 18–74-vuotiaista naisista oli vähintään kerran 15 vuotta täytettyään kokenut miehen tekemää fyysistä tai seksuaalista väkivaltaa tai väkivallalla uhkailua (Heiskanen & Piispa 1998). Seitsemän vuotta myöhemmin kyselytutkimus uusittiin ja tulokset osoittivat, että muutokset väkivallan yleisyydessä ovat olleet vähäisiä tutkimusten välisellä aikajaksolla (Piispa, Heiskanen, Kääriäinen & Siren 2006)¹. Lähisuhdeväkivallan ilmiö on siis ollut tunnistettavasti yleinen ja vakava yhteiskunnallinen ongelma jo useiden vuosikymmenten ajan.

Ongelman vakavuudelle ja siihen puuttumisen vaikeudelle on eritelty moniakin syitä. Läheisimpiin ja rakkaimpiin ihmisiin kohdistettu väkivalta on erittäin arkaluonteista: väkivallan kokemuksiin liittyy paljon tunteita, tabuja ja ennakkoluuloja. Ilmiöstä puhumista ja sen näkyvyyttä estävät voimakkaat häpeän tunteet, sekä suomalaiseseen kulttuuriin vahvasti kuuluva ihmisten ja perheiden yksityisyyden kunnioittaminen. (Nyqvist 2006, 143.) Kyseessä on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, joka koskettaa äärimmäisen monia ihmisiä, jonka vaikutukset ovat valitettavan suuria ja jota vastaan työskennellään monissa ammateissa vaihtelevilla tavoilla. Lähisuhteissa tapahtuvan väkivallan parissa työskentelevät käytännön tasolla niin valtion virkamiehet (esimerkiksi poliisit, terveydenhoitajat, perheneuvoloiden työntekijät ja sosiaalityöntekijät), yksityiset terapeutit kuin seurakunnatkin. Merkittävää osaa väkivallan vastaisesta työstä tehdään myös kolmannen sektorin toimijoiden voimin pienillä resursseilla, joskus jopa vapaaehtoistyönä. Suomessa ei olekaan yhtenäistä ja koko valtion kattavaa väkivallan vastaisen työn järjestelmää², vaikka useat järjestöt ja organisaatiot ovat jo kauan odottaneet valtakunnallista ohjelmaa, joka tekisi erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan vastaisesta työstä valtakunnallisesti kattavampaa ja toimivampaa³. Lähisuhdeväkivalta on vaikeasti

¹ Myös Lundgren, Heimer ja Westerstrand (2001) ovat todenneet Ruotsissa tekemässään tutkimuksessa, ettei naisiin kohdistuva väkivalta ole vähentynyt suoraviivaisesti, vaikka naisten yhteiskunnallinen asema onkin muuten parantunut.

² Vanhasen II – hallituksen tasa-arvo-ohjelmaan on kirjattu, että Suomeen laaditaan naisiin kohdistuvan väkivallan vastainen ohjelma (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008–2011, 25). Kuitenkin vuonna 2009 ilmestyneessä seurantaraportissa ilmenee, että toistaiseksi ohjelmaa ei ole kyetty rakentamaan varojen puutteen vuoksi (Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008-2011. Seurantaraportti 2009, 29).

³ Esimerkiksi Amnestyn Suomen jaoston kokoama, 25 järjestöstä ja organisaatiosta koostuva, Joku raja! -työvaliokunta (2009) laati ja allekirjoitti julkilausuman, jossa vaadittiin naisiin kohdistuvan väkivallan vastaista val-

hallittava yhteiskunnallinen ongelma pitkälti juuri aiheen arkaluontoisuudesta johtuvan aiheesta vaikenemisen, sekä väkivallan vastaisen työn hajanaisuuden takia. Lähisuhdeväkivallan ilmiön kanssa työskentelevien organisaatioiden keskinäiset erot, sekä selkeän valtakunnallisen ohjelman puuttuminen, luovat haasteita organisaatioiden väliselle yhteistyölle ja täten myös toimenpiteiden pitkäjänteiselle ja suunnitelmalliselle kehittämiselle.

1.1 Tutkimusaiheena feministinen väkivaltatyö

Suomalaiset väkivaltatutkijat ovatkin viime vuosina huomioineet lisääntyvissä määrin perusteellisen väkivaltapalveluiden erityisyyksien, eroavaisuuksien ja yhtäläisyyksien tutkimisen tärkeyden. Esimerkiksi Aune Flinckin mukaan on merkityksellistä analysoida, miten väkivaltaa määritellään erilaisissa sosiaalisissa yhteyksissä: tutkimusta tulisi suunnata myös väkivaltatyön taustalla vaikuttaviin ihmiskäsityksiin (Flinck 2006, 128). Nyqvist puolestaan määrittelee työn kehittämisen keskiöön työntekijöiden tulkintatapojen tutkimisen ja tiedostamisen. Hänen mukaansa tehokas lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen edellyttää tietoisuutta ja ymmärrystä lähisuhdeväkivallan sosiokulttuurisista tulkinta- ja käsittelytavoista, koska nämä leimaavat sekä auttajan että autettavan itseymmärrystä. (Nyqvist 2006, 144–145.) On esimerkiksi kiinnitetty huomiota siihen, että väkivallan vastaista työtä tehdään usein ainoastaan joko naisten tai miesten kanssa. Nais- ja mieserityisten palveluiden lähtökohtien ja toimintatapojen, sekä kyseisten palveluiden asiakkaille tuottamien merkitysten tarkastelua, onkin pidetty haasteena, johon väkivaltatutkijoiden tulisi tarttua (Kuronen, Granfelt, Nyqvist & Petrelius 2004, 11–15.) Itse vastaan osaltani tähän haasteeseen tutkimalla yhtä sukupuolierityistä väkivaltatyötä tekevää organisaatiota, Naisten Linjaa. Tarkemmin sanottuna tutkin organisaation vapaaehtoisten työntekijöiden diskursiivisia tapoja tehdä lähisuhdeväkivaltaa ymmärrettäväksi ilmiöksi. Naisten Linja on Naisten Linja Suomessa ry:n perustama ja ylläpitämä, vuonna 2002 toimintansa aloittanut, pitkälti vapaaehtoisten työntekijöiden voimin pyörivä puhelinneuvonta- ja tuki-palvelu.

Sukupuolierityinen lähisuhdeväkivallan vastaisen työn tapa edustaa yhtä niistä monista työn tekemisen tavoista, joilla lähisuhdeväkivaltaa pyritään Suomessa hillitsemään. Pääasiassa kolmannelle sektorille sijoittuvat, sukupuolierityistä auttamistyötä tekevät organisaatiot lähtivät kehittymään 1980-luvulla, kun Anja Auvinen aloitti nais erityisten päihdepalveluiden kehittämisen (Kuronen ym.

takunnallista ohjelmaa. Erityisesti julkilausumassa vaadittiin, että: ”Pysyvän lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisytyön keskuksen lisäksi jokaiseen kuntaan ja seutukuntaan on nimettävä yhteyshenkilö, jonka toimenkuvana on edistää, koordinoita ja seurata paikallista väkivallan vastaista työtä. Valtion vastuulla on luoda yhteiskunnalliset ja sosiaaliset puitteet, joissa väkivaltaa ehkäistään tehokkaasti”.

2004, 11.) Tämän jälkeen, ja erityisesti 2000-luvun vaihteessa, on perustettu useita erityisesti lähisuhdeväkivallan vastaista työtä tekeviä ja vain naisille tai miehille tarkoitettuja auttavia palveluita tai työmuotoja. Näitä ovat muun muassa Espoon turvakoti (1983), Ensi- ja turvakotien liiton toimesta kehitetty ja miehille suunnattu Lyömätön Linja (1993), raiskauskriisikeskus TukiNainen (1993), Monika-Naiset Liitto ry:n päivystävä puhelin väkivaltaa kokeneille maahanmuuttajanasille (1998) ja kriisipuhelinpäivystys Naisten Linja (1999). Näiden lisäksi Ensi- ja turvakotiliiton organisoimaa, ja vuonna 1994 alkanutta, mieserityistä Jussi-työtä tehdään Suomessa vuonna 2010 kahdeksalla paikkakunnalla. Kolmannen sektorin sukupuolierityinen väkivallan vastainen työ onkin merkittävä osa kaikesta siitä työstä, jota väkivaltaa vastaan Suomen yhteiskunnassa tehdään.

Tutkimuskohteeksi valitsemani nais erityinen neuvonta- ja tukipuhelin Naisten Linja edustaa tutkimuksessani tulkintani mukaan *feminististä (lähisuhde)väkivaltatyötä* tekevää organisaatiota. Aiempi tutkimus ei tarjoa yksiselitteistä määritelmää feministisen väkivaltatyön käsitteelle. Suomessa on pohdittu sen sijaan jonkin verran feministisen sosiaalityön käsitettä ja sen onkin osoitettu muuttuvan ajassa ja paikassa (Keskinen 2004). Sue Wisen (1990, 248) mukaan sosiaalityö on feminististä silloin, kun työhön liittyviin valta-asetelmiin kiinnitetään erityistä huomiota ja tavoitteena on erityisesti kaikista heikoimmassa asemassa olevien ihmisten auttaminen. Wise huomauttaakin, että feminismiin liittyy aina moraalisi-poliittiset kysymykset vallasta ja sen puutteesta. Angloamerikkalaista feminististä sosiaalityötä tutkineet Forsberg, Kuronen ja Ritala-Koskinen (2000, 173–175) ymmärtävät puolestaan feministisen sosiaalityön tarkoittavan pääasiassa ammattimaista naissosiaalityöntekijöiden tekemää naisehtoista ja naisille tarkoitettua työtä.

Tutkimassani organisaatiossa tulkitsekin juuri toiminnan *nais erityisyyden* osoittavan työn tekemisen naisehtoista luonnetta. Naisten Linjan toiminnan voidaan kuvata olevan nais erityistä ensinnäkin siksi, että organisaation tarjoama neuvonta ja apu on suunnattu erityisesti väkivaltaa kokeneille naisille jo puhelinlinjalle annetun nimen perusteella. Toiseksi työntekijöinä, vapaaehtoisina sekä järjestön hallituksen jäseninä toimii ainoastaan naisia. Kolmanneksi Naisten Linja Suomessa ry kertoo toimintasuunnitelmassaan (2010) pyrkivänsä: ”*edistämään naisten tasa-arvoa ja oikeuksia yhteiskunnassa*”. Neljänneksi Naisten Linja toimii aktiivisesti Naisjärjestöt yhteistyössä - Nytkis ry:n koordinoimassa kansallisessa väkivaltaobservatoriossa, jonka tavoitteena on tarjota itsenäinen ja kriittinen ääni osana yhteiskunnallista väkivaltakeskustelua. (Naisten Linja Suomessa ry:n toimintasuunnitelma 2010, 1-3.) Toiminnan näin vahva nais erityisyys on mielestäni selkeä perustelu sille, miksi organisaation tekemää väkivaltatyötä voi pitää *feministisenä*. En kuitenkaan organisaation feministisyyttä arvioidessa ottanut huomioon haastateltavien omia kokemuksia siitä, tunsivatko he

itse olevansa feministejä. Tällä tiedolla ei mielestäni ollut tutkimuksen kannalta erityistä merkitystä, sillä se, mikä lopulta on feministinen puhetapa, ei ole koskaan selvärajaista. Puhetapa ei ole automaattisesti feministinen, vaikka feministiksi itsensä kokeva henkilö olisikin sen tuottanut. Itse asiassa jonkin puhettavan nimeäminen puhtaasti feministiseksi on mahdotonta (Skeggs 1997, 140). Esimerkiksi Bahtinin mukaan puhettavat ovat aina moniäänisiä; niissä kuuluvat monet sosiokulttuuriset äänet yksilön omaan ääneen yhteen kietoutuneena (Bahtin 1991, 54). Viittaamalla feminististen puhetapojen tutkimiseen, tarkoitan siis tutkimuksessani aina *feministisistä lähtökohdista* tuotettujen puhetapojen tutkimista. Feministisillä lähtökohdilla tarkoitan puolestaan tässä tutkimuksessa juuri nais erityistä Naisten Linjan organisaatiota.

On lisäksi huomautettava, että viittaan tässä tutkimuksessa feministisen *väkivaltatyön* käsitteellä kaikkeen auttamistyöhön, jota väkivaltaa vastaan organisoidusti yhteiskunnassamme tehdään, niin vapaaehtoiseen auttamistyöhön, kuin ammattimaiseenkin sosiaalityöhön. Sosiaalityöllä sinänsä tarkoitetaan yleisesti ongelmatilanteisiin kohdistuvaa interventiota, jossa tavoitteena on ongelman ratkaiseminen tai lievittäminen (Juhila 2006, 209). Tähän määrittelyyn myös oma käsitteeni sopisi. Kuitenkin sosiaalityöstä puhuttaessa tarkoitetaan usein juuri ammattimaisesti tehtyä työtä. Koska itse keskityn tutkimaan erityisesti väkivaltaa vastaan tehtyä työtä, jota tehdään ei-ammattillisesti, olen katsonut tarpeelliseksi irrottautua sosiaalityön käsitteestä. Tutkimukseni tuokin ilmi väkivaltatyön moninaisuutta ja kiinnittää huomiota sen laajenemiseen myös julkisen sektorin ja ammattimaisesti tehdyn sosiaalityön ulkopuolelle.

Väkivaltatyön (eli väkivaltaa vastaan tehdyn työn) tutkimusta on tehty Suomessa toistaiseksi suhteellisen vähän sukupuolen näkökulmasta, eikä feminististä väkivaltatyötä ole tutkittu juuri ollenkaan. Verrattuna muihin pohjoismaihin, Suomessa on pitkään käsitelty lähisuhdeväkivallan ongelmaa sukupuolineutraalisti⁴ yksilötasoisena ja perhekeskeisenä ongelmana (Nyqvist 2004, 103–104.) Vähäisen sukupuolen näkökulmasta tuotetun lähisuhdeväkivaltakeskustelun on tulkittu johtuvan siitä, että sen on pelätty johtavan miesten kollektiiviseen syyllistämiseen (Notko 2000, 21). Toiveet neutraalista, väkivaltaa yksityisasiana korostavasta ja ei-syyllistävästä keskustelutyylistä ovat todennäköisesti vaikuttaneet myös asemaan, joka on muotoutunut feministiselle väkivaltatyölle sekä yleisessä julkisessa keskustelussa että tutkimuksen saralla. On esimerkiksi perusteltua sanoa, että tutkimuskohteeni Naisten Linja kuuluu edelleen selkeästi marginaaliin väkivaltatyötä tekevien or-

⁴ Arto Jokisen mukaan 1970- ja 80-luvulla Suomessa hallinnut perhedynaaminen ajattelu- ja auttamiskulttuuri on todennäköisesti vaikuttanut vahvasti siihen, että perheväkivallasta on puhuttu pitkään sukupuolineutraalisti. Perhedynaamisissa ajattelumallissa väkivalta nähdään ensisijaisesti osaksi perheen sisäisiä vuorovaikutussuhteita. (Jokinen 2000, 49.)

ganisaatioiden keskuudessa. Naisten Linja toimii jatkuvasti hyvin pienillä resursseilla ja työtä tehdään täten jatkuvassa epävarmuudessa⁵. Organisaation asema julkisessa keskustelussa, johon se on pyrkinyt aktiivisesti osallistumaan, on myös ollut monella tapaa jännitteinen⁶. Tutkimuksenkaan saralla sen toiminnasta ei olla oltu kiinnostuneita⁷. Itse asiassa Suomessa ei ole juurikaan käyty asiallista keskustelua feministiseen väkivaltatyöhön tai ylipäättänsä feministiseen sosiaalityöhön liittyen. Syyksi on nähty niin Suomen feministisen liikkeen heikkous, kuin suomalaisten maltillisen, ei radikaalin, tasa-arvoajattelunkin perinne (Forsberg, Kuronen & Ritala-Koskinen 2000, 174). Keskinen arvelee puolestaan feministisen sosiaalityön tutkimuksen vähäisyyden johtuvan siitä, että suomalainen sosiaalityö on painottunut pitkään julkiselle sektorille, josta katsoen feministinen sosiaalityö on vaikuttanut idealistiselta ja hyvin etäiseltä (Keskinen 2004, 19). Nyqvist huomauttaa lisäksi, että toisinaan tutkimukset ovat kyllä kohdistuneet väkivaltatyön sukupuolierityisiin käytäntöihin, kuten naisten turvakoteihin, mutta sukupuolen merkitystä ei ole huomioitu tai eksplikoitu (Nyqvist 2004, 102). Myös Suomen ulkopuolella feministisen sosiaalityön tutkimus näyttäytyy poikkeuksena sosiaalityön tutkimuksen valtavirrasta (Kuronen ym. 2004, 8). Voisikin olettaa, että feminististä väkivaltatyötä tutkimalla olisi mahdollista avata julkiseen väkivaltakeskusteluun uusia sukupuoli- ja tasa-arvopoliittisia keskustelulinjoja, joilla voisi puolestaan olla monitahoisia vaikutuksia myös väkivallan vastaisen työn käytänteisiin.

Feministisen organisaation epävarma ja ristiriitainen asema osana väkivallan vastaisen työn kenttää ei toisaalta ole kovinkaan suuri yllätys. Feministinen toiminta on kautta aikain herättänyt negatiivisia miellelyhtymiä: Esimerkiksi Beverly Skeggs kirjoittaa, kuinka feminismi yhdistetään usein tylsään ja tiukkapipoiseen käyttäytymiseen, joka ei ole millään tavalla nautinnollista (Skeggs 1997, 142). Tällaista feminismien ja feministisen toiminnan stigmatisointia, kuten feminismin toiseuttamista äärimmäiseksi, vaikeaksi ja epämiellyttäväksi, on viime aikoina tapahtunut myös suomalaisessa julkisuudessa (Hasanen, Koivunen & Kolehmainen 2010, 36). Osaltaan tätä feminismiin kohdistuvaa arvostelua voi selittää sillä, että naisten tuottamaan tietoon on suhtauduttu kautta tieteen historian epäilevästi ja vähättelevästi. Naisten tuottaman tiedon on nähty olevan subjektiivisempaa

⁵ Toiminnanjohtaja ja koordinaattori ovat valtakunnallisesti toimivan organisaation ainoita palkattuja työntekijöitä, vaikka toiminnassa on jatkuvasti aktiivisesti mukana noin 50 puhelinpäivystäjää ja 10 hallituksen jäsentä. Rahoitusta toiminnalle täytyy hakea joka vuosi uudelleen, mikä luo organisaation toimintaan tiettyjä rajoituksia ja epävarmuutta. (Tiedot perustuvat toiminnanjohtaja Pehkosen haastatteluun, joka pidettiin 16.3.2010.)

⁶ Yksi esimerkki feminististä väkivallan vastaista työtä kohtaan esitetystä kritiikistä on Iltasanomissa julkaistu kirjoitus otsikolla: ”Pöyristyttävää asenteellisuutta” (17.5.2010). Kirjoituksessa miesaktiivi Ralf Sund väittää tiettyjen naisliikkeiden tietoisesti pyrkineen estämään naisten väkivaltaisuudesta kertovan tutkimustiedon tuottamista.

⁷ Feministejä tai feminismiä ei ole muutenkaan nyky-Suomessa juuri tutkittu (Hasanen, Koivunen & Kolehmainen 2010, 1). Pirjo Pehkosen (2003) naisliikkeen merkitystä osana väkivaltadiskurssien kehittymistä tarkastellut pro gradu-työ on yksi harvoista poikkeuksista tähän huomioon.

ja vähemmän arvokasta kuin miesten. (Keller 1988.) Feministinen tieto käsitetään usein jotenkin puolueellisemmaksi ja arvosidonnaisemmaksi kuin ei-feministinen tieto. Konstruktionistisissa teorioissa objektiivisen tiedon mahdollisuus on kuitenkin ylipäänsä vahvasti kyseenalaistettu. Kenneth Gergenin mukaan kaikessa puheessa, kirjoituksessa ja tutkimuksissa on aina oma näkökulmansa, joka ei ikinä voi olla arvoista vapaata ja objektiivista (Gergen 1997, 117.) Näin siis jokaisen organisaation toiminnan taustalla on toimintaa ohjaavia arvoja ja periaatteita, myös silloin, kun niitä ei eksplikoida. Naisten Linja edustaa yhtä näkökulmaa lähisuhdeväkivaltaan, joka on muodostunut ja syventynyt vapaaehtoistyötä tekevien, sekä väkivaltaa kokeneiden naisten välisessä vuorovaikutuksessa. Suomessa ei ole vielä laajemmin pohdittu, eikä osattu hyödyntää tämän näkökulman tarjoamia mahdollisia positiivisia vaikutuksia väkivallan vastaiseen työhön.

On esitetty, että keskeisimmät erot, feminististen ja muiden väkivallan tukipalveluja tarjoavien organisaatioiden näkökulmien välillä, liittyvät oletettavasti tapoihin, joilla niissä suhtaudutaan sukupuolen ja lähisuhdeväkivallan kytköksiin. Feminististen organisaatioiden tapa konfliktoida sukupuolta onkin vahvistanut heihin kohdistuvaa kritiikkiä, sillä suurin osa väkivallan vastaista työtä tekevistä organisaatioista toimii varsin sukupuolineutraalisti. (Pehkonen 2003, 125.) Ilmiön sukupuolistuneisuus on siis samalla hyvin keskeinen ja konfliktoitunut piirre siinä lähisuhdeväkivaltaa koskevassa määrittelykamppailussa, jota erilaiset yhteiskunnan intressiryhmät keskenään käyvät. Voisikin ajatella, että lähisuhdeväkivallan ongelmaan tarttumista, avointa keskustelua ja toimenpiteiden tehokkuutta on pitkään hidastanut juuri ongelman *sukupuolittuneisuus*. Marita Husso on jopa arvioinut, että juuri ilmiön sukupuolittuneisuuden takia lähisuhdeväkivalta puuttui pitkään kokonaan yhteiskuntapoliittisesta keskustelusta (Husso 2003, 326). Sukupuolen merkityksen pohtimiseen osana vakavaa yhteiskunnallista ongelmaa liittyy siis jotain hyvin arkaluontoista. Näiden syiden takia olenkin kiinnostunut tutkimaan väkivallalle tuotettuja merkityksiä juuri sukupuolen kautta.

1.2 Tutkimuksen taustasta

Tutkimukseni teoreettinen tausta muodostuu ensinnäkin sosiaalisen konstruktionismin keskeisistä periaatteista (Gergen 1996, 1997 ja 1999). Konstruktionistinen lähestymistapa soveltuu tutkimukseeni, sillä ymmärrän keskeisesti käyttämäni käsitteet - sukupuolen, väkivallan ja feminismin - moninaisina sosiaalisina ilmiöinä, joita koskeva tieto ei ole objektiivista ja universaalia, vaan ajassa, paikassa ja kulttuurissa vuorovaikutuksellisesti rakentuvaa, uusiutuvaa ja muuttuvaa. Analyysin kohteena olevia ilmiöitä, sukupuolta ja lähisuhdeväkivaltaa, määrittelevät tavat, joilla niitä on ai-

emmin ymmärretty ja toisaalta ne ovat koko ajan avoimia uusille tulkinnoille ja määrittelyille. Sosiaalisen todellisuuden ilmiöt rakentuvat aina suhteessa muihin ilmiöihin, eikä ilmiöitä koskevia tulkintaprosesseja voida erottaa yhteiskunnallisesta kontekstistaan. Ilmiöt saavat merkityksensä suhteessa toisiinsa aina riippuen siitä sosiaalisesta vuorovaikutustilanteesta (ihmisten välisistä eroista ja suhteista), jossa niitä tuotetaan. Eri konteksteissa sama ilmiö näyttäytyy ja siitä puhutaan eri tavoilla. Sekä ilmiöiden kontekstisidonnaiset merkitykset että merkitysten muodostamisen prosessit ovat tutkimukseni kohteena. Toiseksi tutkimukseni keskeisissä valinnoissa näkyvät feministisen tutkimuksen traditiot. Erityisesti tutkimuksellisen otteeni feministisyys näkyy siinä, että sukupuoli toimii analyttistä katsettani ohjaavana käsitteenä. Pyrin myös tuomaan esille sellaista naisten toimintaa, joka sijoittuu väkivallan vastaisen työn kentällä marginaaliin. Tarkoitus on kyseenalaistaa lähisuhdeväkivaltaan liittyvien julkisen keskustelun yleisiä linjoja ja tuoda esille vaihtoehtoisia mahdollisuuksia tulkita lähisuhdeväkivaltaa yhteiskunnallisena ongelmana. Sosiaalisen konstruktionismin ja feministisen tutkimuksen tradition lisäksi valitsin diskurssianalyttisen lähestymistavan (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993a, 1999) täydentämään tutkimukseni teoreettis-metodologista viitekehystä. Diskurssianalyttisen metodin avulla pystyn jäsentämään aineistoani kiinnittämällä huomiota juuri diskursiiviseen tekemiseen, jossa sosiaalisen konstruktionismin yleisten periaatteiden mukaisesti tieto syntyy ja uusiutuu. Diskurssianalyttisestä perinteestä kotoisin olevat käsitteet, puhetapa ja subjektipositio, toimivat analyysissäni konkreettisina työkaluina, joiden avulla minun on mahdollista tarkastella sekä lähisuhdeväkivallalle tuotettuja sukupuolistuneita merkityksiä (ja niiden muodostumista) että lähisuhdeväkivaltaa määrittelevän puheen tuottamia käsityksiä sukupuolesta.

Tutkimukseni taustan valaisemiseksi on perusteltua määritellä myös ne käsitteet, joilla viitataan kiinnostukseni kohteena olevaan ilmiöön. Käytän tutkimuksessani yleiskäsitettä *lähisuhdeväkivalta* tarkoittaen sillä kaikissa ihmisen lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Valintaan ovat vaikuttaneet useat seikat: Ensiksikin olen erityisesti kiinnostunut väkivallasta, joka tapahtuu kahden toisensa tuntevan ihmisen välillä, eikä ole täysin sattumanvaraista ja anonyymia. Toiseksi, päätin käyttää käsitettä lähisuhdeväkivalta sen laajuuden vuoksi: käsite itsessään ei määrittele etukäteen kenen tekemästä väkivallasta olen kiinnostunut tietämään. Sen piirissä on mahdollista puhua ihmisistä erilaisin käsittein: naisina, miehinä, henkilöinä, puolisoina, lapsina, isoäiteinä jne. Feministissä väkivaltatutkimuksessa on useimmiten käytetty naiseen kohdistuvan väkivallan käsitettä, koska on haluttu rikkoa tieteellisten diskurssien näennäistä sukupuolineutraaliutta ja käsitevalinnalla on haluttu mahdollistaa sukupuolten epäsymmetrisen suhteen näkyvyys osana väkivallan ilmiötä (Ronkainen 1998, 3). Koska tavat puhua sukupuolista ja niiden suhteista osana lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa ovat

kuitenkin tutkimuskohteenani, halusin tutkijana irrottautua käsitteestä, joka sisältää tietyn kannanoton jo itsessään.

Käytän lisäksi tutkimuksessani käsitettä sukupuolistunut lähisuhdeväkivalta. Käsitettä on käytetty aiemminkin (naisiin kohdistuvan väkivallan käsitteen ohella) feministissä tutkimuksissa viittaamaan väkivaltaan, joka rakentuu sukupuolen epäsymmetriselle suhteelle ja jossa myös tätä suhdetta sekä siihen kytkeytyviä mieheyden ja naiseuden merkityksiä tuotetaan ja käytetään (Ronkainen 1998, 3). Kun siis käytän lähisuhdeväkivaltaa mielenkiinnon kohdettani kuvaavana yleiskäsitteenä, sukupuolistuneen lähisuhdeväkivallan käsitteellä viitataan tutkimuksessa ottamaani näkökulmaan tutkia väkivallan käsitteellistämistä erityisesti sukupuolen ja sukupuolten suhteiden kautta. Tilanteisen käsitteellistämisen ohella olen kiinnostunut pohtimaan väkivallan sukupuolistuneisuuden laajempia yhteiskunnallisia ulottuvuuksia. Näkökulmaani voikin perustellusti ymmärtää laajassa väkivaltatutkimuksen kentässä feministisenä näkökulmana.

1.3 Tutkimuksen tavoitteet ja kysymykset

Väkivallan vastaista työtä tekevien ja auttavia palveluita tarjoavien organisaatioiden taustojen tutkiminen on erityisen tärkeää, sillä kuten olen jo edellä kuvannut, tällä hetkellä työtä tehdään hyvin erilaisista lähtökohdista käsin ja hyvin moninaisilla tavoilla. Jo ilmiöön liittyvät keskeisimmät käsitteellinnat kertovat erilaisista näkökulmista: lähisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta voidaan puhua esimerkiksi parisuhdeväkivaltana, perheväkivaltana, lähisuhdeväkivaltana tai naisiin kohdistuvana väkivaltana. Käsitteiden kirjo ei ole merkityksetön piirre, sillä ongelman nimeämisen tavat (erilaiset tavat määritellä ongelmaa) sulkevat sisälleen toisistaan poikkeavia käsityksiä ongelman syistä, luonteesta ja sen mahdollisista ratkaisuista (Juhila 2006, 210). Tämän vuoksi onkin hälyttävää, ettei tietoa palveluntarjoajien taustoista ole juurikaan saatavilla. Tätä selittää osaltaan se, etteivät väkivaltatyötä tekevät organisaatiot useinkaan halua leimautua jonkin tietyn suuntauksen edustajaksi. Usein se olisi myös mahdotonta, sillä samankin auttamisohjelman työntekijöillä voi olla eriäviä mielipiteitä väkivallan syistä ja puuttumisen toimenpiteistä (Keisala 2006, 10). Joskus oman ja muiden näkemyksien eroja ei myöskään tunnisteta tai osata sanallistaa. Tästä seuraa haasteita niin organisaation sisäiseen, kuin organisaatioiden väliseenkin vuorovaikutukseen. Kun väkivaltatyön taustasta, sen arvoista, periaatteista ja väkivaltaan liittyvistä käsityksistä ollaan mahdollisimman tietoisia ja avoimia, kunnioitetaan paremmin asiakkaiden oikeuksia sekä mahdollistetaan tiiviimpää organisaatioiden välistä yhteistyötä.

Väkivallan vastainen työ on siis paikoittain aktiivista, mutta valtakunnallisesti vaihtelevaa (sekä määrältään että työn tekemisen tavoiltaan) ja täten väkivallan uhreja epätasa-arvoisesti kohtelevaa. Väkivaltaa kokeneella ja apua hakevalla henkilöllä ei useinkaan ole mahdollisuutta saada tietoa avun tarjoajansa taustoista. Tämä on ongelmallista, sillä myös auttamissuhde on eräänlainen valtasuhde, jossa autettava on monella tapaa auttajansa käsitysten ja tämän ehdottamien toimenpiteiden varassa. Esimerkiksi postmodernista näkökulmasta feminististä sosiaalityötä tutkinut Karen Healy (2000, 71–94) on kirjoittanut, että sosiaalityössä on aina kyse vallasta: Työntekijän valta autettavaansa kohtaan voi pahimmillaan olla alistavaa ja parhaimmillaan mahdollistavaa. Työntekijän valta on usein edellytys valtasuhteiden muuttamiselle autettavan elämässä ja autettavan valtaistumiselle. Auttamistyötä tekevälle henkilölle itselleenkin on siis arvokasta ja auttamisen taitoja lisäävää oppia tiedostamaan omia lähisuhdeväkivaltaan liittyviä puhetapojaan, jotka ovat vahvasti seuraamuksellisia. Tiedostamisen kautta työntekijä oppii herkistymään vuorovaikutuksessa toteutuvalle valtasuhteelle ja oppii kontrolloimaan paremmin asiakkaan tilanteisia voimistumisen ja estymisen hetkiä (Healy 2000, 290.) Erilaiset lähisuhdeväkivaltaan liittyvät puhetavat rakentavat muun muassa käsityksiä sukupuolistuneista väkivaltaa tekevistä ja kokevista henkilöistä ja vaikuttavat autettavien henkilöiden itseymmärrykseen konkreettisimmillaan estäen tai mahdollistaen tietynlaisia toimijuuksia. Esimerkiksi Suvi Keskinen mukaan osa väkivaltaisista miehistä investoi vahvasti heille julkisessa keskustelussa tarjottuihin käsityksiin väkivallalla hallitsevasta maskuliinisuudesta (Keskinen 2005, 60–61). Näin siis kaikki väkivaltaa koskevaan keskusteluun tavalla tai toisella osallistuvat tahot vaikuttavat siihen, millaiseksi väkivallan ilmiö tulevaisuudessa Suomessa kehittyi.

Väkivaltatyötä tekevien organisaatioiden taustojen tutkimisella ja tiedostamisella on mahdollista lisätä myös laajemmin yhteiskunnassa käytävän väkivaltaan liittyvän keskustelun avoimuutta ja aktivoitumista. Asiallinen ja eri näkökulmia kunnioittava keskustelulinja on ehdoton vaatimus väkivallan vastaisen työn kentälle kauan kaivatun ja suunnitellun organisaatioiden välisen yhteistyön kehittymiselle, kuten esimerkiksi valtakunnallisesti toimivan työverkoston luomiselle. Tavoiteltavan yhteistyön tulisi siis olla dialogista. Dialogisuudella tarkoitan *yhteistyösuhdetta*, jossa pyritään pikemminkin toisen ymmärtämiseen ja erilaisista näkökulmista neuvotteluun, kuin yhden oikean mielipiteen löytämiseen (Mönkkönen 2002, 82). Dialogisen yhteistyön tavoitteena ei siis ole ensisijaisesti samanmielisyyden tavoittaminen tai jonkin yhden yliverlaisen toimintamallin keksiminen, vaan onnistuessaan yhteistyö voi helpottaa sekä omien että muiden näkökulmien ja puhetapojen aiempaa parempaa tiedostamista ja reflektointia, eli kummankin osapuolen yhtäaikaista oppimista. Omien käsitysten tiedostamisen kautta työntekijät voivat oppia käyttämään eri puhetapoja tilantei-

sesti vaihtelevilla, parhaiten asiakkaan tilanteeseen sopivilla tavoilla. Erilaisten näkökulmien potentiaalit ja rajoitukset hahmottuvat paremmin, kun niitä vertaillaan toisiinsa asiallisessa julkisessa keskustelussa. Vain omaa näkökulmaansa kyseenalaistamalla ja toisen tietämystä arvostamalla voidaan oppia pois virheitä kohti toimivampia työn tekemisen diskursiivisia käytäntöjä. Tutkimukseni tavoitteena on siis yhtäältä tehdä näkyväksi Naisten Linjan puhelinpäivystäjien käsityksiä lähisuhdeväkivallasta ja kehittää tätä kautta tietoisuutta Naisten Linjan organisaation sisällä ja toisaalta avata ja aktivoida Naisten Linjan ja muiden organisaatioiden välistä keskustelua, joka puolestaan tarjoaa mahdollisuuksia dialogisemman yhteistyön kehittymiselle.

Tutkimuskysymykseni, joiden kautta tarkastelen Naisten Linjan organisaation vapaaehtoisten työntekijöiden lähisuhdeväkivaltaa määritteleviä tulkintaprosesseja, kuuluvat seuraavasti:

- 1) Millä tavoilla lähisuhdeväkivallasta puhutaan *sukupuolistuneena* yhteiskunnallisena ongelmana?
- 2) Millaisia merkityksiä (erityisesti *nais- ja mies*)toimijoille tuotetaan lähisuhdeväkivaltaa määrittelevässä puheessa?
- 3) Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita feministisistä lähtökohdista tuotetut puhutavat voisivat tarjota väkivaltatyön käytänteisiin? Tähän kolmanteen kysymykseen vastaaminen perustuu kahdella edeltävällä kysymyksellä tuotetun tiedon jatkopohdintaan.

2. AIKAISEMPI TUTKIMUS

Suomalaisessa väkivaltatutkimuksessa on viimeisen 20 vuoden aikana tapahtunut paljon sekä sisällöllisesti että menetelmällisesti. Osaa tästä kiinnostavasta tutkimuksesta esittelen tässä luvussa. Aluksi esittelen tutkimuksia, joissa otettiin Suomessa ensimmäistä kertaa sukupuoli erityisesti huomioon. Kuvaan myös muutamia muita kiinnostavia väkivaltatutkimuksia, joissa jokaisessa tapauksessa huomioda sukupuolta on ollut erilainen. Hahmottelen myös tämän, pääosin 1990-luvun lopun ja 2000-luvun alun tienoille sijoittuvan, tutkimuksen merkitystä. Luvun jälkimmäisessä osiossa keskityn kuvaamaan tarkemmin niitä sukupuolen näkökulmasta tehtyjä väkivaltatyön tutkimuksia, joiden kanssa jaan joitakin keskeisiä lähtökohtia, joista osaltaan pyrin myös erottumaan ja joiden kanssa pyrin erityisesti keskustelemaan.

2.1 Sukupuoli lähisuhdeväkivallan tutkimuksessa

Lähisuhdeväkivalta määriteltiin Suomessa yhteiskunnalliseksi sosiaalisesti ongelmaksi 1970-luvulla ja tämän jälkeen väkivalta on ollut sekä julkisen keskustelun että akateemisen tutkimuksen kohteena. Ensimmäinen sukupuolen merkitystä osana ilmiötä huomioiva tutkimus, Heiskanen ja Piispan toteuttama *Usko, toivo hakkaus*-kyselytutkimus, julkaistiin kuitenkin vasta vuonna 1998. Tutkimus oli merkittävä virstan pylväs suomalaisen väkivaltatutkimuksen historiassa. Kyseisen tutkimuksen mukaan suomalaisista naisista 40 prosenttia on joutunut miehen tekemän fyysisen tai seksuaalisen väkivallan kohteeksi joskus elämässään. (Heiskanen & Piispa 1998.) Tutkimus uusittiin muutamaa vuotta myöhemmin, eivätkä uusitun kyselytutkimuksen tulokset merkittävästi eronneet ensimmäisestä (Piispa ym. 2006). Tutkimus herätti laajaa yhteiskunnallista keskustelua sekä lähisuhdeväkivallan sukupuolittuneisuudesta (mm. naisten oikeuksista ja tasa-arvosta) että ilmiön yleisyydestä. Tutkimustulosten perusteella oli myös mahdollista päätellä, ettei yhteiskunnan tasa-arvoistuminen monilla muilla yhteiskunnallisilla areenoilla (vuosien 1998 ja 2005 välillä) ainakaan suoranaisesti ollut lieventänyt lähisuhdeväkivallan ilmiön vakavuutta.

Kyselytutkimusten ohella ja jälkeen lähisuhdeväkivaltaa onkin tutkittu sukupuolen näkökulmasta tasaiseen tahtiin ja vaihtelevin tavoin. Muun muassa naisiin kohdistuvaa väkivaltaa valottavia opasmaisia selvityksiä on julkaistu useaan otteeseen (esim. Lehtonen & Perttu 1999 ja Ensi- ja turvakotien liitto 2006). Kvalitatiivisista lähtökohdista tuotettuja väkivallan muotoja ja kokemuksia analysoivia artikkeleita on myös koottu samoihin kansiin pariinkin kertaan, ensiksi vuonna 2002 (toim. Apo, Koivunen, Rossi & Saarikangas) ja viimeksi 2008 (toim. Näre & Ronkainen). Vaikka väkivallan ilmiötä on tutkittu ja tutkitaan edelleen laajan monitieteisesti, on erityisesti feministinen yhteiskuntatieteellinen tutkimus korostanut näkyvimmin sukupuolen ja lähisuhdeväkivallan yhteenkietoutumista ja näin ollen sukupuolen huomioivan tutkimuksen tärkeyttä. Esimerkiksi Marita Husson tutkimuksen *Parisuhdeväkivalta: Lyötyjen aika ja tila* (2003) aineiston ovat muodostaneet väkivaltaa kokeneiden naisten kertomukset. Tutkimuksessa yksi keskeinen havainto on, että perheväkivalta sekä sen uhriksi joutuminen ja kohteena oleminen näyttävät hyvin irrationaalisena, mikäli ilmiötä pohditaan sukupuolineutraalisti. Uhriutumista ja väkivaltaiseen suhteeseen jäämistä voi Husson mukaan ymmärtää vain, mikäli otetaan huomioon sukupuoleen liittyviä odotuksia ja velvollisuuksia. (Husson 2003, 184–185.) Tällainen tutkimus, jossa keskiössä ovat juuri naisten kokemukset ja naisuhrien näkökulma, onkin tyypillistä feminististä väkivaltatutkimusta (Ronkainen 2002, 218). Suomesta löytyy kuitenkin myös kriittisen miestutkimuksen näkökulmasta tehtyä sukupuolen

merkityksen huomioivaa väkivaltatutkimusta; Esimerkiksi Arto Jokinen tarkastelee *Panssaroitu maskuliinisuus* (2000) tutkimuksessaan Suomen puolustusvoimien virallista ja epävirallista sotilaskieltä ja analysoi miehisyyden ja väkivallan kytkeytymisen kohtia.

Sukupuolen huomioiva tutkimus on siis hiljalleen vakiintunut merkittäväksi osaksi suomalaista väkivaltatutkimuksen kenttää. Ensimmäiset tutkimukset onnistuivat herättämään keskustelua lähisuhdeväkivallasta sukupuolten väliseen tasa-arvoon liittyvänä ilmiönä. Tämä keskustelu kävi kiivaana ja oli merkittävää monella tapaa, sillä Suomea oli pidetty pitkään sukupuolten tasa-arvon toteutumisen esimerkkimaana. Tutkimuksessa kiinnostuttiinkin pian väkivaltaa kokeneiden henkilöiden oma-kohtaisista kokemuksista ja kertomuksista. Naisuhrien kuuleminen puolestaan nosti esiin uudenlaisia tapoja ymmärtää väkivaltaa nimenomaan sukupuolen kautta. Mitä pidemmälle 2000-lukua edettiin, sitä enemmän myös kieltä ja diskursseja huomioivaa tutkimusta ilmaantui sukupuolistuneen väkivallan tutkimukseen⁸. Tiivistetysti voisikin sanoa, että tutkimuksen saralla ollaan suhteellisen yksimielisiä siitä, että lähisuhdeväkivallan ilmiö on nimenomaan *sukupuolistunut* sosiaalinen ongelma. Silti kyseinen tutkimuksen kenttä ja lähisuhdeväkivaltaa koskeva julkinen keskustelu on edelleen hyvin värikästä ja kiistelevää. Esimerkiksi siitä, *miten* ilmiö on sukupuolittunut, käydään edelleen jatkuvasti kiivasta keskustelua.

2.2 Sukupuoli lähisuhdeväkivallan vastaisen työn tutkimuksessa

Väkivaltatyön ammattilaisiin ja erilaisiin hankkeisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on erityisesti 2000-luvulla kiinnitetty huomiota sukupuolen merkitykseen. Yksi merkittävä hahmo tällä tutkimuksen kentällä on Leo Nyqvist, joka on jo pitkään tutkinut sukupuolen näkökulmasta lähisuhdeväkivallan vastaista ammatillista sosiaalityötä. Hän on tutkinut muun muassa väkivaltaan liittyvän työn rationalisointeja, eli sitä, miten lähisuhdeväkivaltaa tehdään erilaisissa työkäytännöissä ymmärrettäväksi (Nyqvist 2006). Nyqvist korostaa, että kulttuuriset puhetavat ovat olennainen osa väkivaltaongelman ammatillista(kin) kohtaamista (Nyqvist 2004, 106). Nyqvist on tutkinut esimerkiksi turvakodeissa naisuhrien kanssa tehtävää väkivallan vastaista työtä (Nyqvist 2001), miestyötä (Säävälä & Nyqvist 2006) kuin nuorisotyötäkin (Nyqvist 2007).

Myös Suvi Keskinen on tutkinut väkivallan vastaisen työn käytänteitä. Väitöskirjassaan ”Perheam-

⁸ Parisuhdeväkivaltaa on tutkittu myös esimerkiksi uhrin ja tekijän tuottaman puheen (Lappalainen, Mäntynen & Wahlström 1995) ja tuomioistuinratkaisuisissa käytetyn kielen analyysin kautta (Ruuskanen 2001).

mattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat: sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt” (2005) Keskinen tarkastelee teoksessaan julkiselle sektorille sijoittuvaa perheneuvonnan ja perheterapian väkivaltatyötä siinä rakentuvien puhetapojen ja kielellisten käytäntöjen näkökulmasta. Keskinen mukaan parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa voidaan selittää kulttuurisilla diskursseilla, jotka määrittelevät maskuliinisuutta ja feminiinisyttä. Miehet ja naiset investoivat kulttuurisissa diskursseissa heille tarjottuihin subjektipositiioihin ja rakentavat kuvaa itsestään niiden perusteella. Keskinen tulkitsee miehille tarjoutuvan usein subjektipositiioita, joissa maskuliinisuus liittyy parhaiten tietämiseen, taipumattomuuteen ja seksuaaliseen viriiliyteen. Tällaiset käsitykset miehisydestä tukevat parisuhteessa ilmenevien väkivaltaisten käytäntöjen kehittymistä. (Keskinen 2005, 60–61.)

Keskinen ymmärrys puhetapojen ja niissä rakentuvien subjektipositioiden voimasta arkemme järjestykseen on yhteneväinen oman käsitykseni kanssa. Omassa tutkimuksessani kiinnostuksen kohteena ovat julkisesta palvelujärjestelmän ja perheammattilaisten sijasta kuitenkin kolmannen sektorin väkivaltaspesifiorganisaatio⁹ ja sen vapaaehtoiset työntekijät. Näin tutkimukseni kohdistuu ns. astetta epävirallisempaan väkivaltaa koskevaan tietoon. Tietoon, joka on epäammattimaista ja usein ulkopuolisten epäilyksien ja arvostelun alaista. Tutkimusten välille yhteisiä kiinnepisteitä rakentavat kuitenkin puhetapojen keskeisyyden korostaminen todellisuuden rakentumisessa ja sukupuolen keskeisyys analyyttisenä, ilmiötä jäsentävänä, käsitteenä.

Sekä Nyqvist että Keskinen tuovat tutkimuksissaan sukupuolta esiin paikallisissa käytännöissä tuotettuna ja kompleksisena ilmiönä. Ylipäättänsä viimeaikaisessa sukupuolta ja väkivaltaa huomioivassa tutkimuksessa on pyritty purkamaan tiukkaa nais-mies kategorisointia, osoitettu naiseuden ja mieheyden moninaisuutta ja kiinnitetty huomiota sukupuolen, sosiaalisten ongelmien ja auttamistyön kytköksiin. Oma tutkimukseni kytkeytyy näihin samoihin lähtökohtiin ja katsonkin tutkimukseni olevan eräällä tavalla jatkoa juuri näille esittelemilleni tutkimuksille. Lähdän tutkimukseeni monista samoista lähtökohdista, kuin Nyqvist ja Keskinen, mutta sovellan näkökulmaa organisaatioon, jota (tai jonkalaista) ei vielä toistaiseksi ole tutkittu.

⁹ Keskinen erottelee väitöskirjassaan väkivaltaspesifit ja yleiset organisaatiot, joissa kummassakin tehdään väkivaltatyötä. Väkivaltaspesifit organisaatiot on perustettu pelkästään kohtaamaan väkivaltaongelmia, kun taas yleisorganisaatiot painivat myös monien muiden ongelmien parissa. Ensimmäisistä esimerkkinä toimivat muun muassa turvakodit väkivallan uhreille ja väkivallan kokijoille suunnatut palvelut. Jälkimmäisiä organisaatioita ovat muun muassa oikeuslaitos, poliisi ja sosiaalitoimi. (Keskinen 2005, 92–93.)

2.3 Sukupuolierityisen työn tutkimus

Oman suppean alueensa laajemmalla väkivallan vastaisen työn tutkimuksen kentällä muodostaa sukupuoli-erityistä työtä tekevien hankkeiden ja organisaatioiden tutkiminen. Onkin tärkeää, että väkivallan vastaisten työn kirjavuutta, työn tekemisen tapojen eroja ja erityispiirteitä, on alettu hiljalleen huomioida tutkimuksessa entistä tarkemmin. On kuitenkin huomattava, että sukupuoli-erityisten työkäytänteiden tutkimus keskittyy vielä toistaiseksi pääasiassa erilaisten miestyön muotojen tutkimukseen. Esimerkiksi Juha Holman ja Jarl Wahlström toimittamassa teoksessa *Iskuryhmä; Miesten puhetta vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä (2005)* tarkastellaan parisuhdeväkivaltaa tehneitä miehiä hoitavien ryhmien toimintaa vuosina 1996–1999. Kyseisessä diskurssianalyttisessä tutkimuksessa selvitetään, millaisia puhetapoja ryhmiin osallistuvat miehet ja ryhmiä pitävät terapeutit käyttävät ryhmätoiminnan aikana. Keskeinen tulos on, että miesten puhetavoissa on runsaasti erilaisia väkivaltaista käyttäytymistä hyväksyviä ja vastuuta siirtäviä piirteitä. Hertta Keisala (2006) on puolestaan toteuttanut Espoon Lyömättömän Linjan yhteistyöverkoston toiminnasta prosessiarvioinnin, jossa hän selvittää, miten parisuhdeväkivaltatapaukset etenevät rikosprosessissa ja miten asiakkaat valikoituvat väkivallan katkaisuhjelmaan. Keisala tutkii myös sitä, miten eri tahot yhteistyöverkostossa ymmärtävät verkoston yhteistyötä ja itse väkivaltailmiötä. Keisala tunnistaa yleisimmäksi Espoon yhteistyöverkoston toteuttaman väkivaltatyön taustalla vaikuttavaksi ajattelutavaksi näkemyksen, jossa väkivalta ymmärretään yhden ihmisen toiseen kohdistamana vallankäyttönä. Tällöin väkivaltatyön päämääräksi muodostuu miehen vastuuttaminen omasta käyttäytymisestään. (Keisala 2006, 70.) Myös Tanjas-Kuusisto on pro gradu -tutkielmassaan tarkastellut Lyömättömän Linjan toimintaa, kuitenkin kohdistuen huomionsa psykodynaamiseen hoitomalliin ja sen toimivuuteen työntekijöiden näkökulmasta (Tanjas-Kuusisto 2003).

Mieserityisestä auttamistyöstä on siis jo jonkin verran tutkimuksen saralla kiinnostuttu. Tutkimus suomalaisista nais erityisistä työmuodoista on kuitenkin vielä tätäkin vähäisempää. Pirjo Pehkonen (2003) hahmottaa kuitenkin pro gradu -tutkielmassaan feministien merkitystä naisiin kohdistuvan väkivallan esiin nostamisessa poliittiselle agendalle¹⁰. Feministisen yhteiskunnallisen liikkeen vaikutus tässä keskustelussa ei ole tutkimuksen mukaan vähäpätöinen. Pehkonen kiinnittää tutkimuksessaan huomion erityisesti naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan diskurssien kehittymiseen ja jännitteeseen suhteeseen. Pehkosen mukaan eri diskurssien välillä on havaittavissa vahvo-

¹⁰ Pehkosen mukaan Suomessa feministinen puhetapa sai tilaa yhteiskunnallisessa keskustelussa 1990-luvulla. Naisiin kohdistuvan väkivallan esille nouseminen ei niinkään ollut seurausta tutkimuksesta tai julkisesta keskustelusta, vaan siihen vaikuttivat merkittävästi kansainvälisten sopimusten tuomat paineet (Pehkonen 2003, 95).

ja jännitteitä, joista merkittävin sijoittuu juuri tapaan puhua väkivallan ja sukupuolen suhteesta: kun feministisessä diskurssissa sukupuoli konfliktoidaan, niin perhedynaamisessa siihen suhtaudutaan neutraalisti. Tyypillisin tapa käsitellä nais erityisiä kysymyksiä, esimerkiksi naisiin kohdistuvaa väkivaltaa, on sukupuolineutraali. Sukupuolta ei haluta nähdä identiteettiä määrittävänä tekijänä, eikä sukupuolta ole totuttu konfliktoidaan. Pehkosen mukaan feministien esittämiin vaatimuksiin naisiin kohdistuvasta väkivallasta onkin suhtauduttu epäileväisesti. (Pehkonen 2003, 125.) Tutkimukseni jatkaa Pehkosen aloittamaa pohdintaa feminististen puhetapojen merkityksestä. Pehkosen tutkimus tarjoaa mielenkiintoisia lähtökohtia omalle tutkimukselleni. Se osoittaa, kuinka ristiriitainen asema feministisellä diskurssilla on Suomessa ollut ja antaa vihiä siitä, miksi feministisen diskurssiin on suhtauduttu epäillen. Pehkosen tutkimus liikkuu kuitenkin eri tasolla omani kanssa. Kun Pehkonen tulkitsee diskurssien välisen jännitteen liittyvän pitkälti naisliikkeen tapaan konfliktoida sukupuolta, toimii tämä huomio oman tutkimukseni lähtökohtana. Itse pyrin tutkimaan tarkemmin, mitä tämä sukupuolen ”konfliktointi” itse asiassa feministisissä määrittelyprosesseissa, puheessa rakentuvina diskursiivisina prosesseina, voi tarkoittaa. Kun Pehkonen siis vertailee eri diskursseja ja tarkastelee niiden historiallista muotoutumista ja kehittymistä, minä tutkin kohdistetummin juuri *tämän ajan* feministisiä puhetapoja, tuoden esille niiden *tilanteista* rakentumista ja sisäistä *moninaisuutta*. Pehkosen näkökulma feministiseen tapaan puhua lähisuhdeväkivallasta liikkuu yhteiskunnallisten liikkeiden tasolla ja poliittisessa keskustelussa, kun omassa tutkimuksessani samaa ilmiötä katsotaan väkivallan vastaisen työn näkökulmasta.

Ruotsissa Naisten Linjan kaltaista organisaatiota on tutkittu omaan tutkimukseeni verrattuna samankaltaisesta näkökulmasta jo vuonna 2001. Berit Andersson ja Magnus Lundberg (2001) ovat tutkineet väkivallan uhreista puhumisen tapoja ruotsalaisessa naisuhripäivystyksessä. Kirjoittajat tarkastelevat tutkimuksessaan Ruotsissa pitkään jo suhteellisen itsestään selvänä pidettyä käsitystä, jonka mukaan naisten pahoinpitely on oma väkivallan muotonsa erityisine uhreineen. Kirjoittajien mukaan tuota erityistä väkivallan muotoa tuotetaan määrittelyprosesseissa, joiden kautta naisliikkeet ja naispäivystäjät erityisesti (ja osittain kilpailussa sosiaalialan ja viranomaisten ammattilaisten kanssa) ovat tulleet asian omistajiksi. (Andersson & Lundberg 2001, 67.) Andersson ja Lundberg tulkitsevat, että uhri merkitään naisliikkeen puheessa usein ”keneksi tahansa tavalliseksi naiseksi” ja uskottavaksi uhriksi kun mies merkityksellistyy oletettavasti vaaralliseksi väkivallan tekijäksi, joka voi vaikuttaa mukavalta, mutta olla silti vaarallinen. Kenestä tahansa miehestä voi paljastua väkivallan tekijä. (Andersson & Lundberg 2001, 83–85.) Se, että Ruotsissa naisliikkeitä on tutkittu enemmän kuin Suomessa, ei ole sinänsä yllättävää, sillä lähisuhdeväkivallasta puhutaan Ruotsissa

naisiin kohdistuvana väkivaltana huomattavasti useammin kuin Suomessa. Naisliikkeillä on Ruotsissa myös yleisesti hyväksytympi asema kuin Suomessa. Nyt myös Suomessa naisliikkeen ylläpitämiin konkreettisiin auttamistyön muotoihin on syytä suunnata syvempää tutkimuksellista mielenkiintoa.

Sukupuolen merkitystä huomioiva aikaisempi väkivaltatutkimus on siis pitkälti ollut feminististä yhteiskuntatieteellistä tutkimusta. Tuossa tutkimuksessa on moneen kertaan ja usealla tavalla vahvistettu käsitystä siitä, että puhe lähisuhdeväkivallasta on monella tapaa puhetta sukupuolten välisestä tasa-arvosta. Lähisuhdeväkivallan ilmiön sukupuolistuneisuus otetaankin tässä tutkimuksessa lähtökohtaoletuksena. Samaiset tutkimukset ovat kuitenkin myös osoittaneet, että suurin osa väkivaltatyöstä toteutetaan edelleen suhteellisen sukupuolineutraalisti. Sukupuoli- ja tasa-arvopoliittisen keskustelun tulisikin voimistua lähisuhdeväkivaltatyön kentällä ja muuten julkisessa keskustelussa. Tämän keskustelun kautta voidaan tunnistaa ja kyseenalaistaa sellaisia stereotyyppisiä sukupuoli- ja väkivaltakäsityksiä, jotka itse asiassa vähentävät väkivaltatyössä onnistumisen mahdollisuuksia. Myös naisliikkeen ulkopuolella feministisistä lähtökohdista tuotetuista tulkintaprosesseista kiinnostuminen ja niistä dialogisesti keskusteleminen, voisi avata väkivaltatyöhän laajemminkin uusia näkökulmia. Avoin ja toimiva dialogi on ehdoton edellytys tasa-arvoisten ja väkivallattomien ympäristöjen edistämiseksi.

3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

Tutkimukseni nojaa vahvasti sosiaalisen konstruktionismin mukaiseen tietokäsitykseen. Tämän lisäksi tutkimukseni teoreettis-metodologisia kiinnittymiskohtia muodostavat myös diskurssianalyytinen traditio ja feministisen tutkimuksen periaatteet. Näiden kolmen kentän muodostamaan ja rajaamaan alueeseen perustuu ymmärrykseni tutkimuksen lähtökohdista, tavoitteista ja keskeisistä käsitteistä.

3.1 Konstruktionistinen tietäminen

Tapa, jolla tutkimuksessani ymmärrän tietoa (ja tietämistä), sen luonnetta, syntymistä ja uusiutumista, on vahvasti sosiaalisen konstruktionismin mukainen. Sosiaalinen konstruktionismi on hyvin laaja ja teoreettinen viitekehys, joka sisältää monia eri suuntauksia. Nämä suuntaukset jakavat oletuksia todellisuuden ja tiedon luonteesta, mutta myös eroavat teoreettisilta yksityiskohdiltaan. (Gergen

1999, 60.) Kaikissa sosiaalisen konstruktionismin haaroissa kyseenalaistetaan objektiivisen ja universaalien totuuden olemassaoloa ja sen etsimisen mielekkyyttä. Yhteiskunnallisen järjestyksen ajatellaan olevan inhimillisen kielellisen toiminnan jatkuvaa tuotantoa, eikä seurausta mistään luonnonlaeista (Berger & Luckmann 1994, 64). Totuuden etsimisen sijasta onkin järkevämpää kysyä miten tieto rakentuu¹¹. Sosiaalisen konstruktionismin eri suuntauksille on siis yhteistä sosiokulttuurisen ympäristön vaikutuksen, sekä tiedon paikantuneisuuden korostaminen (Gergen 1999, 33). Merkitysten ajatellaan rakentuvan jatkuvasti uudelleen ihmisten välisessä kielellisessä vuorovaikutuksessa (Gergen 1996, 116.) Seuraavaksi esittelen tarkemmin, miten kaksi sosiaalista konstruktionismia edustavaa teoreetikkoa Kenneth J. Gergen ja Mihail Bahtin ovat vaikuttaneet käsityksiini konstruktionistisesta tiedosta ja toimijuudesta. Nojaan tutkimuksessani erityisesti juuri heidän käsityksiinsä tietämisen mahdollisuuksista.

Gergenin mukaan tieto on aina historiallista ja osittaista, sekä kielessä välittyvää, siinä ylläpidettyä ja aina uudelleen rakennettua. Kieli ei siis ainoastaan mahdollista kommunikaatiota tai heijasta todellisuutta, vaan kieli on tekemistä, jolla ihmiset rakentavat sosiaalisen todellisuuden ilmiöitä ja järjestyksiä. (Gergen 1999, 35.) Esimerkiksi lähisuhdeväkivalta on sosiaalinen yhteiskunnallinen ilmiö, joka rakentuu, uusiutuu ja muuntuu paikallisissa vuorovaikutustilanteissa kielellisissä käytännöissä. Puhujien kulttuurinen ympäristö sekä muut tilannekohtaiset tekijät (puhujien ikä, sukupuoli, kansalaisuus, suhde toisiinsa ja institutionaaliset roolit tms.) vaikuttavat tapoihin, joilla ilmiöstä puhutaan tai kirjoitetaan. Gergen kyseenalaistaakin ajatuksen autonomisesta yksilöstä, joka voisi määrittellä ilmiön saamia merkityksiä muista riippumattomasti. Ihminen syntyy yhteiskuntaan, jossa hän kasvaessaan oppii tietyn kielen sekä tietynlaisia kulttuurisia käsitteitä ja puhumisen tapoja. Tämä on ainoa tie lapselle oppia ajattelemaan sekä pystyä osallistumaan ja suuntautumaan sosiaaliseen todellisuuteen. Ilmiöiden merkitykset muodostuvat aina puhumisen tavoissa ja tulkinnoissa, joihin vaikuttaa laajemmat sosiohistorialliskulttuuriset taustat sekä tilannekohtainen vuorovaikutus toisen kanssa. Gergen onkin korostanut, ettei ilmiölle rakentuva merkitys ole yksilön mielensisäinen prosessi, vaan ennemmin yhdessä koordinoitun vuorovaikutuksen ominaisuus. (Gergen 1999, 145.)

Gergenin painottaessa ihmisen autonomisuuden mahdottomuutta, Bahtinin ajatuksissa (1991) mahdollistuu selvemmin myös ihmisen oma luovuus. Kummatkin teoreetikot ymmärtävät merkitysten olevan dialogisia ja jatkuvasti liikkeessä. Bahtin selittää tätä liikettä ja merkitysten uusiutumista merkitysten dialogisuudella: Puhe on aina moniäänistä. Puheessa kuuluu aina sekä individuaalinen

¹¹ Käytän *rakentumisen* käsitettä tutkimuksessani metaforana kielessä tapahtuvalle ilmiön sosiaaliselle konstruoimiselle.

perspektiivi että kulttuuriset äänet. (Bahtin 1991, 54.) Individualistista perspektiiviä voisi osittain verrata Gergenin ajatukseen tilannekohtaisten tekijöiden vaikutuksesta merkitysten syntyyn. Bahtin korostaa kuitenkin selkeästi Gergeniä enemmän yksilön toimijuuden merkitystä ja mahdollisuutta. Bahtinin mukaan ihminen ei ole pelkkä institutionaalisten roolien ilmentäjä, vaikka lausumat tuote- taankin aina suhteessa yksilöä ympäröivään kulttuuriin. Toimija ottaa läpikotaisin dialogisessa maa- ilmassa puhuessaan tai kirjoittaessaan aina uniikin position. Lausahduksessa on aina tietty näkö- kulma ja arvopohja. (Bahtin 1991, 290.) Näin siis yksilö voi olla luova ja yksilöllinen, vaikkei uniikkia omaa ääntään olekaan mahdollista sellaisenaan ikinä toistaa; lausumassa oma ja muut äänet kietoutuvat erottamattomasti yhteen.

Omassa tavassani tulkita konstruktionistisia tietämisen mahdollisuuksia, hyödynnän sekä Gergenin että Bahtinin ajatuksia. Gergeniläisittäin ajattelen yksilön syntyvän yhteiskunnasta ja kulttuurista ja elävän tuossa yhteiskunnassa irrottamattomasti. Sosiaalisen todellisuuden merkitykset eivät koskaan synny kulttuurista, vuorovaikutuksesta ja muista ihmisistä täysin irrallaan. Toisaalta korostan bahti- niläisittäin ihmisen oman äänen ja perspektiivin mahdollisuutta osana yksilön tuottamia ja toistamia puhetapoja. Yleisempiä kulttuurisia ääniä ja ihmisen omaa tilanteista perspektiiviä ei voi puheessa erottaa toisistaan, mutta oman äänen olemassaoloa todistaa puhetapojen jatkuva muuntuminen ja puhetapojen vastustamisen mahdollisuus. Tällainen ymmärrys kulttuurisen ja ihmisen oman äänen yhteen kietoutumisesta luo kiinnostavan pohjan puheessa esiintyvien ja rakentuvien valtasuhteiden ja -järjestyksien analysoinnille. Ihminen voidaan nähdä vastuulliseksi puhetavoistaan ainoastaan silloin, jos hänen ymmärretään pystyvän vaikuttamaan niihin.

Ilmiö rakentuu siis ymmärrykseni mukaan puhetavoissa, jotka ovat yhtä aikaa sekä kulttuurisia, ti- lanteisia että yksilöllisiä. Nämä puhetavat ovat luonteeltaan monilla tavoilla seuraamuksellisia. Sa- malla kun tietty asia määrittyy puheessa normaaliksi, terveeksi tai ylemmäksi, määrittyy toinen asia epänormaaliksi, epäterveeksi tai alemmaksi. (Gergen 1999, 39–41.) Ilmiölle puheessa luodut, vah- vistetut ja tulkitut merkitykset vaikuttavat konkreettisiin sosiaalisen yhteiskunnan käytäntöihin luomalla tietynlaisia toimintavalmiuksia. Esimerkiksi tavat puhua lähisuhdeväkivallasta ennustavat väistämättä niitä konkreettisia toimenpiteitä, joita ihmiset katsovat järkeväksi siihen kohdistaa. Lä- hisuhdeväkivalta vaikuttaa usein hallitsemattomalta ilmiöltä, johon on vaikea päästä käsiksi siihen kohdistetuilla toimenpiteillä. Samoin myös lähisuhdeväkivaltaa koskevan keskustelun ajatellaan usein olevan itse ilmiötä tavoittamatonta. Lähisuhdeväkivallasta puhutaan usein perheen kotien sei- nien sisällä piilossa tapahtuvana yksilöiden ongelmana, johon yhteiskunnan on vaikea puuttua ja päästä käsiksi. Kun ilmiötä koskevaa puhetta ajatellaankin aktiivisena ilmiön rakentamisena, mah-

dollistuu aivan toisenlainen lähisuhdeväkivallan ymmärrys. Sosiaalisen konstruktionismin perusajatuksen mukaan kaikki ihmiset osallistuvat yhteiskunnallisten ilmiöiden rakentamiseen ja ylläpitämiseen ajattelemalla ja toimimalla. Ei siis ole olemassa asiaa, joka olisi riippumaton tavasta, jolla ihmiset ymmärtävät ne (Berger & Luckmann 1994, 30–32). Me voimme vaikuttaa ilmiöön, koska se on jatkuvasti läsnä ja käsillä, se rakentuu osittain juuri tässä vuorovaikutustilanteessa ja näissä käyttämissämme käsitteissä. Jos haluamme muutosta yhteiskunnan valtasuhteisiin, voimme vastustaa seurauksiltaan vahingollisia diskursseja ja representoida maailman ilmiöitä uusilla tavoilla (Gergen 1999, 49). On esimerkiksi merkityksellistä kysyä: Millaisia lähisuhdeväkivaltaa määrittelevät puhe- tavat ovat? Kuka saa puhua ja kenestä puhutaan? Kuka määrittelee, kuka tulee määritellyksi mitenkin ja kenen määrittelyt vakiintuvat ja poikivat yhteiskunnallisesti laajassa mittakaavassa toteutettu- ja toimenpiteitä?

Tiivistetysti voisikin sanoa, että konstruktionistisen tieto- ja tietämiskäsitysten mukaisesti tämän tutkimuksen tarkoituksena ei ole tuottaa mitään yleistettävää ja universaalialia tietoa siitä, miten ihmiset yleensä tai universaalisti puhuvat lähisuhdeväkivallasta, millaisia motiiveja puhujilla on tai miten ilmiöstä pitäisi puhua. Enemmänkin kohdistan mielenkiintoni kielenkäytön tasolle ja kysyn, miten ilmiötä koskeva tieto siinä rakentuu, millaisia merkityksiä ilmiö saa ja millaisia, erityisesti hierarkkisia ja sukupuolistuneita, suhteita eri toimijoille noissa määrittelyissä tarjoutuu.

3.2 Tutkimuksen feministisyys

Kun tutkimuksessani läsnä olevaa tiedon käsitystä määrittelee vahvasti sosiaalinen konstruktionismi, voi tutkimukseni läpi kulkevaa virettä kutsua feministisestä tieteen traditiosta kumpuavaksi. Nämä kaksi teoreettista viitekehystä ovat monin tavoin yhteneväiset: kun 1970-luvulla länsimaaisessa kulttuurin ja yhteiskunnan tutkimuksessa tapahtunut lingvistinen käänne on johtanut sosiaalisen konstruktionismin vahvistumiseen, on samainen käänne tuonut feministiseenkin tutkimukseen selkeitä vaikutteita. Myös feministisen tieteen ja tutkimuksen piirissä alettiin kiinnittää huomiota kielen keskeisyyteen sosialisatiossa ja sukupuoli-identiteetin omaksumisessa. Kieltä alettiin pitää alueena, jossa naisia marginalisoivan ja kontrolloivan valta ensisijaisesti toteutui. (Koivunen 1996, 48.)

Feministisen tutkimuksen erilaiset suuntaukset jakavat samoja lähtökohtia, joita kutsun nyt feministisen tieteen traditioksi. Näiden feministisen tutkimuksen perusperiaatteiden vaikutukset näkyvät tutkimukseni keskeisissä kohdissa, kuten esimerkiksi tutkimuksen aiheeseen, näkökulmaan ja kohderyhmään liittyvissä valinnoissa. Ensinnäkin feministinen tutkimus on kriittistä tutkimusta, jossa

on pyritty pikemmin kyseenalaistamaan (itsestäänselvyyksiä), kuin osoittamaan universaaleja totuuksia. Tavoitteena on ollut usein poliittisten emansipatoristen vaikutusten mahdollistuminen ja muutoksen aikaansaaminen nykyiseen tieto/valta -järjestelmään. (Liljeström 2004, 11–15.) Toiseksi feministisessä tutkimuksessa on aina ollut keskiössä nimenomaan sukupuolistuneiden hierarkioiden ja epätasa-arvoisten käytäntöjen näkyväksi tekeminen ja purkaminen. Lähisuhdeväkivalta on selkeästi epätasa-arvoa uusintava ja tuottava ilmiö ja tämän takia se on erityisen tärkeä tutkimuksen kohde feministisen tutkimuksen tavoitteiden näkökulmasta katsottuna. Vaikka tutkimuksellinen mielenkiinto on kohdistunut paljolti juuri sukupuolistuneeseen sortoon, ovat erityisesti poststrukturalismin ajan feministit kuitenkin kiinnostuneet sukupuolen ohella myös muista hierarkioita tuottavista ja merkitsevistä eroista, kuten rodusta, etnisyydestä, seksuaalisuudesta ja luokkasidonnaisuudesta (Liljeström 2004, 11).

Feministinen tieteen traditio eroaa läntisen maailman modernin valtavirtatieteen ja tutkimuksen traditiosta myös siten, että tutkimuksessa pyritään korostamaan naisten, naisista ja naisille tekemää/tehtyä tiedettä. Feministit ovat tuoneet näkyviin ja kritisoineet valtavirtatutkimuksen miesnormatiivisuutta: tutkimus on pitkään ollut miesten tekemää ja miehistä tehtyä. Kaikkineen miesten tuottamaa tietoa on pidetty arvostetumpana kuin naisten. (Keller 1988; Skeggs 1997, 18; Vuori 2002, 101.) Feministinen tutkimus onkin pyrkinyt tietoisesti kuulemaan ja näkemään naiseuden ja naisten tuottaman tiedon arvon. Myös tämän tutkimuksen aineisto muodostuu naisten haastatteluisista. Vaikka muutkin seikat ovat vaikuttaneet Naisten Linjan organisaation vapaaehtoisten valikoitumiseen tutkimuskohteekseni, oli minulle tärkeää, että tutkimuksessani ääneen pääsevät juuri itse naiset.

Erilaisia feministisiä suuntauksia ja tutkimuksen tekemisen tapoja yhdistävät siis tietynlaiset periaatteet, vaikka feministinen tutkimus onkin muuttunut ajan kuluessa ja tälläkin hetkellä feministisen tutkimuksen periaatteita tulkitaan hyvin vaihtelevilla tavoilla. Vaikka feministisessä tutkimuksessa yleisesti ajatellaan, että sukupuoli jäsentää yhteiskuntaa keskeisellä tavalla ja tämän vuoksi myös sukupuolen analysoimista pidetään lähes poikkeuksetta merkittävänä, on sukupuoli käsitteenä saanut feministisissä tutkimuksissa hyvin erilaisia määrittelyjä. Kuten Raija Julkunen kirjoittaa: sukupuoli on ymmärretty vaihtelevasti biologisena, ruumiillisena, roolina, suorituksena, toiseutena, erona, diskurssina, hierarkiana, tapana jne. (Julkunen 2010, 10). Tässä tutkimuksessa käsitys sukupuolesta on konstruktionistinen. En ymmärrä sukupuolta luonnollisena ilmiönä, jolle olisi mahdollista antaa yksi universaali selitys. Ei siis ole mahdollista kysyä mikä tai mitä sukupuoli, naiseus tai mieheys perimmiltään on. Järkevämpää on sen sijaan kysyä, mikä tekee sukupuolesta ymmärrettävän

tai millaiset sukupuolen ilmaukset ovat hyväksyttäviä ja mitkä eivät (Butler 2006, 32.) Haluan korostaa käsitteen sosiaalisuutta ja monimuotoisuutta ymmärtämällä Butleria mukailien, että sukupuoli syntyy toistossa kulttuurisessa kontekstissa ja on aina ilmiönä historiallinen ja tilanteinen (Butler 2006, 25.) Olen kiinnostunut tutkimaan sitä, miten sukupuoli rakentuu osana lähisuhdeväkivallan määrittelyä: puheessa rakentuu oletukseni mukaisesti sekä lähisuhdeväkivalta ilmiönä että käsitys sukupuolesta yhtäaikaisesti ja toisistaan irrottamattomasti. Oletan, että sukupuoli kytkeytyy lähisuhdeväkivaltaan moninaisemmilla tavoilla, mitä usein arki ajattelussa tiedostetaan. Analyysini on osaltaan myös siis esimerkinomainen kuvaus siitä, kuinka monella ja keskeisellä tavalla sukupuoli järjestys toimii osana yhteiskuntaa ja siinä esiintyviä ja elettyjä sosiaalisia ilmiöitä. Ajattelenkin sukupuolta ja sukupuolistunutta toimijuutta tavallaan myös Rosi Braidottin (1993, 243–255) mukaisesti utooppisena perspektiivinä: mitä kaikkea nainen voikaan joskus olla, kun naiset itse pääsevät määrittelemään itseään?

Feministinen tieteenperinne vaikuttaa tutkimukseeni myös siten, että olen tietoisesti pyrkinyt kuvaamaan tarkasti tutkimuksen tekemisen valintoihin liittyviä pohdintoja. Tutkija ei voi tutkimusta tehdessään irrottautua omasta paikallisuudestaan. Kaikki tutkijat ja tutkimukset ovat kiinnittyneet monilla eri tavoilla erilaisiin ekonomisiin, sosiaalisiin ja kulttuurisiin suhteisiin. Tutkijan asemoituminen osana ja osaksi yhteiskuntaa, jossa hän elää, vaikuttavat siihen tietoon, josta hän on kiinnostunut ja jonka hän on valinnut tutkimuksensa kohteeksi. Tämä tutkijan tausta ja ympäristö vaikuttaa myös tutkimuksen tuloksiin ja niistä tehtyihin tulkintoihin. Olemme siis tutkijana aina paikantuneita, mutta paikantuminen pikemminkin suuntaa, kuin pakottaa ajattelemaan tietyllä tavalla (Skeggs 1997, 18). Donna Haraway on kuvannut tutkijan ja tutkimuksen paikantuneisuutta *sosiaalisesti sijoittuneen tiedon* käsitteellä. Käsitteellä hän viittaa siihen, että eläminen tietynlaisessa sosiaalisessa paikassa muovaa tietämistä ja sitä, mikä ajatellaan vakuuttavaksi kuvaukseksi todellisuudesta. (Haraway 1991.) Tutkijan kuvatessa sosiaalista sijoittautumistaan, antaa hän samalla tutkimuksen lukijalle avaimet arvioida, kuka tekstissä puhuu ja millaisella taustalla. Tutkijan on siis hyvä olla mahdollisimman tietoinen ja avoin sijoittumisensa merkityksistä. Näin myös lukijan on helppompaa arvioida tutkimuksessa esitettyä tietoa (Vuori 2002, 106). Mielestäni tämä on erityisen merkittävää sosiaalisen konstruktionismin viitekehykseen sijoittuvassa tutkimuksessa, jossa universaali tieto nähdään mahdottomaksi. Sekä tutkimuksen tekijän tausta että tutkimuksen teon aika vaikuttavat vahvasti tutkimuksen muotoon, siihen liittyviin valintoihin ja tuloksiin. Koska arvoista, ajasta ja paikasta riippumaton tutkimus ei siis ole mahdollista, ei sitä pidä tällaisena myöskään tekstissä esittää. Olenkin pyrkinyt sijoittautumaan erityisesti pyrkimällä tiedostamaan valintojeni taustalla olevia tekijöitä ja kertomaan näistä avoimesti läpi tutkimukseni. Olen erityisen tietoinen siitä, että oma su-

kupuoleni, ikäni ja oman opiskeluympäristöni ovat vaikuttaneet ja rajanneet sitä näkökulmaa, josta tutkimustani olen tehnyt.

3.3 Diskurssianalyysi metodisena työkaluna

Samoin kuten sosiaalisen konstruktionismin ja feministisen tieteen traditionkin voidaan nähdä olevan sisäisesti moneen suuntaan ulottautuvia, ei myöskään diskurssianalyysi muodosta mitään yhtenäistä teoria- tai metodologiakehystä. Diskurssianalyysiä sovelletaan useilla eri tavoilla. Tässä tutkimuksessa käytetty diskurssianalyttinen ote pohjautuu suomalaiseen diskurssianalyttiseen traditioon (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993a, 1999), jonka juuret puolestaan yltyvät brittiläiseen diskurssianalyysin perinteeseen (Potter & Wetherell 1987, Billig 1991, Antaki 1994, Potter 1996). Diskurssianalyysi perustuu oletukseen, jonka mukaan kielen käytöllä on seurauksia tuottava toiminnallinen luonne; puhe ei vain kuvaa todellisuutta, vaan myös luo ja uusintaa sitä. Kielen käytön rikauden ja tilannesidonnaisuuden takia sosiaalista todellisuutta tuottavat samanaikaisesti erilaiset rinnakkain ja toistensa kanssa kilpailevat tavat puhua ilmiöistä. (Jokinen, Juhila & Suoninen 1993b, 17–18.) Esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaa, sen syytä, seurauksia ja siihen puuttumisen muotoja, jäsennetään ja tehdään ymmärrettäväksi yhteiskunnassamme hyvin moninaisin tavoin. Diskurssianalyysi on siis kielenkäytön ja muun merkitysvälitteisen toiminnan tutkimusta, jossa analysoidaan yksityiskohtaisesti sitä, *miten* sosiaalista todellisuutta tuotetaan erilaisissa sosiaalisissa käytännöissä (Jokinen ym. 1993a; Suoninen 1999a, 19). Diskurssianalyysissä tutkija esittää valitsemastaan näkökulmasta tehtyjä perusteltuja tulkintoja, joilla hän pyrkii tavalla tai toisella tärkeiden keskustelujen virittämiseen tai niihin osallistumiseen. (Suoninen 1999b, 106.) Näen diskurssianalyysin soveltuvan omaan tutkimukseeni, sillä se jättää paljon tulkinnallista tilaa metodisten ratkaisujen tapauskohtaiselle muotoilulle.

Seuraavaksi kuvaan tarkemmin sitä, miten olen tässä tutkimuksessa soveltanut diskurssianalyysiä metodina vastatakseni asettamiini tutkimuskysymyksiini ja tutkimuksen tavoitteisiini. Omassa tavassani tulkita diskurssianalyysiä kiinnitän erityistä huomiota tapoihin puhua lähisuhdeväkivallasta (diskursiivisiin tapoihin tehdä lähisuhdeväkivaltaa ymmärrettäväksi ilmiönä ja ongelmana) sekä tuon puheen seuraamuksellisuuteen. Käyttämälläni *puhetavan* käsitteellä viitataan kulttuurisesti rakentuvaan ja kulttuurisesti tunnistettavaan toisiinsa liittyvien merkitysten kokonaisuuteen, joka voi osittain vakiintua toiston kautta. Tämä kulttuuriset juuret omaava merkitysten kokonaisuus on jatkuvasti liikkeessä puhujan oman äänen ja tulkinnan johdosta. Mitä useammin, mitä moninaisemmissa tilanteissa ja mitä erilaisimmilla puhujilla merkitysten kokonaisuus tulee puheessa (tilantei-

sesti kuitenkin varioiden) toistetuksi, sitä merkittävämpiä seurauksia tällä merkityskokonaisuudella, eli puhetavalla, sosiaaliseen todellisuuteemme on. Kun siis tässä tutkimuksessa analysoin puheta-
paa, erittelen aineistostani tietynlaisia lähisuhdeväkivallalle tulkittuja (sukupuolta huomioivia) mer-
kityksiä ja niiden liittymistä toisiinsa. Puhetapa on lopulta se toisiinsa johdonmukaisesti liittyvien
merkitysten kokonaisuus, joka rakentaa tietyn tulkinnan siitä, miksi lähisuhdeväkivaltaa voi yhteis-
kunnassamme ymmärtää sukupuolistuneena ongelmana. Käsitteen määrittelyni lähentyy esimerkik-
si Eero Suonisen tulkintaa diskurssin käsitteestä. Suonisen mukaan diskurssin voi määritellä verrat-
tain laajaksi merkityssuhteiden kokonaisuudeksi, joka rakentaa todellisuutta tietyllä tavalla (Suoni-
nen 1999a, 21).

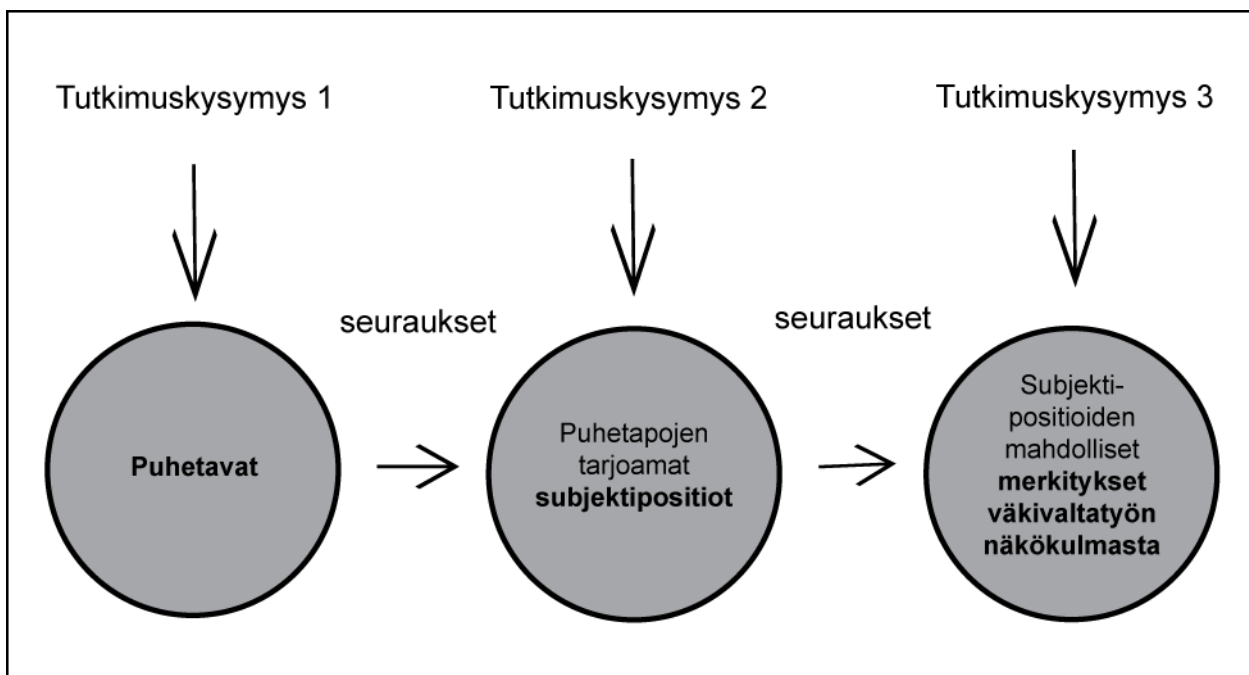
Subjektipositioilla tarkoitan puolestaan niitä asemia, joita puhetavat rakentavat, tarjoavat ja mahdol-
listavat erilaisille sosiaalisille toimijoille. Voidaankin ajatella, että puhetapojen sosiaalista todelli-
suutta ja valtasuhteita muodostava voima sisältyy nimenomaan diskurssin tarjoamiin subjektiposi-
tioihin (Harre & Davies 2001, 261). Subjektipositioden merkitystä sosiaalisen todellisuuden muo-
dostamisessa voidaan ymmärtää siten, että omaksuessaan jonkin diskursiivisen käytännön tarjoa-
man position omakseen, henkilö alkaa tulkita maailmaa tästä positiosta käsin puhetavassa vallitse-
vien kielikuvien, juonirakenteiden ja käsitteiden avulla. Kuhunkin subjektipositioon liittyy myös
tiettyjä oikeuksia ja velvollisuuksia ja näin subjektipositiot sekä avaavat että sulkevat toimijoiden
toiminnan mahdollisuuksia. (Burr 1995, 141–142.) Subjektipositioden sosiaalista todellisuutta luo-
va voima ei kuitenkaan ole pakottavaa. Määrittelyn kohteena olevat henkilöt, esimerkiksi väkivaltaa
kokeneet naiset ja miehet, tunnistavat herkästi, miten heitä toimijoina asemoidaan vuorovaikutuk-
sessa (esimerkiksi väkivaltatyöntekijän ja apua hakevan henkilön keskustelussa). Puheen kohteena
oleva henkilö voi kuitenkin myös vastustaa hänestä rakennettuja tulkintoja ja oletuksia, eikä siis
keskustelussa tarjottujen subjektipositioden luonne ole pakottava. (Skeggs 1997, 4.) Toisaalta tarjo-
tut subjektipositiot voivat toimia puheen kohteena olevalle henkilölle uudenlaisen identiteetti-
prosessin resurssina, koska minuutemme on avoin muutokselle ja aina liikkeessä (Burr 1995, 152). Tä-
ten tunnistettujen ja hallitusti käytettyjen puhetapojen kautta voidaan myös tietoisesti mahdollistaa
väkivaltaa kokeneille henkilöille uudenlaisia toimijuuksia, jotka edistävät esimerkiksi lukkiutunees-
ta väkivaltaisesta parisuhteesta irrottautumista.

Koska olen kiinnostunut ulottamaan analyttisen katseeni myös puhetapojen *seuraamuksellisuus-
teen*, ulottuu diskurssianalyysini myös vallan kysymyksiin¹². Ajattelenkin, ettei sosiaalinen todelli-

¹² Tavassani soveltaa diskurssianalyysiä on täten vaikutteita myös foucault'laisesta diskurssianalyysistä. Esimerkiksi Arto Jokinen on teoksessaan ”Panssaroitu maskuliinisuus- mies, väkivalta ja kulttuuri” nimittänyt vallan ja sitä tu-

suus koskaan voi olla stabiili tai universaali, vaan se on jatkuvassa liikkeessä. Sosiaalista todellisuutta rakentavat, tilanteisesti ilmenevät puhetavat ovat kuitenkin monella tapaa riippuvaista aiemmista keskusteluista ja tavoista tulkita sosiaalista todellisuutta. Puhetavoilla on siis monenlaisia vaikeasti pääteltävissä olevia symbolisia ja aineellisia seurauksia. Ilmiöt ja ihmiset sekä näiden väliset suhteet tehdään vuorovaikutuksessa kielen tasolla aina uudelleen. (Suoninen 1999a, 20–22.) Tällä tavalla ajateltuna puhetapojen uusintamiseen ja muokkaamiseen kytkeytyy irrottamattomasti myös vallankäytön aspekti. On erittäin merkityksellistä, mitkä diskurssit tulevat toistetuksi, hiljennetyiksi tai stigmatisoiduiksi. Tutkin puhetapojen seuraamuksellisuutta ensiksikin hahmottamalla niissä rakentuvia subjektipositioita, sekä toiseksi pohtimalla subjektipositioiden seuraamuksellisuutta osana arkisia väkivallanvastaisen työn käytänteitä. Esitän seuraavaksi (Kuva 1: Tutkimustehtävän kokonaisuus) tiivistettynä sen, miten seuraamuksellisuuden ajatus liittyy kolme tutkimuskysymystäni yhdeksi yhtenäiseksi tutkimuskokonaisuudeksi.

Kuva 1: Tutkimustehtävän kokonaisuus

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni (Millä tavoilla lähisuhdeväkivallasta puhutaan sukupuolistuneena yhteiskunnallisena ongelmana?) vastaan siis erittelemällä haastatteluaineistoissa selkeinten¹³

kevien tietokäsitysten diskursiivisen rakentumisen tutkimista juuri foucault'laiseksi diskurssianalyysiksi (Jokinen 2000, 208).

¹³ Haastatteluaineistoa ei ole mahdollista ”tulkita tyhjiin”. Tarkoitan tällä sitä, että en ole lähtenyt tavoittelemaan kaikkien mahdollisten haastateltavieni puheessa rakentuvien ymmärryksen tapojen löytämistä. Puheaineisto on niin rikas tutkimuskohde, että sen analyysiä ei koskaan voi sanoa valmiiksi. Eri tukijat tai samakin tutkija eri aikana ja eri näkökulmasta voi löytää aineistosta yhä uudenlaisia ymmärrettäväksi tekemisen tapoja. (Juhila & Suoninen 1999,

erottuvia (puhe)tapoja tehdä lähisuhdeväkivaltaa ymmärrettäväksi. Näiden löytämieni puhetapojen seurauksia tutkin kahden seuraavan kysymyksen avulla. Toiseen tutkimuskysymykseeni (Millaisia merkityksiä toimijoille tuotetaan lähisuhdeväkivaltaa määrittelevässä puheessa?) vastaan erittelemällä niitä subjektipositioita, joita tulkitsemiani sukupuolistuneet puhettavat tarjoavat eri toimijoille. Subjektipositioiden analyysissä tarkastelen erityisesti niitä hierarkioita ja aktiivisen toimijuuden mahdollisuuksia, joita feministisistä lähtökohdista tuotetuissa puhetavoissa eri sukupuolistuneille toimijoille tuotetaan. Kolmanteen esittämäni kysymykseen (Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita feministisistä lähtökohdista tuotetut puhettavat voisivat tarjota väkivaltatyön käytänteisiin?) vastaan pohtimalla tulkitsemieni subjektipositioiden (ja täten myös niitä tarjoavien puhetapojen) merkitystä erityisesti väkivallan vastaisen työn käytänteiden näkökulmasta. Tämä, sekä väkivaltatyön kannalta negatiivisten että positiivisten seurausten pohtiminen, on samalla sen hahmottamista, mitä oman tutkimukseni kehyksessä sosiaalisen todellisuuden ja kielellisten tulkintaprosessien yhteen kietoutuminen voisi tarkoittaa.

4. AINEISTO

Tässä luvussa esittelen tarkemmin tutkimuskohdettani ja aineistoani. Aloitan luvun Naisten Linjan organisaation esittelyllä. Pyrin kuvaamaan organisaation taustoja, toimintaa ja erityisesti toiminnan erityispiirteitä. Tarkoitukseni on luoda ymmärrystä organisaation paikasta ja roolista osana laajempaa suomalaista väkivallan vastaisen työn kenttää. Tutkimuskohteen esittelyn jälkeen perustelen varsinaisen aineiston valikoitumiseen ja rajaamiseen liittyviä valintojani. Lopuksi esittelen aineiston keräämisen strategiani eli tavan, jolla olen toteuttanut haastattelut.

4.1 Tutkimuskohteena Naisten Linja

Tutustuin Naisten Linjan toimintaan syksyn 2009 ja kevään 2010 aikana. Vierailin organisaation toimipisteessä Helsingissä useaan otteeseen ennen aineiston keruuta sekä itse keruun aikana. Tutustuin myös Naisten Linja Suomessa ry:n uusimpaan toimintakertomukseen (2009) ja – suunnitelmaan (2009). Lisäksi haastattelin organisaation toiminnanjohtajaa Pirjo Pehkosta (16.3.2010). Seuraava organisaation toimintaa kuvaava osuus perustuu tähän selvitystyöhön.

243–244.) Itse rajoitin mielenkiintoni puhetapoihin, joissa viittaus sukupuoleen on selkeästi esillä ja niihin, jotka näyttäisivät esiintyvän useammassa kuin yhdessä haastattelussa. Lisäksi, koska halusin kuvata juuri puhetapojen moninaisuutta ja kirjoa, valitsin tarkemman analyysin kohteeksi puhetapoja, jotka olivat keskenään mahdollisimman erilaisia.

Naisten Linja on toiminut vuodesta 2002 lähtien osana suomalaista väkivaltatyön kenttää. Lähisuhdeväkivaltaa kokeneille naisille suunnatun kriisipuhelinpäivystyksen kehitti Naisten Linja Suomessa ry (entinen Väkipallattomat ry), joka puolestaan rekisteröitiin vuonna 1999. Naisten Linjan neuvonta-apu on suunnattu kaikille väkivaltaa, uhkaa tai pelkoa kokeneille naisille ja tytöille, sekä heidän läheisilleen. Järjestön toiminta onkin sukupuolierityistä, sillä paitsi, että palvelut ovat pääasias-
sa naisille suunnattuja, myös organisaation henkilökunta (työntekijät ja vapaaehtoiset) koostuu ai-
noastaan naisista. Toisinaan linjalle soittaa kuitenkin myös väkivaltaa kokeneiden naisten läheisiä
miespuolisia ystäviä ja tuttavuuksia. Puhelinpäivystykseen soittavia väkivaltaa kokeneita miehiä neuvo-
taan sen sijaan hakemaan apua muista palvelevista tahoista.

Auttava puhelin palvelee sekä suomen, ruotsin että englannin kielellä. Suomenkielistä neuvontaa ja
tukea Naisten Linja tarjoaa viisi kertaa viikossa: jokaisena arki-iltana neljän tunnin ajan. Ruotsin- ja
englanninkielistä palvelua on tarjolla puolestaan kerran viikossa neljän tunnin ajan. Naisten Linjan
toimintaan kuuluu puhelintuen ja -neuvonnan lisäksi oikeudellisen avun tarjontaa väkivaltaa koke-
neille naisille. Naisten Linja Suomessa ry osallistuu myös laajempaan yhteiskunnalliseen vaikutta-
miseen, tiedotustoimintaan, lainsäädäntöön liittyvien aloitteiden tekemiseen ja erilaisten koulutus-
ten järjestämiseen. Naisten Linja on saavuttanut suhteellisen vakaan aseman osana suomalaista vä-
kivaltatyön kenttää, vaikka se edelleen joutuu työskentelemään erittäin pienillä resursseilla.

Naisten Linja Suomessa ry:n toimijat jakautuvat järjestön hallitukseen (koostuu vapaaehtoistyötä
tekevästä naisista), kahteen kokopäiväiseen työntekijään (toiminnanjohtajaan ja koordinaattoriin)
sekä kymmeneen vapaaehtoiseen puhelinpäivystäjään. Työnjako menee siten, palkatut työntekijät
koordinoivat hallituksen päättämien strategioiden mukaisesti sekä Naisten Linja ry:n toimintaa
(toiminnanjohtaja) että vapaaehtoisten työntekijöiden työtä ja koulutusta (koordinaattori). Järjestön
työstä siis erittäin merkittävä osa, itse asiakaskontaktit, tehdään vapaaehtoisin voimin. Keväällä
2010 Naisten Linjan toiminnassa oli mukana aktiivisia vapaaehtoisia naisia noin 40. Suuri vapaaeh-
toisten määrä on erityinen piirre organisaatiolle, joka toimii valtakunnallisessa laajuudessa viisi päi-
vää viikossa. Valtakunnallinen laajuus ja vapaaehtoiseen työpanokseen perustuva toiminta eivät yh-
disty edes muissa väkivaltakysymyksiin erikoistuneissa sukupuolierityisissä organisaatioissa, kuten
TukiNaisessa, Monikanaisissa tai Espoon Lyömättömässä Linjassa.

4.2 Erityinen ja ristiriitainen Naisten Linja

Suomalaisessa julkisessa keskustelussa feministiset järjestöt (Naisten Linja Suomessa ry:n lisäksi myös erityisesti vuonna 1892 perustettu Naisasialiitto Unioni ry.) ovat jo noin 15 vuoden ajan osallistuneet aktiivisesti lähisuhdeväkivaltaa koskevan tiedon kartoittamiseen ja levittämiseen, sekä lakimuutosten vaatimiseen. Onkin kiinnostavaa, kuinka tätä väkivallan uhrien oikeuksien puolesta taistelevaa työtä ei ole juurikaan huomioitu tutkimuksessa, eikä julkisessa keskustelussa (poikkeuksena Pehkonen 2003 ja Keskinen 2005) ja kuinka merkittäviä reaktioita naisjärjestöjen väkivallan vastainen työ on tästä huolimatta herättänyt.

Suomalaisten naisjärjestöjen toimintaa on kritisoitu muun muassa liian läheisestä suhteesta valtion julkisen toimintaan, eli valtiofeminismin¹⁴ harjoittamisesta. Toisin sanoen feminismin autonomisuus on kyseenalaistettu ja sen on nähty suuntautuvan pikemminkin ”ylhäältä alaspäin” kuin ruohonjuuritason kriittisenä äänenä kohti valtionhallintoa ja politiikkaa (Keskinen 2005, 105). Kritisoijat ovat kyseenalaistaneet sitä, ajaako samanmielisyyden ja keskusteluyhteyden tavoittelu parhaimmalla tavalla heikoimmassa asemassa olevien naisten asiaa. On kuitenkin todettu, että vaikuttaminen pääasiassa valtion instituutioiden kautta, on yleistä kaikille pohjoismaisille naisjärjestöille (Julkunen 2010, 24). Lisäksi Suomessa on peräti tavallista, että valtio ja kolmannen sektorin organisaatiot toimivat läheisessä vuorovaikutuksessa toistensa kanssa, eikä tämä ole tyypillistä ainoastaan naisjärjestöille (Helander 1998, 119). Keskinen mukaan valtiofeministisin keinoin vaikuttaminen on ollut myös monin tavoin onnistunutta, eikä kritiikki täten aina ole ollut oikeutettua (Keskinen 2005, 106). Naisten Linjan toiminnanjohtajan Pirjo Pehkosen mukaan¹⁵ Naisten Linja pyrkii selkää täydentämään että korjaamaan julkisen sektorin toimintaa. Oman tulkintani mukaan tämä kaksinaisrooli on ollut Naisten Linjalle sekä hyödyllinen että haastava. Naisten Linja on onnistunut herättämään keskustelua ja vakiinnuttamaan toimintansa osaksi väkivallan vastaisen työn kenttää, mutta toisaalta sen asema on edelleen hyvin ristiriitainen. Organisaation toimintalinjaa kritisoidaan edelleen puolueelliseksi suhteellisen herkästi. Arvostuksen puute näkyy myös siinä, että naisliikkeiden ajamat aloitteet ovat toteutuneet hyvin hitaasti ja toimintaan suunnatut resurssit ovat pysyneet laihoina.

Onkin kiinnostavaa, että samalla kun naisjärjestöjä kritisoidaan (usein feministien itsensä keskuu-

¹⁴ Valtiofeminismi on alun perin skandinaavisten naistutkijoiden käyttöön ottama termi, jolla tarkoitetaan naisintressejä ajavien naisten tiivistä integroitumista valtion instituutioihin ja politiikkoihin (Julkunen 2010, 98).

¹⁵ Tieto perustuu 16.3.2010 Pirjo Pehkosen kanssa käymääni haastatteluun.

desta) valtiofeministisestä toimintatavasta, kritisoidaan samaisia liikkeitä myös nais/mies-jaottelun dikotomisoinnista, naisten keskinäisten erojen sivuuttamisesta, sekä miesten tasa-arvo-ongelmien unohtamisesta. Kyseiset kritiikit eivät kuitenkaan perustu tutkimusten tuloksiin, vaan julkiseen mielipidetyyliseen kirjoitteluun. Keskinen on sen sijaan tutkimuksessaan (2005, 365) todennut, että esimerkiksi suomalainen ”naisiin kohdistuva väkivalta” -diskurssi on sisäisesti heterogeenisempi, kuin yleensä ajatellaan, eikä siihen kohdistettu kritiikki ole useinkaan perusteltua. Myös Kaarina Kailo ihmettelee miksi auttamisen ja oikeudenmukaisuuden edistäminen muuttuu usein juuri naisliikkeiden kontekstissa suorastaan tuomittavaksi myytiksi vain (tiettyjen) naisten etujen edistämisestä, kun miespuolisia ihmisoikeustaistelijoita kunnioitetaan myös silloin, kun he unohtavat naisten ihmisoikeudet. Kailon mukaan myös vapaaehtoistyön kentässä arvostus määräytyykin pitkälti sen mukaan koetaanko työn hyödyttävän naisia vai miehiä. (Kailo 2001, 165.)

Naisjärjestöt ovatkin siis syystä tai toisesta olleet usein kiihkeän ja suuntaan ja toiseen vellovan arvostelun keskipisteessä¹⁶. Tämän mielenkiintoisen ja ristiriitaisen yhteiskunnallisen asemansa lisäksi Naisten Linjan toiminta eroaa useimmista väkivallan vastaista työtä tekevästä organisaatioista myös muilla tavoilla. Kun esimerkiksi molempia sukupuolia autettaessa työkäytännöissä kohdataan usein perhe kokonaisuudessaan ja työntekijänä on viranomainen, keskitytään Naisten Linjalla useammin yksilön kokemuksiin kuuntelemiseen, joskus jopa niin, että autettavan anonymiteetti säilyy. Vaikka väkivallan vastaisen työn tekemistä hidastaa ja haastaa lähes kaikkialla pienet käytettävissä olevat resurssit, on kuitenkin harvinaista tehdä työtä Naisten Linjan kaltaisesti vapaaehtoisin voimin. Toisen sektorin organisaatioista Naisten Linja eroaa tietysti toimintatavoissaan myös siinä, että se on perustettu erityisesti väkivallan vastaisen työn tarkoitukseen, kun julkisen organisaation viranomaiset tekevät väkivallan vastaista työtä useimmiten muun työnsä ohessa. Eroja liittyy myös siihen, miten asiakkaat päätyvät auttaviin palveluihin. Naisten Linjalle väkivaltaa kokeneet henkilöt voivat ottaa nopeasti yhteyttä omasta vapaasta tahdostaan, kun toisen sektorin palveluihin joudutaan toisinaan vasten autettavien omaa tahtoa tai toisaalta palveluihin ei mahdollisesti päästä ollenkaan pitkien jonojen takia, vaikka haluttaisiinkin.

On myös huomioitava, että koska väkivaltaa kokeneiden naisten kanssa työtä tekevät juuri vapaaehtoiset naiset, heidän lähisuhdeväkivallan ilmiötä kohtaan kasvanut ymmärryksensä¹⁷ ei välttämättä

¹⁶ Mahdollisia syitä naisjärjestöjen toiminnan aktiiviseen arvosteluun ja negatiivisiin asenteisiin olen pohtinut tutkimukseni johdannossa (s.7-8)

¹⁷ Naisten Linjan vapaaehtoiset päivystäjät muodostavat ymmärrystään lähisuhdeväkivallasta muun muassa Naisten

siirry samalla tavalla osaksi yhteiskunnallista tietovarantoa, kuin ammattilaisten työssään kartuttama tieto. Ensinnäkin naisten tekemää tunnettyötä ei useinkaan nähdä palkitsevana ja ”oikeana” palveluna, vaan apua tarjoavien naisten sukupuolesta peräisin olevana perusominaisuutena (Kailo 2001, 163) Toiseksi, vaikka yleisesti ajatellaan, että vapaaehtoistyön kautta pystytään kohtaamaan, kuuntelemaan ja auttamaan yksin ongelmansa kanssa painivia kansalaisia, ei vapaaehtoisen työntekijän työssään hankkimaa tietoa juuri arvosteta toistaiseksi konkreettisten asiakaskohtaamisten ulkopuolella. Vapaaehtoistyöntekijöiden lähisuhdeväkivaltaa koskevan tiedon siirtymistä osaksi yhteiskunnallista institutionaalista tietovarantoa (esimerkiksi osaksi ammatillisia työkäytänteitä) estää muun muassa järjestöjen toiminnan mieltäminen harrasteluksi tai tietyn hyvin rajatun joukon oikeuksien ajamiseksi. Kolmannen sektorin vapaaehtoistoiminnan merkitys ja vaikutus tulisi kuitenkin tunnistaa ja tunnustaa myös laajemmassa merkityksessä. Järjestöt vaikuttavat, auttavat, tutkivat, tietävät ja puuttuvat merkittävillä tavoilla yhteiskunnallisiin sosiaalisiin ongelmiin (kuten lähisuhdeväkivaltaan), vaikka usein työtä tehdäänkin huomattavasti pienemmillä resursseilla, kuin vastaavaa ammattityötä. Vapaaehtoistyö onkin usein tunnettyötä siinä merkityksessä, että tietoa luodaan ensisijaisesti välittävissä ilmapiirissä, eikä taloudellisten resurssien ja tehokkuusajattelun kehystämänä. Tällainen välittävä ilmapiiri tukee yhteisen ymmärryksen kehittymistä ja yhteisöllisyyttä, joka puolestaan synnyttää sellaista tietoa, jota perinteisissä kilpailulle ja taloudelliselle tehokkuudelle perustuvissa organisaatioissa ei voi syntyä. (Ropo & Eriksson 2001, 52–53.)

Naisten Linjan organisaatio tarjoaa siis lähisuhdeväkivallan vastaisen työn tekemiseen hyvin erilaisen kontekstin verrattuna esimerkiksi julkisiin yleisorganisaatioihin. Tätä kautta myös ymmärryksen lähisuhdeväkivallan ilmiöstä voisi olettaa eroavan feministisen (naiserityisen) kolmannen sektorin organisaation vapaaehtoistyöntekijöiden ja väkivaltatyön ammattilaisten välillä. En kuitenkaan halua tässä tutkimuksessa uusintaa käsitystä naisjärjestöjen toteuttaman työn ja muun väkivaltatyön vastakkaisuudesta. Olen sen sijaan kiinnostunut pohtimaan Naisten Linjan puhelinpäivystäjien ymmärrystä lähisuhdeväkivallasta tavoitteenani nykytilannetta paremman yhteistyön ja hedelmällisemmän dialogin mahdollistaminen väkivallan vastaisen työn kentällä. Naisten Linjan kuuluu mielestäni päästä osaksi asiallista yhteiskunnallista keskustelua, jossa sen tulkinnat lähisuhdeväkivallasta voivat tulla osaksi keskustelua ilman, että ne jo ennakkoon tuomittaisiin vääristyneenä tietona organisaatioon kohdistuvien ennakkoluulojen ja olettamusten takia. Naisten Linjalla on esimerkiksi totuttu problematisoimaan lähisuhdeväkivaltaa erityisesti sukupuolen näkökulmasta ja näiden suku-

Linjalla organisaation järjestämän, vuoden kestävä, koulutuksen perusteella ja tietysti päivystysten aloittaessaan tietoon vaikuttaa paljon itse asiakaskontaktit. Tietoa jaetaan ja tulkitaan uudelleen myös organisaation vapaaehtoisille säännöllisesti tarjoamissa työpöytä- ja vertaistapaamisissa.

puolistuneiden tulkintojen tiedostaminen ja tunnistaminen voisi olla hyväksi myös laajemmin väkivaltaa koskevassa julkisessa keskustelussa, sekä väkivallan vastaisen työn kentällä. Yhteiskunnallisen keskustelun aktivoimisen lisäksi tavoitteenani on vaikuttaa myös paikallisemmin, Naisten Linjan puhelinpäivystäjien toiminnan kehittämiseen, tekemällä näkyväksi heidän omia tulkintaprosessejaan. Valtion julkisia varoja ei olla vapaaehtoistyöntekijöiden kouluttamiseen tai heidän työprosessiensa kehittämiseen juurikaan käytetty, koska tukea on ensisijaisesti suunnattu ammatillisten työkäytäntöjen suunnitteluun.

En kuitenkaan pysty tutkimuksellani antamaan kokonaista kuvaa siitä, miten naisliikkeen vapaaehtoiset työntekijät ymmärtävät lähisuhdeväkivaltaa. Löytämäni puhetavat lähisuhdeväkivallasta voivat sen sijaan kuvata niitä tapoja, joilla feministisistä lähtökohdista *on mahdollista* ymmärtää lähisuhdeväkivaltaa ja miten nuo kyseiset tulkintaprosessit sukupuolistuneesta lähisuhdeväkivallasta *voivat* rakentua diskursiivisesti. Tällä tavalla haluan vahvistaa käsitystä siitä, että lähisuhdeväkivallan taustalla ei ole objektiivista totuutta, joka olisi irrallinen ilmiötä koskevista puhumisen tavoista. Onkin entistä paremmin kiinnitettävä huomiota siihen, miten ilmiötä ja siihen liittyviä sukupuolistuneita toimijoita kielellisesti kuvataan. Vasta sen jälkeen kun puhetavat mahdollistavat alistavien valtasuhteiden purkaantumisia, kyseiset muutokset voivat alkaa tapahtua myös konkreettisissa käytännöissä.

4.3 Aineistona vapaaehtoisten haastattelut

Tässä kappaleessa kuvaan tarkemmin aineistoani ja kerron sen keräämiseen liittyvistä keskeisistä valinnoista. Varsinainen tutkimusaineistoni koostuu Naisten Linjan vapaaehtoisten kriisipuhelinpäivystäjien kahdenkeskisistä haastatteluista, jotka olen nauhoittanut ääninauhurilla ja purkanut litteraatioiksi. Tein yhteensä 8 haastattelua, joista päädyin litteroimaan 7 haastattelua¹⁸. Litteroitua aineistoa haastatteluista kertyi 111 sivua¹⁹. Etsin haastateltavia Naisten Linjan toiminnanjohtajan avustuksella lähettämällä puhelinpäivystäjien sähköpostilistalle ilmoituksia. Kerroin etsiväni haastateltavia, jotka olivat käyneet Naisten Linjan koulutuksen, sekä toimineet jo jonkin verran itse

¹⁸ Yksi haastattelu oli selvästi muita suppeampi. Tässä haastattelussa tulkintani mukaan aktiivisen haastattelun strategiani ei toiminut, toisin kuin muissa. Yritykseni aktivoida haastateltavaa kääntyi enemmänkin haastateltavan jatkuvaaksi johdatteluksi. Lopulta omaa puhettani oli nauhalla jopa enemmän kuin haastateltavan ja päätin jättää haastattelun tämän takia pois aineistosta.

¹⁹ Olen purkanut ääninauhat sanasta sanaan tarkkuudella. Muotoilin puhetta purkuvaiheessa luettavuuden helpottamiseksi poistaen siitä toistoa, änkytystä ja kieliopillisesti selkeästi virheellistä puhuntaa. Olen kuitenkin aina säilyttänyt puhujan käyttämät sanat, merkittävimmät painotukset ja naurahdukset. Tällaisen litteraatiotarkkuuden taso soveltuu mielestäni parhaiten analyysitapaani, jossa pyrin erottelemaan laajempia puheessa esiintyviä merkityskokonaisuuksia. Sen sijaan esimerkiksi keskusteluanalyyssissä litteraatiotarkkuuden tulisi olla huomattavasti yksityiskohtaisempi.

työssä. Tein haastattelut vuoden 2010 tammi-maaliskuussa Naisten Linjan toimipisteissä Helsingissä (6 haastattelua) ja Oulussa (2 haastattelua). Haastateltavat olivat iältään 29–69 -vuotiaita ja vähintään vuoden päivystystä tehneitä naisia. Useimmat naisista olivat kuitenkin tehneet puhelinpäivystystä vapaaehtoisina jo usean vuoden ajan.

Tutustuin tutkimustani suunnitellessa syksyllä 2009 useisiin sukupuolierityisiin organisaatioihin. Naisten Linja valikoitui tutkimuskohteekseni, koska sen tekemä työ on *valtakunnallista* ja keskittyy *kaikkien* väkivaltaa kokeneiden naisten auttamiseen. Esimerkiksi Monika-Naiset Liitto ry:n tekee kohdistetusti työtä etnisiin vähemmistöihin kuuluvien naisten kanssa ja Raiskauskriisikeskus Tuki-nainen työskentelee erityisesti seksuaalirikoksiin liittyen. Kuten olen jo edellisessä kappaleessa kuvannut, en pitänyt ongelmallisena, vaan pikemminkin mielenkiintoisena sitä, että Naisten Linjassa työtä tehdään pitkälti vapaaehtoisin voimin. Kävin kuitenkin pitkään pohdiskelua sen suhteen, haastattelisinko myös Naisten Linja ry:n hallituksen (vapaaehtoisia) jäseniä. Lisäksi mietin, olisiko järkevintä tutkia puhelinpäivystäjien puhelinkeskusteluita, muita autenttisia työntehtilanteita vai tehdä vapaaehtoisten työntekijöiden haastatteluita.

Päätin rajata ensimmäiseksi tutkimuskohteesta ulos sellaiset järjestön vapaaehtoiset työntekijät, jotka eivät tehneet väkivallan vastaista työtä suorassa kontaktissa itse asiakkaisiin. Ajattelin, että merkityksellisin tutkimuskohde tutkimukseni kannalta olisivat juuri asiakkaiden kanssa vuorovaikutuksessa olleiden ihmisten tulkintaprosessit lähisuhdeväkivallasta. Tämän rajauksen jälkeen tutkimuskohteekseni päätyivät kaikki Naisten Linjan organisaatiossa useamman kuin yhden vuoden kriisipuhelinpäivystystä tehneet vapaaehtoiset työntekijät. Joukossa saattoi siis olla mukana myös hallituksen jäseniä, jotka tekivät hallitustyönsä ohella myös puhelinpäivystystä. Seuraavaksi lähdin miettimään sitä, miten keräisin aineiston. Valintaan, jonka tein, vaikutti lopulta eniten minusta riippumattomat tekijät. Autenttisten puhelinkeskusteluiden nauhoittaminen ja niissä tapahtuvan vuorovaikutuksen tutkiminen rajautui organisaation pyynnöstä tutkimuksen ulkopuolelle, koska organisaatiossa tehtävään työhön liittyy paljon arkaluontoisia asioita ja hetkiä ja luottamuksellisen asiakassuhteen vaalimista pidetään organisaatiossa ensiarvoisen tärkeänä²⁰. Tämän takia päädyin keräämään tutkimukseni aineiston puhelinnauhoitusten sijaan kahdenkeskisillä yksilöhaastatteluilla.

Haastatteluiden avulla tutkimuksen aineiston kerääminen osoittautui kuitenkin hyväksi päätökseksi. Autenttisten vuorovaikutustilanteisen ohella myös organisaatiossa toteutuvien painotusten tutki-

²⁰ Puhelinpäivystäjien asiakaskohtaamisissa on lähes aina läsnä väkivaltaa kokeneita naisia, joita ei haluttu eettisistä syistä saattaa tutkimuksen kohteeksi.

muksella on tärkeä merkityksensä. Esimerkiksi tutkimuksessa on havaittu, että jokaisessa organisaatiossa työn kohteena olevaa sosiaalista ongelmaa käsitetään aina tietystä, muista organisaatioista erottuvasta näkökulmasta ja että työntekijän edustaman organisaatiokulttuurin vaikutus kohtaamisessa on usein merkittävä. Asiakas voi työntekijän kohdatessaan vuorovaikutuksessa lähteä tai olla lähtemättä organisaation määrittelemään ongelmatyöhön mukaan, mutta organisaation peruslähtökohtia ja -sisältöjä asiakkaat eivät juuri voi muotoilla omilla avuntarvekäsityksillään tai -pyynnöillään. Näin siis auttajaorganisaatio taustoineen, resursseineen ja ideologioineen voi tarjota auttamissuhteelle tietyllä tavalla painotetun kontekstin, jota keskustelijat voivat käyttää, mutta joka ei suoranaisesti määrää keskustelun tulosta. Neuvottelijat käyttävät kuitenkin usein tavalla tai toisella hyväkseen organisaation edustamaa painotusta ongelman ratkaisussa. (Juhila & Pösö 2000, 57.) Näin siis organisaatiossa varsinaisten autenttisten asiakaskohtaamisten ulkopuolella tuotettujen lähisuhdeväkivallan tulkintaprosessien tutkiminen on osaltaan myös työn tutkimusta, sillä nuo puheetavat luovat merkityksellisen pohjan auttamissuhteelle, joka kuitenkin saa aina tilanteisesti oman muotonsa.

4.4 Aineiston keruu aktiivisella haastattelulla

Tässä kappaleessa kerron tarkemmin millaisen strategian keinoin päädyin haastatteluni toteuttamaan. Haastatteluiden toteuttamiseen liittyvät kysymykset vaativat paljon pohdintaa, sillä vaikka haastattelu on pitkään ollut yksi tavallisimmista tavoista kerätä laadulliseen tutkimukseen aineistoa, sosiaalitieteissä on usein myös kyseenalaistettu haastattelujen sopivuus tutkimuksen aineistonkeruun tapana. On muun muassa epäilty, voiko tutkijan kiinnostuksen kohteena olevasta ilmiöstä saada tietoa järjestämällä tutkijasta riippuvaisia vuorovaikutustilanteita (Holstein & Gubrium 2004, 141). Joskus tutkijasta riippumattomien työkäytäntöjen ja suorien asiakaskohtaamisten havainnointi ja nauhoittaminen on kuitenkin mahdotonta tai tutkimuksen kysymyksenasettelu itsessään saattaa vaatia tutkijan osallistumista aineiston muodostamiseen. Gubrium ja Holstein puhuvat kuitenkin vahvasti sen puolesta, että myös ihmisiä haastatteleamalla voidaan saada arvokasta tutkimusaineistoa, mikäli ymmärretään haastattelutilanteen erityisluonnetta (Holstein & Gubrium 2004, 141.) Olenkin soveltanut tutkimuksessani haastatteluiden suunnittelun, toteuttamisen ja analyysin perustana Gubrium ja Holsteinin (1995, 2004) aktiivisen haastattelun periaatteita.

Holsteinin ja Gubriumien mukaan kaikki haastattelut ovat väistämättä luonteeltaan aktiivisia, eikä aktiivisen haastattelun tyyli ole valinta muiden haastattelutyyliden joukossa. Sekä haastattelija että haastateltava ymmärretään poikkeukseksi aktiivisiksi toimijoiksi, joista molemmat osallistuvat pu-

heessa muodostuvien merkitysten rakentamiseen. (Holstein & Gubrium 2004, 140–141.) Haastattelijan merkityksen häivyttämisen sijasta onkin järkevämpää kiinnittää huomiota haastattelijan aktiivisen aseman hyödyntämiseen. Haastattelijä voi aktiivisesti haastamalla ja provosoimalla saada haastateltavan tuottamaan paljon erilaisia selontekomaisia kerrontoja, koska juuri näissä kerronnoissa rakentuu se monitahoinen ja jatkuvasti muuttuva tieto, jota tutkimus pyrkii tavoittamaan (Holstein & Gubrium 2004, 151–152). Haastateltava on puolestaan aktiivinen subjekti tulkitessaan omista lähtökohdistaan haastattelijan tarjoamia keskustelun kehyksiä ja käyttäessään niitä luovalla tavalla vastauksissaan osana ilmiön merkityksellistämisen prosessiaan.

Haastattelijä vaikuttaa siis jatkuvasti haastattelutilanteen vuorovaikutukseen. Tämä vaikutus ei kuitenkaan ole haastateltavaa häiritsevää tai tutkimustuloksia vääristävää, mikäli haastattelutilanne ymmärretään analyysissä sosiaalisena vuorovaikutustilanteena, jossa myös haastattelijan toimintaan kiinnitetään sekä haastattelun suunnittelu- että analyysivaiheessa huomiota. Aktiivisen haastattelun idea pohjautuu sosiaalisen konstruktionismin mukaiselle oletukselle tiedosta tilanteisena ja vuorovaikutuksessa rakentuvana ilmiönä. Holsteinin ja Gubriumien mukaan haastateltavan tuottamat vastaukset eivät voi milloinkaan olla täysin neutraaleja, koska tilanteisuudesta irrotettua perimmäistä, autenttista ja totuudenmukaista vastausta ei yksinkertaisesti ole olemassa. (Holstein & Gubrium 2004, 145.) Ajatus neutraalin tiedon mahdottomuudesta vaikuttaa suoranaisesti haastattelun tarkoituksen uudelleen määrittelyyn: haastateltavan perimmäisen ja aidoimman mielipiteen etsimisestä täytyy luopua ja mielenkiinto tulee kohdistaa siihen, miten monella tavalla ilmiötä voidaan merkityksellistää²¹. Holsteinin ja Gubriumien mukaan onkin tärkeä kiinnittää huomiota tuotetun tiedon ohella myös siihen prosessiin, jolla tietoa haastattelussa tuotetaan (Holstein & Gubrium 1995, 80).

On kuitenkin huomattava, etteivät haastattelupuheessa ilmenevät merkitykset ikinä rakennu sattumanvaraisesti. Haastateltavalla (ja haastattelijalla) on aina tietty asema tai paikka osana laajempaa yhteiskuntaa ja tämä asema toimii merkitysten muodostamisen kehyksenä (Holstein & Gubrium 1995, 149). Yhdenkin haastattelun tarkastelulla on näin kiinnekohtansa laajempaan yhteiskuntaan. Haastattelussa tuotettuja merkityksiä tulee pohtia suhteessa haastattelun tilanteeseen sekä tilannetta ympäröivään aikaan ja paikkaan. Oletukseni ei myöskään ole, että kaikki haastateltavat merkityksellistäisivät lähisuhdeväkivaltaa jollain tietyllä johdonmukaisella tavalla, jonka tutkimukseni päätteeksi pystyisin osoittamaan. Sen sijaan tavoitteenani on hahmottaa ilmiön määrittelyn sukupuolis-

²¹ Merkityksellistämisen tutkimisella viitataan tässä kyseisessä kohdassa sekä puheessa esiintyvien ilmiötä määrittävien merkitysten, eri merkitysten välisten suhteiden että merkitysten muodostumisen analysoimiseen.

tuneisuutta ja monisuuntaisuutta Naisten Linjan organisaatiossa. Tämän takia jo yksinkin haastattelu on tärkeä ja osoittaa mikä lähisuhdeväkivallan merkityksissä ja merkityksellistämässä *on mahdollista*.

Lisäksi ajattelen, ettei minun myöskään ole mahdollista aineistoni perusteella tehdä suoraviivaisia ja yleispäteviä päätelmiä siitä, millaisia seurauksia aineistossa esiintyneillä puhetaivoilla on väkivallan vastaiseen työhön. Esimerkiksi Potter ja Wetherell (1992) ovat korostaneet, että puhe voi saada tulkitsijasta ja tulkinnan kontekstista riippuen eri tilanteissa täysin erilaisia merkityksiä, vaikka se toistettaisiinkin aina täysin samassa muodossa. Voin kuitenkin pohtia tulkitsemieni puhetapojen erilaisia *mahdollisia seurauksia*, koska tarkoituksenani on keskustelun aktivoiminen ja dialogisuuden lisääminen, pikemminkin kuin objektiivisen totuuden tavoittelemisen koskien puhetapojen merkityksiä lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä.

Aineistonkeruuta varten suunniteltu haastattelurunko on tutkimuksen liitteenä²² (liite 1). Haastattelurungon laatimisessa on hyödynnetty suppilotekniikkaa. Avauskysymykset jättävät tilaa haastateltavalle ja hänen omille puhetaivoilleen, kerronnalleen ja näkökulmilleen. Tämän jälkeen olen aktivoinut haastateltavaa ottamaan kantaa lähisuhdeväkivaltaan liittyviin erilaisiin näkökulmiin²³. Tavoitteenani oli myös aina haastateltavan puheenvuoron jälkeen esittää tarkentavia kysymyksiä. Erilaisista näkökulmista haastateltavan haastamista puolustaa huomio, jonka mukaan haastattelutilanteessa selontekojen antaminen aloitetaan monissa tilanteissa ikään kuin luonnostaan tutuimmista vaihtoehtoista: laajalti kannatetuista, ideologisesti houkuttelevista ja itsestään selviltä tuntuvista diskursiivisista merkityksistä (Suoninen 1999a, 27.) Myös keskustelukumppaniin liittyvät odotukset saattavat rajata käytettyjä selontekoja. Tämän vuoksi haastattelijan kannattaa hyödyntää haastattelussa strategiaa, joka todennäköisesti lisää haastateltavan tuottamien selontekojen määrää ja yksityiskohtaisuutta. Holstein ja Gubrium suosittelivatkin, että haastattelijalla ei tarkasti suunnittelisi kysymyksiä, vaan tukisi ja aktivoisi tilanteisesti haastateltavan suunnan muutoksia, eri näkökulmien avaamista ja selontekojen tuottamista. Haastattelijalla voi yllyttää ja provosoida, pitäen kuitenkin mielessään, että tärkeintä on haastateltavan kerronnallinen aktiivisuus, jota tulee kaikin mahdollisin

²² Haastattelurunko toimi haastatteluita väljästi tukevana ohjenuorana, josta tein kuitenkin haastattelukohtaisia poikkeuksia ja sovelluksia. Kysymysten järjestys vaihteli haastattelusta toiseen jo senkin perusteella, ottiko haastateltava itse aiheita esille ja miten hän tuli niistä puhuneeksi ilman erityistä rohkaisua.

²³ Seurasin syksyn 2009 tiiviisti julkisuudessa (sanomalehdissä, televisiossa ja radiossa) käytyjä keskusteluja lähisuhdeväkivallasta ja poimin keskusteluista erilaisia puheenaiheita ja näkökulmia osaksi haastattelua. Pyysin haastattelun aikana haastateltavia ottamaan kantaa erilaisiin julkisesti esitettyihin näkökulmiin. En tuonut, ainakaan tietoisesti, kysymyksissäni esille omia mielipiteitäni.

keinoin tukea. (Holstein & Gubrium 1995, 76–77.)

5. ANALYYSI

Olen edellisissä luvuissa valottanut tutkimukseeni liittyvää aikaisempaa tutkimusta, metodologisia valintojani sekä varsinaista analyysiä ohjaavaa teoreettista viitekehystäni. Olen myös pyrkinyt luomaan kattavaa käsitystä tutkimuskohteestani, aineistostani ja aineiston keruun tavastani. Tässä luvussa käyn puolestaan yksityiskohtaisesti läpi tekemääni analyysiä. Esittelen alaluvuissa analyysini tulokset tarkasti niitä litteraatio-otteilla (puheotteilla) perustellen. Aluksi esittelen varsinaista puhetapoja erittelevää analyysiä ja sitten keskityn noissa puhetavoissa toteutuvien subjektipositivoiden syvempään tarkasteluun. Viimeiseksi varsinaisessa analyysiosiossa pohdin puhetapojen tarjoamien subjektipositivoiden mahdollisia seurauksia suhteessa väkivallan vastaisen työn käytäntöihin. Analyysiosion jälkeen, tutkimukseni loppuosassa, pohdin tuloksiani suhteessa laajemmin yhteiskuntaan, yhteiskunnalliseen keskusteluun ja aikaisempaan tutkimukseen (luku 6). Päätän tutkimukseni hahmottelemalla vielä suuntaa jatkotutkimukselle ja pohtimalla tutkimusprosessin kokonaisuutta raporttini viimeisessä kappaleessa (luku 7).

Aloitin kuitenkin kertomalla siitä, miten konkreettisesti jäsensin aineistoani diskurssianalyttisin keinoin. Kun olin saanut haastattelut litteroitua tekstiksi, aloin etsiä litteraateista puheenkohtia, joissa sukupuoleen viitattiin suoraan eksplisiittisesti, esimerkiksi käsitteillä nainen, mies, äiti, isä jne. Tämän jälkeen luin tekstiä vielä lähemmin, jolloin huomioin myös sellaiset puheenkohdat, joissa sukupuolesta puhuttiin epäsuorasti. Tällöin puheessa käytettiin sukupuolineutraaleja toimijoita kuvaavia käsitteitä, kuten ihminen, väkivallan uhri tai väkivallan tekijä, mutta puheen kontekstista pystyi epäsuorasti päättämään, että puheen kohteena olevalla toimijalla oli tietty ja puheen kannalta merkityksellinen sukupuoli. Aineistossa esiintyy esimerkiksi paljon puhetta, jossa toimijoista puhuttiin *soittajina*. Kontekstin huomioon ottaen on helppo päätellä, että tässä puheessa oli pääsääntöisesti kyse nimenomaan naisista, mutta tätä ei välttämättä tuotu eksplisiittisesti ilmi.

Kun olin paikantanut aineiston kohdat, joissa sukupuoli esiintyi lähisuhdeväkivaltaa määrittelevässä puheessa, kiinnitin seuraavaksi huomiota siihen, mitä sukupuolta esille tuovalla puheella itse asiassa tehtiin eli miten tuolla puheella määriteltiin lähisuhdeväkivaltaa yhteiskunnallisena ilmiönä/ongelmana. Puheotteet jakautuivat tulkintani mukaan lopulta neljään eri ryhmään: Puheeseen, jossa määriteltiin sukupuolen kautta lähisuhdeväkivallan *ongelman ydintä*; puheeseen, jossa määri-

teltiin kenestä oltiin tai tulisi olla *huolissaan*; puheeseen, jossa määriteltiin ilmiöstä *vastuullisia* tahoja ja puheeseen jossa määriteltiin *muutoksen suuntaa*. Tässä vaiheessa olin siis löytänyt paljon erilaisia määrittelyjä toisaalta ongelman ytimeistä, huolen kohteesta, vastuullisista tahoista ja halutusta muutoksen suunnasta. Aloinkin tämän jälkeen etsiä läpi näiden neljän eri luokan pysyviä johdonmukaisuuksia. Esimerkiksi kun löysin puheenkohdan, jossa väkivallan syyksi määrittyi vääristynyt, lähisuhdeväkivaltaa sukupuolen kautta arvioiva, julkinen keskustelu, tarkastin seuraavaksi, löytyikö jäljellä olevista ryhmistä myös puhetta julkiseen keskusteluun liittyen. Löysinkin pian puhetta, jossa naisia määriteltiin julkisen keskustelun seurauksista kärsivinä jne. Julkisen keskustelun teema näyttäytyi siis selkeästi kaikissa niissä neljässä ryhmässä, johon olin sukupuolipuheen aluksi ryhmitellyt. Analyysini lopuksi olin löytänyt tällä tavoin viisi erilaista merkityssuhteiden kokonaisuutta, joita päädyin nimittämään puhetavoiksi. Puhetavat rakentuvat siis puheotteista, joissa kaikissa puhuttiin yhtä aikaa sukupuolesta ja määriteltiin lähisuhdeväkivaltaa ongelmaksi tietystä näkökulmasta. Nämä puhetavat olen esitellyt kappaleessa 5.1.

Löytämäni puhetavat toimivat pohjana analyysini jatkolle. Seuraavaksi erittelin toimijuuksia, joita jokaisessa puhetavassa rakentui. Olin kiinnostunut erityisesti siitä, millaisina toimijoina naisia ja miehiä puhetavoissa ymmärrettiin, mutta kiinnitin tämän lisäksi huomiota myös muihin tahoihin, joita puhetavoissa tarjottiin aktiivisiksi toimijoiksi. Olen esitellyt tämän subjektipositioiden analyysin seuraavassa kappaleessa (kappale 5.2). Kappaleessa 5.3 pohdin löytämäni puhetapojen ja subjektipositioiden perusteella vielä sitä, mitä mahdollisuuksia ja haasteita feministisistä lähtökohdista tuotetuilla puhetavoilla voisi väkivallan vastaiseen työhön ja tätä kautta myös konkreettisiin väkivallan ilmentymiin mahdollisesti olla.

Kuten jo mainitsin, olen tukenut puhetapoja koskevan analyysin kuvausta puheotteilla, jotka olen lainannut suoraan litteraatioista. Perustelen puheotteiden luonteesta ja niiden rakentumisesta tekemiäni tulkintojani näihin otteisiin viittaamalla. Kerronkin nyt muutaman asian, joka näistä puheotteista on hyvä tietää. Olen merkinnyt lyhenteellä H (haastattelija) omat puheenvuoroni ja haastateltavan puheenvuorot olen merkinnyt käyttäen haastateltavista peitenimiä, jotta heidän anonymiteettinsä ei vaarantuisi. Puheotteista on myös hyvä tietää, että niissä käyttämäni kirjoituksen **vahvenus** tarkoittaa sitä, että olen tulkinnut kyseisen lauseen tai lauseen osan olevan erityisen kiinnostava ja kyseinen lause on usein syy siihen, miksi puheote on esillä. Analyysini kohdistuukin juuri keskeisesti tähän kohtaan. Alleiviivausta olen käyttänyt osoittamaan kohtaa, jossa haastateltava on vahvasti painottanut puhettaan. Puheen aikana nauramisen olen ilmoittanut merkinnällä: *nauraa*. Mikäli

olen poistanut puheotteen keskeltä haastateltavan puhetta, olen merkinnyt tämän kolmella peräkkäisellä ajatusviivalla (---). Mikäli puheote alkaa kesken lauseen, olen aloittanut puheotteen esittämisen kolmella peräkkäisellä pisteellä (...). Kun puheotteesta itsestään ei ole mielestäni tarpeeksi selkeästi käynyt ilmi, mitä asiaa puhuja kommentoi, olen tulkinnut asiaa puheotteen ympäröivästä puheesta ja esittänyt tulkintani puheotteessa sulkujen sisällä. Erotan myös oman tulkintani haastateltavan puheesta aina lyhenteellä tt. (tutkijan tarkennus). Tällainen kohta voi näyttää esimerkiksi tältä: ”*Sitä (tt.väkivaltaa) tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa ja kaikille tai kaikenikäisille naisille*”. Eri puhujien puheotteet tai saman puhujan kaksi toisistaan täysin erillistä puheen kohtaa (eivät ole sijainneet haastattelussa toistensa kanssa lähekkäin) on erotettu toisistaan kolmella tähdellä (***)

5.1 Puhetavat lähisuhdeväkivallasta

5.1.1 Väki-valta sukupuoleen sisältyvänä riskinä

Puhetavassa, jonka olen nimennyt *Väki-valta sukupuoleen sisältyvänä riskinä – puhetavaksi*, lähisuhdeväkivallan ongelman ydin sijoitetaan nimenomaan sukupuolittain erisuuruisiin riskeihin joutua väkivallan kohteeksi tai päätyä käyttämään väkivaltaa. Lähisuhdeväki-valta määrittyy sukupuolittuneeksi ilmiöksi, koska väkivallan uhreista ja tekijöistä puhutaan sukupuolen mukaan erottuvina ryhminä. Lähisuhdeväki-valta rakentuu sukupuolten väliseksi tasa-arvo-ongelmaksi, sillä naisen riski joutua väkivallan uhriksi on huomattavasti miehen riskiä suurempi, kun taas miehen riski päätyä käyttämään väkivaltaa on huomattavasti naisen riskiä suurempi. Naisen uhriksi päätyminen riskistä puhutaan miehen tekijäksi joutumisen riskiä vahingollisempaan asiana (väkivallan kokeminen on vahingollisempaa yksilölle, kuin sen tekeminen). Sukupuoli merkityksellistyy puhetavassa siis yksilön väki-valtaan liittyviä riskejä ennustavaksi tekijäksi.

- H: Miten sitten kommentoisit tällasta keskustelua jossa väitellään siitä pitäisikö tämä lähisuh-teissa tapahtuva väki-valta nähdä sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä vai ei?
- Saara: Kyllä mä nään että se on tasa-arvokysymys. Vaikka siinä ei ole kaikki miehet vastaan kaikki naiset. Mutta kyllä se on epätasa-arvonen sellasessa elämänkaariperspektiivissä. Että **millä todennäköisyydellä miehestä kasvaa väkivallan tekijä oli se uhri sitten mies tai nainen. Millä todennäköisyydellä naisesta tulee elämänsä aikana uhri tai sitten tekijä, että on se mun mielestä ihan selkeä tasa-arvokysymys.**

Puheotteessa Saara pohtii lähisuhdeväki-valtaa sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä. Väki-vallan ymmärtämistä tasa-arvokysymyksenä perustellaan puheessa eri väkivallan kokemuksiin (uh-

riksi päätyminen kokemukset ja tekijäksi päätyminen kokemukset) liittyvillä todennäköisyyksillä. Puheessa tapahtuva väkivaltaa kokeneiden henkilöiden erittely miehiin ja naisiin merkitsee todennäköisyydet (eli keskeisen ongelmakohdan) sukupuolittuneeksi. Todennäköisyyksien suuruudesta ei eksplisiittisesti puhuta, mutta koska juuri nämä todennäköisyydet nimetään ongelmallisiksi, voidaan päätellä, että ne ovat suhteessa toisiinsa hyvin erisuuruiset ja näin ollen epäreilut. Saara ei myöskään esitä lukuja tai muita perusteluita väitteensä tueksi, joka on kiinnostavaa. Väkivallan kokemusten sukupuolittuneen jakaantumisen luonnetta pidetään siis tunnustettuna ja itsestään selvänä asiana: miehistä tulee paljon naisia todennäköisemmin väkivallan tekijöitä ja naisista paljon miehiä useammin uhreja. Tätä seikkaa voi selittää haastattelun konteksti. Haastateltava olettaa todennäköisesti minun haastattelijana tietävän hänen tekevän työtä feministisistä lähtökohdista ja työskentelevänsä juuri väkivallan uhriksi joutuneiden naisten kanssa.

Saaran puheessa naisten ja miesten välinen ero merkityksellistyy siis nimenomaan eroksi todennäköisyyksissä joutua väkivallan kohteeksi. Näin ihmiset jakautuvat sukupuolensa perusteella kahteen eri ryhmään, joiden voidaan nähdä olevan riskin suuruudella mitattuna sisäisesti homogeeniset. Tällä tavalla sukupuolten välillä olevat todennäköisyserot nostetaan puheessa sukupuolten sisäisiä eroja merkittävimmiksi. Tällainen puhe todennäköisyyksistä ja riskeistä viittaa siihen, että väkivalta nähdään ennen muuta rakenteellisena ongelmana, jonka ilmenemiseen yksilö ei voi vaikuttaa. Tämä sama tapa puhua sukupuolista väkivaltaa kokevina ryhminä, näkyy myös muiden haastateltavien puheotteissa:

Ulla: Sitä (tt. väkivaltaa) **tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa ja kaikille tai kaikenikäisille naisille** ja että on siis sitä myöten se on niinku ongelma pahentunut mun silmissä.

H: Onko sulla mielessä vielä jotain aluetta tai asiaa joka tähän meidän aiheeseen liittyy mutta se ei ole vielä tullut esille?

Eila: Äsken ku mietin niitä teemoja mitä ei käsitellä niin usein niin tota yks oli tämmönen niinku **väkivallan läpileikkaus kaikissa yhteiskuntaluokissa ja erilaisissa parisuhteissa** niin se on ehkä sellanen joka joskus tuntuu että se jää piiloon että **ajatellaan että se on ehkä niinku joku vähäosaisten ilmiö** se että jotku tämmöset puukotusriidat niinku uutisoidaan helpommin mutta sellanen pidempi aikanen ehkä **vähän huomaamattomampi väkivalta ei välttämättä ylitä sitä uutiskynnystä.**

Ullan ja Eilan puheotteissa näkyy erityisen hyvin naisten keskinäisten erojen häivyttämistä. Tarkastellessa lähemmin kohtia: ” (tt. väkivaltaa) **tapahtuu kaikissa yhteiskuntaluokissa ja kaikille tai kai-**

kenikäisille naisille sekä väkivallan läpileikkaus kaikissa yhteiskuntaluokissa – jää piiloon”, voi huomata kuinka puheessa korostetaan naispuolisten yksilöiden välisiä yhteyksiä. Naisten keskinäisten erojen, jotka liittyvät ikään tai luokkaan, merkitystä häivytetään puheessa väkivaltaa selittävinä tekijöinä. Eila puhuu kuinka väkivallasta kärsitään läpi kaikkien yhteiskuntaluokkien ja että huomiota on toistaiseksi kiinnitetty vain tiettyihin vähäosaisten keskuudessa ilmenneisiin tapauksiin. Eilan puheen voikin tulkita puheeksi luokkaeroista. Luokkaeroja ei tässä puheotteessa yhdistetä suoranaisesti väkivallan kokemusten laatuun tai määrään, vaan ainoastaan siihen, kuinka helposti ne on havaittavissa ja miten usein niistä uutisoidaan. Puhetavassa siis häivytetään sekä naisten keskinäisiä eroja (Ulla) että muita yksilöiden välisiä eroja (Eila) väkivallan kokemuksia selittävinä tekijöinä. Näin naiseus sukupuolena muodostuu merkittävimmäksi tekijäksi, joka ennustaa väkivallan kohteeksi joutumista.

Kiintoisa on myös Saaran puheen kohta: ”*millä todennäköisyydellä miehestä kasvaa väkivallan tekijä oli se uhri sitten mies tai nainen*”. Lähisuhdeväkivallan tekijäksi päättymisen riskin ei nähdä olevan peräisin sukupuolten välisestä suhteesta tai esimerkiksi heteroseksuaalisen suhteen dynamiikoista, vaan yksilöllä on tietty, samansuuruinen riski väkivallan käyttäjäksi päättymiseen, oli sitten osapuolina nainen ja mies tai mahdollisesti nainen ja nainen tai mies ja mies. Riskin suuruuteen vaikuttaa yksin henkilön sukupuoli; jos henkilö on mies, riski on suurempi kuin jos henkilö olisi nainen. Väkivallan tekijäksi päättymisen riski on siis olemassa sukupuolittuneella yksilöllä ja tuo riski syntyy siis parisuhteen ulkopuolella, ei sisällä parisuhteessa.

Puhetavassa lähisuhdeväkivallan ongelman rakentuminen näyttäytyy nimenomaan yhteiskunnallisena ongelmana yksilötason ongelman sijaan. Ulla esimerkiksi mainitsee väkivallan koskettavan kaikkia naisia ja näkee tämän olevan merkki ongelman pahenemisesta: ”*siis sitä myöten se on niinku ongelma pahentunut mun silmissä*”. Väkivallan ongelmassa huolen kohteena näyttäytyy siis ensisijaisesti ilmiön yleisyys ja sukupuolittuneisuus (eikä esimerkiksi väkivallan vakavuusaste, monimuotoisuus, tunnistamisen tai vaikka puuttumisen vaikeus). Näin väkivalta määrittyy puheessa ongelmaksi nimenomaan laajassa yhteiskunnan kokonaisuutena huomioon ottavassa mittakaavassa; silloin kun väkivaltaa kokevat kaikki suomalaiset naiset.

Mielenkiintoinen on myös Ullan tapa käyttää verbiä ”*tapahtuu*” väkivallan teoista puhuttaessa. Tämän sanan kautta on mahdollista aloittaa vastuun kysymyksen muotoutumisen pohtiminen Väki-

valta sukupuoleen sisältyvänä riskinä -puhetavassa. Passiivimuotoisessa puhettavassa väkivallan tekijä jää näkymättömäksi. Myös verbinä tapahtua-sana on varsin neutraali (vrt. väkivaltaa tapahtuu naisille, väkivaltaa tehdään naisille ja joku tekee väkivaltaa naisille). Tällainen passiivimuotoinen neutraali puhe kiinnittää huomion väkivallan kohteeseen, koska tekijää ei nimetä, eikä puheessa esiinny minkäänlaista vinkkiä, että jotain tekijää edes olisi väkivallan tapahtumisen taustalla. Jos väkivallasta puhuttaisiin tekemisenä, asettuisi itse tekijä huomion kohteeksi ja ilmiön olemassaolon vastuulliseksi tahoksi. Puhuttaessa tapahtumisesta ei väkivallan tekijä asetu samalla tavalla väkivallan syyksi. Pikemminkin väkivallasta puhutaan ikään kuin sitä tapahtuisi riippumatta yksilöiden omista haluista, toiveista ja motiiveista. Tällöin yksilö ei myöskään voi olla vastuussa väkivallan tapahtumisesta. Voidaan myös ajatella, että koska riski väkivallan tekijäksi tai uhriksi päätymiseen nimetään kaikille miehille ja toisaalta kaikille naisille hyvin samansuuruisiksi, vastuu väkivaltaiseen tilanteeseen päätymisestä etäännytetään pois yksilön omilta harteilta. Yksilön oma mahdollisuus vaikuttaa riskin toteutumiseen ei toteudu tässä puhettavassa. Yksilön vastuun häivyttäminen näkyy myös Saaran puheotteen kohdassa: ”miehestä kasvaa väkivallan tekijä”. Vastuullista on vaikea paikantaa lauseesta, sillä kasvamisen-käsite on passiivissa ja vaikuttaa melkein siltä kuin miehistä kasvaisi kuin väistämättä ja itsestään väkivallan käyttäjiä. Kasvamisen-käsitteeseen sisältyy kuitenkin myös oletus siitä, ettei mies ole syntyessään ikään kuin luonnostaan väkivaltainen, vaan hänestä tulee väkivaltainen ajan mittaan. Näin puheotteessa vastuu väkivaltaisuudesta sisältyy itse kasvamisen prosessiin. Tähän puolestaan voisi ajatella liittyvän sekä kasvattajat että kasvuympäristö, eli yksilön ulkopuoliset tahot ja toimijat.

Vastuun kysymys ei jää kuitenkaan täysin paikantumatta. Seuraavassa puheotteessa Saara pohtii väkivallan ongelman hillitsemisen mahdollisuutta:

Saara: ...että kun naiset soittaa ja kertoo mitä ne ei oo saanut niin jotenki tuntuu sellaselta että **perusjututkin puuttuu**. --- Tämmöstä sosiaalitukea ja tarvis asumista ja tarvis psyykkistä tukea ja tarvis oikeudenkäyntiapua ja siinäkin on mun mielestä puutteita ja **mitä enempi naiset soittaa ni sitä vähemmän sitä on pystytty tarjoamaan**. Ja usein sellanen kierre voi tapahtua että jää ilman tukea ja sitten saa vielä sellasen rangaistuksen kantaa siitä että on uhri.--- Että heikoimmillaan pitäs taistella oikeuksistaan eniten. Että mun mielestä sen pitäs lähtä niin luonnollisesti tulemaan sen avun sillonko sitä tarvitaan ettei sitä tarttis vaatia.

On kiinnostavaa, kuinka Saara ei lainkaan pohdi väkivallan toteutumisen ehkäisemistä. Aivan kuin puheen taustalla vaikuttaisi itsestään selvä oletus, että väkivallan tapahtumiseen liittyvän riski on vakaa ja muuttumaton, eikä sen suuruuteen voi mikään taho vaikuttaa. Väkivaltaa tapahtuu aina

tietty määrä ja tietyssä suhteessa naisille ja miehille. Huoli kohdistuu (esimerkiksi väkivallan tekijöihin vaikuttamisen tai potentiaalisten uhrien etukäteissuojelun sijasta) väkivallan kohteeksi jo joutuneiden uhrien auttamiseksi suunnitellun järjestelmän toimimattomuuteen. Yhteiskunnallinen reagointi naisten uhrin asemaan määrittyy puheotteessa puutteelliseksi. Apu, jota uhrille pitäisi tarjota nimetään *sosiaalitueksi, asumiseksi, psyykkiseksi tueksi ja oikeudenkäyntiavuksi*. Puheessa luoteluun apuun viitataan sanalla *perusjututkin* ja näin voidaan tulkita, että kyseisen kaltaisten asioiden toteutuminen kuuluu naisen oikeuksiin.

Puheessa kiinnostava kohta on myös: *”jää ilman tukea ja sitten saa vielä sellasen rangaistuksen kantaa siitä että on uhri”*. Tässä se, että apua ei tarjota, eikä saa, vaikka uhri (tässä nainen) sitä itse aktiivisesti hakisikin, nimetään rangaistukseksi. Koska puheessa puuttuva avuntarjoaminen nimitetään rangaistukseksi, voidaan yhteiskunta avun tarjoajana nähdä implisiittisesti määrittyvän rangaistuksen antajaksi. Yhteiskunnan vahingollinen suhde naiseen esiintyy myös avuntarjontaan liittyvässä ilmaisussa: *”Mitä enempi naiset soittaa sitä vähemmän sitä on pystytty tarjoamaan”*. Tässä kohdassa nainen määrittyy aktiivisesti apua hakevaksi. Avun hakemisen ei nähdä kuitenkaan vaikuttavan siten, että yhteiskunnassa herättäisiin uhrin kokonaisvaltaiseen auttamiseen. Tämän sijasta puheessa mahdollistuu ajatus, että sinänsä aktiivisen naisen toimijuus estetään yhteiskunnan auttamisjärjestelmän toimimattomuudella, koska avun tarjonta vähenee samalla, kun sen tarve kasvaa.

Väkivalta sukupuoleen sisältyvänä riskinä -puhetavassa väkivallasta puhutaan kahden, sukupuolen mukaan toisistaan erottuvan, homogeenisen ryhmän kautta. Väkivallan kokemuksiin liittyvät riskit määrittyvät pääasiassa yksilön sukupuolen mukaan, eikä esimerkiksi yhteiskuntaluokalla, parisuhteen laadulla tai yksilön omalla toiminnalla nähdä olevan vaikutusta riskin suuruuteen. Naisuus merkityksellistyy yksilölle riskitekijäksi, joka ennustaa väkivallan kohteeksi joutumista. Lähisuhdeväkivallan ilmiössä ongelmakohta kiinnittyykin siihen, että naiset ovat suuremman uhriksi joutumista ennustavan riskinsä takia epäoikeudenmukaisessa asemassa suhteessa miehiin. Väkivalta tuotetaan ongelmaksi nimenomaan sen yleisyyden (koskee kaikkia naisia) ja sukupuolistuneisuuden kautta (uhrina miestä todennäköisemmin nainen). Koska riskiä ei yhdistetä yksilön omiin valintoihin, ei myöskään väkivallan ongelman ratkaisua aseteta yksilön itsensä vastuulle. Itse asiassa riski näyttäytyy ikään kuin koskemattomana asiana, jonka olemassaoloon ei voi vaikuttaa. Ainoastaan toteutunut riski, jo tapahtunut väkivalta ja sen seuraukset, ovat mahdollisia toimien kohteita. Yhteiskunta auttamisjärjestelmineen nimetään vastuulliseksi ilmiöön puuttumisessa. Auttamisjärjestelmän ei nähdä kuitenkaan pystyvän vastaamaan vastuuseensa ja huoli kiinnittyykin juuri tähän.

Väkivaltaisesta suhteesta ulospääsy nähdään miltei mahdottomaksi, koska apua tarvitsevia naisia on liian paljon. Puheeseen sisältyy oletus, että yhteiskunnan tulisi pystyä auttamaan naisia, joilla heistä itsestään riippumaton riski on käynyt toteen.

5.1.2 Väkivalta keskustelun ongelmana

Toisessa tulkitsemassani puhetavassa, jonka olen nimennyt *Väkivalta keskustelun ongelmana -puhetavaksi*, lähisuhdeväkivallasta puhutaan kansalaisten ylläpitämään keskusteluun liittyvän ymmärryksen ja vaikenemisen kautta. Keskeistä tässä tavassa puhua lähisuhdeväkivallasta on, ketä lähisuhdeväkivaltaan liittyviä toimijoita kansalaiset ymmärtävät ja miten ymmärrystä väkivaltaa kokeneille henkilöille osoitetaan. Seuraavassa puheotteessa Ulla pohtii lähisuhdeväkivallan ongelmaa ja sen vakavuuden syitä:

H: Aivan. Sitten voidaan siirtyä itse lähisuhdeväkivallan ilmiöön niin minkälainen ongelma lähisuhdeväkivalta sun mielestä on Suomessa?

Ulla: No aivan hirveen suuri lähinnä sen takia että se on niinku yks asia josta **vaietaan** niinku tosi paljon että ongelmia toki on paljon ja kaikenlaisia ihmisryhmiä on pulassa ja näin pois-päin mutta **tästä ei jotenki meinaa millään löytyä sellasta tietoa ja keskustelulinjaa joka pysyis asiallisena** vaan että noh nyt tietysti tän myötä siihen kiinnittää entistä enemmän huomiota että se menee ihan heti sit **riitelyksi** että **no mut kyllä naisetkin lyö *nauraa*** et jotenki se no mikä se nyt voi olla se **sensitiivisyys ja semmonen se ihan kauhee häpeän leima varmasti molempien sekä miesten että naisten osalta mikä estää sitten puhumasta siitä** ja sit tietysti naisten kautta ja silleen feministisestä näkökulmasta niin se harmittaa yleensä että se on mahdollista että **nainen niin helposti jää alakynteen** ja joko **sitä ei uskota** tai sitten **se ei pääse pakeneen siitä tilanteesta monesta eri syystä mitkä sitten liittyy ehkä siihen miten tää yhteiskunta mun mielestä toimii.**

Ullan puheotteessa lähisuhdeväkivallan ilmiön ongelmakohta kohdistuu nimenomaan yhteiskunnallisen keskustelun olemattomuuteen ("*asia josta vaietaan*") ja toisaalta sen tasoon ("*ei jotenki meinaa millään löytyä sellasta tietoa ja keskustelulinjaa joka pysyis asiallisena*"). Toisin sanoen lähisuhdeväkivaltaa koskeva keskustelu näyttäytyy ongelmaa määrittävä tekijänä. Puheessa keskustelun olemattomuutta selitetään sensitiivisyydellä (puhujaa tarkoittaa tulkintani mukaan tällä hienovaraisuutta, joka estää väkivallan tuomitsemista) ja häpeällä. Puheessa väkivallasta vaikeneminen näyttäytyy ongelmallisena, mutta pelkkä puhuminenkaan ei riitä, sillä keskustelu ei toteutuessaan ole asiallista. Puheotteessa lähisuhdeväkivaltaa koskeva keskustelu nimetään "*riitelyksi*", jossa mitätöidään naisiin kohdistuvaa väkivaltaa naisten tekemällä väkivallalla. Sana riitely viittaa siihen, että on olemassa tahoja, jotka ovat ilmiöstä eri mieltä ja osoittavat tämän kärkkäästi julkisessa kes-

kustelussa. Riitelystä puhutaan myös asiattomana. Puhuja antaa esimerkin keskustelun asiattomuudesta todeten, että väkivaltaa mitätöidään sillä, että kyllä naisetkin lyövät. Puhuja naurahtaa tämän todetessaan. Naurun voisi kuvitella vahvistavan puhutun huvittavuutta: vetoaminen naisten käyttämään väkivaltaan määrittäyty puheotteessa esimerkiksi asiattomasta ja keskustelua väärään suuntaan johdatteluvasta keskustelusta. Näin lähisuhdeväkivallasta puhutaan vääristyneen yhteiskunnallisen keskustelun tasolla rakentuvana ongelmana.

Lisäksi puheotteen lopussa korostuu juuri naisen huono yhteiskunnallinen asema: ”*nainen niin helposti jää alakynteen ja joko sitä ei uskota tai sitten se ei pääse pakeneen siitä tilanteesta*”. Puhuja kiinnittää siis huolen juuri naiseen, jonka toimijuus ja uskottavuus rajoittuvat ainoastaan tämän sukupuolen takia. Syynä tähän toimijuuden rajoittumiseen mainitaan se ”*miten tää yhteiskunta --- toimii*”. Myöhemmin haastattelussa Ulla palaa kuitenkin uudelleen pohtimaan julkisen keskustelun tasoa:

Ulla: ...mä olen jossain määrin jo aika ahdistunut hesarin jutuista että **mitä enemmän niinku ihmiset lukee sellasta sontaa niin sitä enemmän sitä kirjoitetaan** ja tämmöset asiat ei millään vaan pääse sieltä esille että tota ehkä se sitten emmä tiedä mikä valta maailmassa se *naurahtaa* pakottaa sen keskustelun sille tasolle että se ei ois sitä jotenki että eihän naiskaan avaa miehille ovia että miks miehet avais naisille tasosta tai just että no onhan meillä naispresidentti niin onhan täällä tasa-arvo ni sellasta yleistä mutta en mä tiedä **millä sen sais sinne kansan kaaliin että niitä kiinnostais lukee siitä jollonka siitä kannattas kirjoittaa** (tt.mediassa).

Tässä puheotteessa sama puhuja nimeää ”*ihmiset*” ja ”*kansan*” vastuulliseksi väärästä keskustelutasosta. Puhumalla siitä, kuinka ihmiset lukevat ”*sellasta sontaa*”, puhuja haluaa itse erottautua naisia ja miehiä vastakkain asettelevasta liian yleisen tason ymmärryksestä ja merkitsee kyseisen keskustelutason asiattomaksi²⁴. Kansa merkityksellistyy aktiiviseksi toimijaksi, joka voisi ymmärtäessään ohjata kiinnostuksensa kohdistamisella ja vain tietynlaisten tekstien lukemisella median kirjoitusta syvällisemmälle tasolle. Kansalaiset asetetaan näin vastuuseen siitä, minkä tasoista keskustelua yhteiskunnassa lähisuhdeväkivaltaan liittyen käydään. Media sen sijaan ei näyttäyty vastuullisena tahona, vaan ainoastaan kansaa kiinnostavien aiheiden tuottajana, joka ei voi muuttua omasta aloitteestaan.

²⁴ Tämä on mielestäni kiinnostavaa, sillä usein juuri feministejä on syytetty miesten ongelmien unohtamisesta sekä naisten ja miesten vastakkainasettelusta. Nyt puhuja haluaa selkeästi erottua tästä vastakkainasettelusta ja syyttääkin yleisesti ihmisiä ja kansalaisia siitä, mistä yleinen keskustelu on usein syyttänyt itse feministejä.

Myös Riitta puhuu yhteiskunnallisen keskustelun epätasa-arvoisesta sukupuolittuneisuudesta ja naiseen kohdistuneesta väärinymmärryksestä:

Riitta: ..että sit se (tt. naisen väkivaltaisuus) on tavallaan väkisin noussut keskusteluun ja sit siihen vedetään aina tää törkeiden pahoinpitelyjen lukumäärä joka tulee siitä että **naiset joutuu käyttämään puolustaakseen itseään apuvälineitä**. Niin tota mä en tiedä onko se syst ei se varmaan systemaattista oo sinänsä että siihen mikään lahko kannustas siihen ajamiseen musta se vaan aina menee niin että sitten kun nostetaan tää siihen rinnalle ni sit tavallaan **se toinen puoli mikä on se itseasiassa se ongelma ja se laajuus tavallaan tulee vähätellyksi sitten**. Että kyllä naisetkin on väkivaltaisia. Että kyllä mä uskon että se on ihan olemassa oleva ilmiö ja toisaalta vaikka lasten hakkaaminen tai kurittaminen niin onhan sekin ilmiö, mutta näkisin että se on mittakaavassa niin erilainen, eri kokonen ilmiö että se ei sinänsä kuulu tähän tai ei voi ehkä sanoa että ei kuulu keskusteluun mutta jos pitäs priorisoida mitkä asiat hoidetaan ensin niin sillon **pitäs hoitaa ensin tää oikea asia** ja sitten keskittyä näihin. Sitä paitsi meillähän on palveluita väkivaltaisille naisille. Että mun mielestä se jotenki taas vähentää painoarvoa **siltä oikealta keskustelulta**.

Puhujan mukaan naisten väkivaltaisuutta on sekä tulkittu väärin että käytetty väärin ja vahingollisesti perusteluna naiseen kohdistuvan väkivallan mitätöinnissä. Puheotteessa naisen käyttämä väkivalta saa merkityksensä itsepuolustuksena, jota nainen *joutuu* käyttämään. Puheessa mahdollistuu ajatus, että väkivallalta voi konkreettisina tekoina olla molemmin suuntaista, mutta toisen alistamista tavoittelevana toimintana, eli hallinnan strategiana, se toimii nimenomaan naista kohtaan. Näin nainen ei ole vastuussa käyttämästään väkivallasta, toisin kuin yleisessä keskustelussa esitetään ja väkivallan käyttäminen irrotetaan vastuun kysymyksestä. Itse asiassa itsepuolustukseen viittaamalla myös väkivaltaa käyttävä nainen merkitään uhriksi. Kyseessä on kuitenkin aktiivinen uhri. Ongelmana nähdään se, että tällainen väärinymmärrys estää ”*sen toisen puolen, joka on itse asiassa se ongelma*” hahmottamisen ja ”*oikean asian*” hoitamisen. Puheotteen lopussa kyseisen naisen väkivaltaisuutta esiin tuovan keskustelulinjan nähdään vähentävän ”*painoarvoa siltä oikealta keskustelulta*”. Puhetavassa mahdollistuu siis naisen väkivaltainen toimijuus, mutta siitä ei puhuta lähisuhdeväkivallan ongelman todellisena ytimenä.

Seuraavissa otteissa Ulla ja Saara jatkavat lähisuhdeväkivaltaa kokeneen naiseen kohdistuvan väärinymmärryksen pohtimista:

Ulla: ..jotenki ideamaailmassa se **ymmärrys lisääntyi** siihen **ettei oltas niin kauheen tuomitsevia** että mitäs se jäi ja mitäs se hullu meni takasin että jotenki **useimmat ymmärtäs sen miten hankala se tilanne voi olla ja mahotonki päästä pois** että jotenki sitä kautta että jo-

tenki se **syylittäminen vähenis** siitä.

Saara: ...jotenki sellanen loogisuus myös mitä mä ihailen mun äidissä että hei mitä sä ajattelit että **eikö se ois jo lähtenyt jos se ois niin helppoa**. Et semmonen **kyseenalaistaminen ettei liian helposti tekis typeriä johtopäätöksiä** että jos se ei lähde ni kai se haluaa sitten olla siinä että jos yhtään ajattelee loogisesti jos on yhtän aikaa siihen niin hei ei meidän pitäs harastaa seksiä ilman kondoomia, eikä ajaa pyörää ilman kypärää ja kaikkien pitää laihduttaa ja elää vähän tervellisemmin. Et se pienten muutosten teko on vaikeaa niin ei ihme että suhteesta lähteminen on vaikeeta. No sen mä ymmärrän että **tavallinen ihminen** joka ei oo koskaan miettinyt semmosta jos se ei oo ikinä ollu sen elämässä ajankohtasta niin **ei välttis ymmärrä sitä uhriutumisen vaikutuksia**, tämmöstä turvattomuutta ja pelkoa ja tuntee itensä niin pieneksi ni ei oo helppoa lähtä senkään takia.

Puhujat kritisoivat naisten tuomitsemista siitä, etteivät nämä kykene täysin rationaaliseen toimijuuteen. Puhujan mukaan naisesta tehdään *”liian helposti typeriä johtopäätöksiä”*. Naisesta puhutaan toimijana, jota ei ymmärretä ja jota tuomitaan ja syylistetään liian heppoisin perustein. Naisen väkivaltaisuus ja väkivaltaisessa suhteessa pysyminen rakentuvat tässä puhettavassa inhimillisiksi ja ymmärrettäviksi asioiksi, joiden perusteella naisia kuitenkin epäoikeudenmukaisesti tuomitaan (koska naisen toimintaa ei ymmärretä oikein). Puhujat erottavatkin esimerkiksi naisen päätöksen väkivaltaisessa suhteessa pysymisestä naisen omasta halusta/toiveesta. Naisen halu päästä pois suhteesta näyttäytyy mahdollisena, vaikka nainen ei olisikaan suhteesta lähtenyt. Näin puhettavassa korostetaan arjen monimerkityksellisyyttä ja kompleksisuutta: halu irtautua suhteesta ei välttämättä aina saman tien johda suhteesta lähtemiseen, sillä väkivalta ihmisen arjessa aiheuttaa uhrille seurauksia (*uhriutumisen vaikutuksia*) jotka vaikeuttavat rationaalisen päätöksen tekemistä ja toteuttamista. Nainen ei merkityksellisty siis vastuulliseksi väkivaltaisen suhteen päättämisestä. Saaran puhuu väkivaltaiseen suhteeseen jääneen naisen toimimattomuutta puolustaen: *”eikö se ois jo lähtenyt jos se ois niin helppoa”* ja kuinka parisuhteesta voi olla *”mahotonki päästä pois”*.

Naisen toimijuuteen kohdistuva väärinymmärrys ei näyttäydy kuitenkaan kokonaan lähisuhdeväkivallan tilanteen vakavuutta määrittelevänä ongelmana. Naisen tilanne väkivaltaisessa parisuhteessa merkitään puheessa jo lähtökohtaisestikin vaikeaksi: *”turvattomuutta ja pelkoa ja tuntee itensä niin pieneksi ni ei oo helppoa lähtä senkään takia”*. Näin ollen kansalaiset eivät ole yksin aiheuttaneet ymmärtämättömyydellään naisen toimijuuden estymistä. Kuitenkin se, kuka tämän turvattomuuden on aiheuttanut ja miten, jää puheessa nimeämättä. Sen sijaan kansalaisista puhutaan aktiivisina toimijoina, jotka tuomitsevat naisuhrin ymmärtämättömyydellään, kun heidän tulisi sen sijaan aktiivi-

sesti ymmärtää naisen epärationaalista vaikuttavaa toimintaa. Syytä toimijuuden estymiseen ei liitetä naiseen itseensä, vaan nimenomaan tämän vaikeaan elämäntilanteeseen, josta nainen voi haluta pois, vaikka ei olisikaan kyennyt vielä toimimaan.

Seuraavissa puheotteissa on edelleen läsnä vahva kansalaisten ymmärtämättömyyteen liittyvä pohdinta:

Ulla: Mä tulkitsen sil tavalla että se on niin häpeinen asia että joko ihmiset aattelee että **ne ei halua ees tiedostaa että tällasta voi olla olemassa** tai sitten jotenki ne varmaan **pelkää tuoda ajatuksia siitä esiin** ja päinvastoin se **ois varmasti se just mitä kaivattais**, että se **ois jotenki koko ajan esillä että se ois sillä tavalla yleinen asia** ja sitten tietysti **sitä kautta myös useimmat naiset sais apua että ne uskaltas ottaa yhteyttä** ja ymmärtäs sen paremmin ettei ne suinkaan oo ainoita ja **sitten tietysti miehillekin, väkivaltasille miehille, viesti että ei se nyt vaan ok**, että tätä pidetään yhteiskunnallisesti vakavana ongelmana, ettei semmosta sais tehdä.

Riitta: Eihän meillä esimerkiksi rasismikeskustelukaan ole vielä siinä tilassa kuin sen pitäis olla että siinä on ehkä vielä enemmän sitä että jos joku on rasisti niin sä oot täysin luuseri ja natsi tai joku muu tämmönen näin että tän **keskustelun tulis olla samanlaista että jos sä hakkaat sun vaimoas ni sä oot ihan täys luuseri tai siis tavallaan se ois niin stigmatisoitua tai tuomittua se tekeminen että se ees sillä pistäs ihmisiä miettimään mistä tässä oikein on kyse --- ehkä se auttas sitä että naiset pystys helpommin siitä puhumaan ettei ne syyttelis itseään ja peittelis sitä asiaa jos se ois niinku julkisemmin keskusteltu** että niin kyllä tämän ja tämänkin julkisen henkilön hyvässä asemassa olevan vaimo on hakattu sata kertaa ja siis näin.

Kansalaiset merkitään puheessa vastuullisiksi lähisuhdeväkivallan ongelman tiedostamisesta, ajatuksien esiin tuomisesta ja näin ollen ilmiötä koskevan keskustelun luomisesta, jossa tekijöitä avoimesti stigmatisoitaisiin. Lähisuhdeväkivallasta avoimesti ja yleisesti puhuminen merkityksellistyy yhdeksi ratkaisuksi naisten toimijuuden mahdollistumisessa: ”*ne uskaltas ottaa yhteyttä*” ja ”*pystys helpommin siitä puhumaan*”. Samoin väkivaltaiset miehet näyttäytyvät ryhmänä, jolle tulisi osoittaa yhteiskunnallista paheksuntaa: ”*jos sä hakkaat sun vaimoas ni sä oot ihan täys luuseri*”. Puheeseen sisältyy oletus, että väkivaltaisten miesten käytös voisi loppua, mikäli yleisessä keskustelussa asiaa paheksuttaisiin. Mies määrittäytykin puheessa tavallaan liian hyvin ymmärretyksi, koska tuomitsemista ei liitetä miesten väkivallan tekoihin. Sen sijaan naisesta puhutaan liian helposti tuomittuna; Naisesta puhutaan tuomittuna sekä väkivallan käyttäjän että väkivallan uhrin positioissa. Näin kansalaisten nähdään ymmärryksensä suuntaamisella vaikuttavan lähisuhdeväkivallan osallisten toimi-

juuksiin. Kansalaiset ovat vastuussa siitä, mitä kenenkin on mahdollista tehdä.

Väkivalta keskustelun ongelmana -puhetavassa lähisuhdeväkivalta merkityksellistyy yksilö- ja perherajat ylittäväksi yhteiskunnalliseksi sukupuolittuneeksi ongelmaksi, jonka keskiössä ovat väkivallan osapuolten lisäksi ilmiötä tulkitsevat ja aiheesta keskustelua käyvät muut kansalaiset. Ongelman ydin puhetaavassa kohdistetaan siihen, kansalaiset ymmärtävät lähisuhdeväkivaltaa kokeneita yksilöitä eri tavoin ja tämä ymmärrys riippuu ymmärryksen kohteena olevan yksilön sukupuolesta. Puhetaavassa kansalaiset määrittävät vastuullisiksi siitä, että lähisuhdeväkivallasta puhutaan avoimesti ja nimenomaan väkivallan tekijän, ei uhrin toimintaa, tuomiten. Sukupuolittuneen ongelman lähisuhdeväkivallasta tekee se, että nainen yhdistetään puhetaavassa väärinymmärrykseen. Keskustelun taso tai toisaalta aiheesta täysi vaikeneminen ovat kummatkin erityisesti naista vahingoittavia seikkoja.

5.1.3 Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana

Kolmannessa puhetaavassa lähisuhdeväkivallasta puhutaan ongelmana, joka pohjautuu heteroseksuaaliseen parisuhteeseen liittyviin käsityksiin, jotka määrittelevät naisen ja miehen rooleja tuossa parisuhteessa. Olen nimennyt tämän puhetaavan *Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana -puhetaavaksi*. Puhetaavassa tietynlaisista perinteisistä parisuhteeseen ja perheeseen liittyvistä kulttuurisista käsityksistä puhutaan väkivaltaisuutta mahdollistavana asiana. Seuraavassa puheotteessa puhuja pohtii syitä väkivallan alkamiselle:

H: Mitä syitä sää näät väkivallan alkamiselle?

Eila: Tuota noin mä uskon että **väkivaltainen käyttäytyminen on opittua** ja sillä on **pohja miesten ja naisten roolimalleissa**, erityisesti miesten roolimalleissa ja se että miten se alkaa sitten jossain suhteessa niin se syy voi olla ihan mikä tahansa, **se syy aina löytyy**.

Puheotteessa väkivaltainen käyttäytyminen määritellään opituksi ja naisen ja miehen roolimalleihin perustuvaksi. Näin ollen väkivalta ei näyttäyty esimerkiksi luonnollisena tai luonnon määräämänä (esimerkiksi geeneistä, perimästä, sairaudesta tms.) parisuhteessa ilmenevänä ongelmana, vaan kulttuurisista malleista opittuna käyttäytymisenä. Puheotteen kohta *”se syy aina löytyy”* paikantaa väkivallan ongelman ytimen nimenomaan näihin opittuihin rooleihin. Väkivallan syy ei siis ole myöskään naisen tai miehen yksittäisissä teoissa, valinnoissa tai parisuhteen konkreettisissa tapahtumissa. Toisin sanoen väkivallalle löytyy aina syy, jos parisuhde perustuu väkivaltaista käyttäytymistä tukeviin opittuihin sukupuolittuneisiin roolimalleihin.

Millaisiksi nämä opitut roolimallit sitten puhetavassa määrittyvät? Seuraavissa Hannan ja Saaran puheotteissa pohditaan naisen ja miehen rooleja parisuhteessa:

Hanna: ...että se (tt. väkivalta) liittyy siihen ajatukseen, että millä tavalla ollaan parisuhteessa ja **mitä se tarkoittaa miehen kannalta** että mitä se on se suhde **että se nainen on se omaisuus**.

Tässä puheotteessa parisuhteessa olemisen tapa merkitään miehiseksi, miehen näkökulmasta määritellyksi. Nainen merkityksellistyy parisuhteessa miehen kontrollin alaiseksi, miehen omaisuudeksi. Se, että jokin on jonkun omaisuutta, pitää sisällään ymmärryksen, että omaisuuttaan voi käsitellä, sille voi tehdä ihan mitä itse omistaja haluaa, eikä kenelläkään muulla ole oikeutta sitä rajoittaa.

Saara: ...että ehkä aika sellanen **vanhanaikainen näkemys** suhteesta ja miehen ja naisen roolista. Että **kuka päättää** ja ne myöskin että mitä on sukupuoliroolit että **mies määrää ja vaikka naisella on housut niin jotenki se tämmönen että mies on se jolla on housut**.

Tässä puheotteessa on tunnistettavissa sama hierarkkinen, miehen asemaa korostava käsitys parisuhteesta. Saaran puheotteessa on kiintoisa kohta: ”*vaikka naisella on housut niin jotenki se tämmönen että mies on se jolla on housut*”. Tulkitsen, että housuja käytetään puheessa symbolina maskuliinisuuden arvokkuudelle. Puheessa housujen vastinparia ei eksplisiittisesti määritetä, mutta tulkitsen housujen vertautuvan hameeseen, joka kuvastaa ei yhtä arvokasta feminiinisyttä. Puheen kohdassa, ”*naisella on housut*”, tulkitsen puhujan puhuvan siitä, että miehen ja naisen välinen tasa-arvo on edistynyt, sillä nainen pystyy jo käyttämään housuja. Housut ovat jotain miehelle ensisijaisesti kuuluvaa, sekä arvokkaampaa kuin se, joka kuuluisi ensisijaisesti naiselle (hame). Loppujen lopuksi juuri tämä edistyminen merkitään puheessa kuitenkin näennäiseksi. Housut (maskuliininen arvo ja status) yhdistetään edelleen mieheen siitäkin huolimatta, että materiaaliset housut ovat myös naisella. Tällä puheella puhuja rakentaa käsitystä siitä, että vaikka nainen voi jo käyttää housuja (ikään kuin tasa-arvo olisi saavutettu) ei nainen kuitenkaan todellisuudessa pysty olemaan miehen kansa tasa-arvoisessa asemassa. Housuihin sisältyvä symbolinen arvo on maskuliinista arvoa, jota ainoastaan mies voi hyödyntää. Tasa-arvo ei siis näyttäytyä vielä toteutuneeksi, vaikka nainen voi jo housuja käyttääkin.

Parisuhde näyttäytyy siis molemmissa puheotteissa äärimmäisen hierarkkisena naisen ja miehen välisenä suhteena. Lähisuhdeväkivalta merkitään sukupuolten väliseksi tasa-arvo-ongelmaksi, koska heteroseksuaalinen parisuhde määrittyy nimenomaan naisen toimijuutta rajoittavaksi omistus-

suhteeksi, jossa miehelle mahdollistuu naisen omistaminen, sekä parisuhteessa määrääminen. Saar-
ran puheotteessa kyseinen hierarkkinen omistussuhde naiseen nimetään kuitenkin selkeästi vanhan-
aikaiseksi näkemykseksi parisuhteesta. Tällä tavoin kyseinen käsitys parisuhteesta tulee puheta-
sa kritisoiduksi. Käsituksesta puhutaan vanhentuneena ja muutoksen tarpeessa olevana.

Seuraavassa puheotteessa puhutaan perheestä, ei enää ainoastaan parisuhteesta. Perheestä puhutaan
yksikkönä, johon kuuluu tiukasti rajattu yksityisyys. Sen lisäksi, että heteroseksuaalinen parisuhde
merkityksellistyy suhteeksi, jossa miehen omistussuhde naiseen mahdollistuu, nähdään kulttuurisen
perhe-käsityksen entisestään altistavan naista lähisuhdeväkivallalle. Perheestä puhutaan yksityisenä
ja rajattuna yksikkönä, jonka rajojen sisällä tapahtuneeseen ulkopuolisten ei kuulu tietää:

H: Mistä sä luulet, että se johtuu että siitä (tt.väkivallasta) vaietaan?

Riitta: Siihen voi olla montaki tekijää että tietysti sen kuulee tuolla puheringissä että kuinka **nöy-
ryyttävää ja hävettävää se niistä naisista on että kukaanhan meistä ei ihan heti ala sitä
myöntään että miespä hakkas taas eilen.** Siinä on monta asiaa että se on niinku osaltaan
sitä että meillä on tietynlainen onko se nyt sitten yksilökeskeinen tai perhekeskeinen ajatte-
lu että **perheensisäiset asiat kuuluu vaan perheelle ja tää on yks niistä.** Ja toisaalta että
pitää tietyllä tapaa pitää yllä sellasta **ydinperheen idylliä että sitten ku siellä onki jotain
ongelmaa niin sitten siitä pitää vaieta.**

Perhe merkityksellistyy puheessa yksiköksi, jonka sisällä tapahtuvasta väkivallasta ei voida (häpeä
parisuhteen tilasta ja kulttuurinen käsitys perheen sisäisten asioiden kuulumisesta vain perheelle) tai
ei haluta (perheydöllin rikkoontuminen ulkopuolisten silmissä) kertoa ulkopuolisille. Puheessa lä-
hisuhdeväkivallan ongelman ydin kohdistuu siis sekä parisuhteessa että perheen sisällä ilmenevään
sukupuolittuneeseen dynamiikkaan (parisuhteessa toteutuviin miehen ja naisen hierarkkisesti aset-
tuviin rooleihin) ja perheen asemaan osana laajempaa yhteiskuntaa (perheen kytkökset ja suhde
muihin perheisiin, yhteisöihin ja koko yhteiskuntaan on tiukasti kontrolloitu).

Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana -puhetavassa väkivallasta vastuullista tahoja tai toimijaa on
vaikea paikantaa. Väkivallasta puhutaan ikään kuin parisuhteen ja perheen sisäiseen dynamiikkaan
sisältyvänä ongelmana, joka on seurausta niistä miehen ja naisen rooleihin liittyvistä käsityksistä,
jotka asettavat sukupuolistuneet perheen jäsenet hierarkkiseen asemaan. Onko puheesta sitten mah-
dollista erottaa kuka määrittyy vastuulliseksi käsitysten murtamisessa ja tasa-arvoisemmiksi muok-
kaamisessa? Perinteisten ja naiselle vahingollisten parisuhteeseen ja perheeseen liittyvien käsitysten
murtaminen määrittyy puheta-
vassa väkivallan vastaisen taistelun keskiöön. Seuraavissa Eilan ja
Maijan puheen otteissa roolien murtamiselle ehdotetaan vastuullisia tahoja. Yhteiskunnan abstraktit

kasvattamisprosessit määrittyvät vastuullisiksi miehen ja naisen suhteeseen liittyvien käsitysten muokkaajiksi:

Eila: (tt. Tärkeää on) tietynlaisten sukupuoliroolien purkaminen, semmosten missä tuetaan vaikka poikien aggressiivisuutta ja tyttöjen alistumista ja kilttiä käytöstä ni kyl mä luulen että se semmosesta lähtee että **koulussa enemmän keskustelua siitä millanen on hyvä parisuhde**, mikä on sallittua, mikä on ok, ehkä myös sellasia konkreettisia asioita mitä pitää tehdä -- Ei se ois välttämättä huono joku sellanen parisuhteen aakkoset.

Maija: Mä näkisin kyl myöskin nyt tuli mieleen toinen että **armeija ois erinomainen paikka ja siviilipalvelus** sisällyttää tällanen nimenomaan sen kontekstin takia ni vähän tämmönen psykoedukatiivinen näkökulma et **tietoa sukupuolesta ja väkivallasta** ja että se **liitettäis sit jotenki mieheksi kasvamiseen** ja tietysti sitten että ongelmahan jää että sinne menee vain muutamia naisia mutta se ois mun mielestä erinomainen paikka tavoittaa sitten kokonainen ikäluokka.

Koulu ja armeija sekä siviilipalvelus, eli kolme keskeistä lasten ja nuorten kasvattamisinstituutiota merkitään puheessa paikoiksi, jossa yhteiskunta voisi vaikuttaa parisuhteeseen liittyviin käsityksiin, koska kyseiset instituutiot tavoittavat niin suuren määrän suomalaisia kansalaisia. Koulu ja armeija ovat yksiä harvoja sellaisia instituutioita, joiden kautta olisi ylipäätänsä mahdollista ehkäistä väkivaltaa mahdollistavien ympäristöjen (perheiden) kehittymistä. Lasten ja nuorten aikuisten kasvatamisessa nimenomaan tieto parisuhteesta ja sukupuolesta näyttäytyy tietona, jota tarjoamalla voitaisiin vähentää väkivaltaisten käyttäytymismallien siirtymistä uudelle sukupolvelle.

Seuraavissa Hannan puheotteissa perinteisten parisuhteen sukupuoliroolien murtuminen merkitään jo osittain alkaneeksi. Ero entisen ja nykyisen tilanteen välillä nähdään merkittäväksi. Tällöin yhteiskunnan abstraktien prosessien vastuu näyttäytyy ikään kuin täytettynä. Kun yhteiskunta on luonut mahdollisuuden ymmärtää parisuhdetta toisin ja antanut käsitteet naisen alisteisen aseman nimeämiseen, siirtyy vastuu itse naiselle näiden työkalujen käyttämiseen. Hanna puhuu ensimmäisessä otteessaan omista nuoruuden kokemuksistaan ja jälkimmäisessä otteessa hän palaa pohtimaan nykypäivää:

Hanna: En mä tiennyt mitään ja mä olin ihan viaton. Kaikki oli hyvin. Ja ainoa vaan että ajattelin että naiset tekee paljon työtä, mutta ku siihen oli totuttu, että **ei meillä ollu mitään sanoja sille että vois olla jotenki muuten**. Ei meillä ollu mitään sanoja niille vihellyksille mitä kaduilla kuuli. Ei meillä ollu mitään sanoja mitä se on jos sulle tuli inhottava olo jostain katseesta tai miks sä pelkäsit. Mitä sanoja sulla sille oli? Et sä kävelit ja väistelit? Tai tunsit

että sulla oli oma itsekontrolli, jonka äiti opetti että pukeudut säädyllisesti. Miksi me sitä kutsuttiin, ei meillä ollut mitään sanoja. Ja sit et suomi on tällanen kieli että meillä ei ole mitään kvinnovald sanaa, **mutta meillä on naisiin kohdistuva väkivalta ja naisiin kohdistuvan väkivallan vastaiset toimenpiteet, naisiin kohdistuvan väkivallan ehkäiseminen.**

Hanna: Eli se on siis niinku (tt. itsellä) semmonen ehdoton välttämättömyys olla mukana jollain tasolla tässä toiminnassa ja henkilökohtaisesti ajattelen että **naisten pitäisi pyrkiä toimimaan ja tekemään ja tavallaan suomessa niin suomalaiset naiset on varmaan vähän tai ei olla kovin aktiivisia tai rohkeita tai ei ainakaan räväköitä eikä hirveellä rintamalla olla esiintymässä** että se varovaisuus on --- Monessa mielessä niin tuntuu siltä että niiden **räväköiden, vaativien ja marssivien naisten joukko niin se on ollut näinä vuosikymmeninä kuitenkin aika pieni.**

Puheessa perinteisen parisuhde- ja perhekäsitysten ja niihin sisältyvien mies- ja naisroolien murtuminen näyttäytyy naisen toimijuuden mahdollistumisen hetkenä. Ilman sanoja ja ymmärrystä naisen alisteisesta asemasta parisuhteessa, ei naisella voi olla myöskään vastuuta oikeuksiensa vaatimisesta. Kuitenkin kun naisen oma toimijuus on mahdollistettu, esimerkiksi naisen epäoikeudenmukaista asemaa kuvaavien käsitteiden ilmestymisen kautta, siirtyy myös vastuu yhteiskunnan abstrakteilta prosesseilta naisen itsensä kannettavaksi. Naisen pitää itse ja muiden naisten kanssa yhdessä ”*pyrkiä toimimaan*”, ”*tekemään*” ja vaatimaan eli olemaan aktiivinen oikeuksiensa puolesta taistelija.

Tässä puhettavassa lähisuhdeväkivaltaan liittyvä erityinen ongelmakohta paikannetaan siis perinteisiin parisuhde- ja perhekäsityksiin; käsityksiin naisen ja miehen tavoista olla parisuhteessa ja muodostaa perhe. Nuo käsitykset luovat perheistä oivallisia ympäristöjä väkivallalle. Väkivalta mahdollistuu, koska nainen ja mies elävät heteroseksuaalisessa parisuhteessa alistus- ja määräämissuhteessa. Käsitys perheen yksityisyydestä rajoittaa naisen mahdollisuutta ilmaista hierarkiaeron mahdollistamaa väkivaltaa. Parisuhteeseen ja perheeseen liittyvät perinteiset käsitykset ovat siis väkivallan juuria. Lähisuhdeväkivallan nähdään olevan sukupuolistunut ongelman, sillä kyseiset käsitykset ovat vahingollisia nimenomaan naiselle. Hänen täytyy alistua miehen omistajuuteen ja vaieta perheen sisäisestä väkivallasta. Puheessa väkivaltaisista ympäristöistä tukevien käsitysten murtamisesta vastuullisena tahona pidetään valtakunnallisia kasvatusinstituutioita, koulua ja armeijaa. Parisuhteeseen liittyvien käsitysten tulisi mahdollistaa naisen tasa-arvoinen asema miehen rinnalla. Myös perheen sisäisistä asioista avoimemmin puhuminen merkityksellistyy kaivattavaksi tavoitteeksi, joka voisi ehkäistä väkivaltaisista parisuhde- ja perhekuulttuureista. Kuitenkin sen jälkeen kun traditionaaliset käsitykset on murrettu tai murtuminen on alkanut, vastuu kohdistuu yhä enemmän myös naisille

itselleen.

5.1.4 Väkivalta miehen strategiana

Väkivalta miehen strategiana -puhetavassa lähisuhdeväkivallasta puhutaan yksilötason ilmiönä. Väkivaltaa tekevät ja kokevat henkilöt määrittyvät puheessa ajatteleviksi, loogisiksi ja omaa käytöstään kontrolloiviksi toimijoiksi. Lähisuhdeväkivallan syyt ja seuraukset puhutaan tässä puhettavassa tapahtuvaksi yksilötasolla.

Eila: Mä en tiedä voinko mä sanoa että mulla on kokemusta mutta ainaki näin yleisesti nää naiset kertoo siitä että **miehet hakkaa niitä alueille jotka ei näy että ne tietää kyllä että kasvoihin ei kannata lyödä koska se näkyy helposti ulospäin** että semmosta niinku mikä tietysti kertoo että **se on kontrolloitua ja hallittua se väkivalta** niin sitä voi tehdä helpommin ja se voi jatkaa ja se **nainen johon tää mies asettaa kaikki elämänsä odotukset ja toiveet ni sen saa pidettyä siinä suhteessa lähellä kun ei käyttäydy kontrolloimattomana.**

Eila puhuu väkivallasta käyttäytymisenä, jota mies voi kontrolloida. Miehet käyttävät väkivaltaa hallitusti, strategisesti ja tiettyjä tarkkaan määriteltyjä asioita väkivallalla tavoitellen. Väkivalta ei määrity yritykseksi ensisijaisesti satuttaa naista, vaan nimenomaan saada nainen pysymään miehen lähellä. Puheotteen kohdassa *”nainen johon tää mies asettaa kaikki elämänsä odotukset ja toiveet”* nainen merkityksellistyy yhdeksi tärkeimmistä asioista väkivaltaa käyttävän miehen elämässä. Näin väkivallasta puhutaankin miehen tapana pitää nainen oman kontrollinsa alaisena:

Ulla: **Se että nainen pärjää ja on itsenäisempi niin tota lisää sitä vallan halua** --- että tavallaan se on sitä hankalampi sitä on hallita ja hillitä ja ehkä estää sen (tt. naisen) lähteminen tai en mä tiedä tai **se semmonen menetyksen pelko** vaan ja se vallan tarve ja toisinpäin sitten taas se mitä täällä on oppinut ni se kaikista tehokkain tapa alottaa se **hyvin hiljattainen ja hidas eristäminen että poistetaan hiljalleen niitä turvaverkkoja siinä ku ei itsenäistä ja omillaan pärjäävää ja omatoimista naista voi nujertaa tolleen.** Et jotainhan täytyy aina tehdä aluks että sen saa sitten ansaan että..

H: Osaatko sä pohtia muita syitä sille, että jotenki se kierre on usein niin vaikea katkaista?

Eila: no varmaan se että se **väkivalta harvoin alkaa sillä lyönnillä** vaan se alkanut jo sillä **henkiselällä väkivallalla, mitätöinnillä ja syyttelyllä ja nimittelyllä ja kaikella muulla joka syö pohjaa ihmisen itsetunnon** ja ehkä sillä eristämällä tietyistä ihmisistä, ei sallita pitää yllä ihmissuhteita ja kasvatetaan sitä parisuhteen tilaa siinä ihmisen elämänpäivissä ja silloin jos **toinen tulee niin tärkeeksi tai pakottaa itsensä niin tärkeeksi niin siitä suhteesta on vaikeampi lähteä** ja kyllä mä uskon siihen että aika monilla miehillä, väkivallalla miehillä näissä suhteissa, on aika **manipulatiivisia taitoja.**

Ullan ja Eilan puheotteissa miehen toiminnan tavoitteeksi määritty edelleen naisen menettämisen estäminen. Väkivallasta ei puhuta konkreettisina fyysisinä tekoina, kuten lyönteinä, vaan esimerkiksi hyvin hiljattaisena ja hitaana eristämisenä, mitätöintinä, syyttelynä ja nimittelynä. Väkivaltainen mies merkityksellistyy ennemminkin naista manipuloivaksi ja strategisesti ja taitavasti tätä vahingoittavaksi toimijaksi, kuin impulsiivisesti hetken mielijohdeesta lyöväksi tai muuten fyysisesti loukkaavaksi. Väkivallasta puhutaan jonakin, johon mies voi ikään kuin naiselta huomaamatta ja hiljalleen tämän johdattaa. Nainen ei välttämättä edes tunnista väkivaltaa tai oman elämäpiirinsä hallinnan menettämistä. Naisesta puhutaan siis pahaa aavistamattomana ja viattomana uhrina, jota manipulatiivisia taidoilla eli henkisen väkivallan keinoin heikennetään, jotta naisen kontrollointi ja omistaminen olisi miehelle mahdollista. Tässä puhettavassa lähisuhdeväkivallan ilmiössä ongelma kohdistuu siis selkeästi väkivaltaiseen yksilöön, joka haluaa kasvattaa omaa valta-asemaansa. Uhria ei voi asettaa vastuulliseksi väkivallasta, sillä strateginen väkivallan käyttö tähtää juuri siihen, että uhri ei ymmärtäisi olevansa väkivallan käytön alaisena. Tällöin hän ei myöskään voi suojautua siltä millään tavalla. Väkivallan ongelman erityinen haastavuus liittyykin väkivallan käyttäjien taitavuuteen, jotka onnistuvat käyttämään hallitusti ja huomaamattomasti väkivaltaa niin kauan, että nainen on menettänyt itsenäisyytensä ja omatoimisuutensa, eli toimijuutensa.

Ulla: ...jotenki että miehetkin ymmärtäs sen **eikä ne tuu sitä väkivaltaset miehet sitä varmasti ymmärtämään mutta että jos se kerta se suhde on niin huono niin miksei ne voi lähtee** että ku hirveen usein kuulee sitä että se mies aina vaan jankuttaa että no mikset lähteny et -- - tavallaan että **nekin ymmärtäs sen että siitä vois selvitä siitä väkivallan kierteestä sillä että yrittäs sen sitten katkasta itteki lähtemällä** mutta tuo on nyt sitten aikalailla ristiriidassa sen vallankäytön kanssa että **miks ihmeessä ne nyt lähtis siitä ku koko pointti on se kontrollointi ja se vallassa pito että ei ne tietenkään siitä päästä.**

Ulla puhuu väkivallasta kahden sukupuolittuneen yksilön välisenä ongelmana, jossa toinen vahingoittaa toista toimijaa tahallisesti ja strategisesti oman valta-asemansa laajentamiseksi. Huoli kohdistuu hyväuskoiseen, mutta tietämättään tahallisesti äärimmäisen vakavasti vahingoitettuun naiseen, jonka mies on saanut "huijatuksi" riippuvaiseksi itsestään. Vastuu kohdistuu puolestaan mieheen, joka näyttäytyy ainoana mahdollisena väkivallan teon lopettajana. Väkivallan kierre voisi katketa, jos mies itse ymmärtäisi puuttua omaan väkivaltaiseen käytökseensä. Väkivalta määrittänyt kuitenkin juuri tämän takia äärimmäisen vaikeaksi ongelmaksi. Tällaisesta miehen oma-aloitteistesta väkivallasta irrottautumisesta puhutaan kuitenkin toimijuutena, johon ei lopulta uskota: *"miks ihmeessä ne nyt lähtis siitä ku koko pointti on se kontrollointi ."*

Lähisuhdeväkivalta määrittyy puhettavassa juuri sukupuolistuneeksi ongelmaksi, koska manipulatiiviset yksilöt merkitään puheessa jatkuvasti miehiksi. Tässä puhettavassa onkin yhtymäkohtia edelliseen puhetapaan, jossa väkivallan syyt yhdistettiin käsityksiin miehen ja naisen hierarkkisesta parisuhteesta. Parisuhteessa miehellä on siis suurempi tarve omistaa nainen kuin toisin päin ja kulttuurinen tausta voi tukea tätä. Tässä puhettavassa kuitenkin miehestä puhutaan tietoisesti ja strategisesti väkivaltaa käyttävänä toimijana. Manipulatiivinen ja taktinen henkisen väkivallan käyttö nähdään miehelle tapana toteuttaa ja turvata omaa omistajuuttaan. Näin väkivalta myös edistää miehen tavoitteita ja vahvistaa miehen asemaa luodessaan parisuhteessa hierarkkisempaa suhdetta miehen ja naisen välille. Sukupuolten välisestä tasa-arvokysymyksestä on kyse siinäkin mielessä, että naisella ei nähdä mahdollisuutta väkivallan estämiseen, koska miehet ovat niin taitavia väkivallan käyttäjiä. Miehet estävät naisen mahdollisuuden aktiiviseen toimijuuteen ja itsenäisyyteen, ennen kuin naiset ymmärtävät joutuneensa manipulatiivisen henkisen väkivallan kohteeksi. Tämän takia vastuu väkivallasta on yksin väkivallan tekijällä, eli miehellä. Mies on ainoa henkilö joka voi halutessaan lopettaa väkivallan käytön. Koska väkivallalla on miehelle edulliset ja hänen asemaansa tukevat tavoitteet, ovat miehen aktiivisesti tuottamat väkivallattomuutta edistävät toimet epätodennäköisiä. Puhettavassa lähisuhdeväkivallan ongelman haasteellisuus perustuukin siihen, ettei nainen voi puuttua väkivaltaan, koska tämä ei huomaa sitä tai on jo liian riippuvainen miehestä. Puheessa merkitään myös hyvin epärealistiseksi ajatus, että miehet oma-aloitteisesti pyrkisivät vapauttamaan naisia väkivallasta, sillä juuri vapauden riistosta puhutaan miesten väkivaltaisuutta motivoivana tekijänä.

5.1.5 Väkiualta sukupuolen korostamisen ongelmana

Viimeisenä esittelemässä viidennessä *Väkiualta sukupuolen korostamisen ongelmana -puhettavassa* lähisuhdeväkivallasta puhutaan edellisen kaltaisesti väkivaltaa tekevien ja kokevien yksilöiden kautta. Tässä puhettavassa lähisuhdeväkivallasta puhutaan hyvin moninaisena ja tilanteisesti vaihtelevana ongelmana. Kun esimerkiksi ensimmäisessä Väkiualta sukupuoleen sisältyvänä riskinä -puhettavassa naiset ja miehet käsitetään keskenään samanlaisina ja toistensa kanssa vastakkaisina joukkoina, on tässä puhettavassa käsitys päinvastainen. Väkiualta puhutaan yksilöiden välisiä eroja korostamalla.

Naisista rakentuu tässä puhettavassa hyvin heterogeeninen ryhmä. Seuraavissa Ullan ja Riitan puheotteissa väkiualta rakentuu puheessa ilmiöksi, johon liittyviä kokemuksia ja ilmiön ongelmallisuutta säätelee, ei toimijoiden sukupuoli, vaan ensisijaisesti henkilöiden erilaiset elämäntilanteet, maantieteellinen sijainti ja seksuaalinen suuntautuminen:

Ulla: Eniten mua tässä näin väittelyssä häiritsee että **väkivalta määrittyy pelkästään miehen ja naisen väliseksi väkivallaksi** ja sitten taas **siinä jää monet muut väkivallan muodot ja uhrit ja tekijät huomioimatta, niinku ne jääkin palvelujärjestelmässä siis**, väkivalta **samaa sukupuolta olevien parien** välillä ja sitten **väkivalta muissa suhteissa** mainitsen nyt vaikka tän vanhemman ja lapsen välillä väkivalta äidin tekemänä ja isän tekemänä tai jonkun muun läheisen ni siinäki on sitten nää **valtasuhdekysymykset mitä ei ehkä sit voi ymmärtää** tällasella perinteisellä tasa-arvoajattelulla.

Ulla: Se naisen parantuva asema ei suojele häntä väkivallalta kuten tarkennan että tarkoitan **vaiheita jossa mennään naimisiin, nainen tulee raskaaksi ja on pienen lapsen äiti ja hoi-taa lasta kotona ja nää kaikki on tekijöitä jotka lisää ja usein laukasee ja pahentaa parisuhdeväkivaltaa** niin ne niinku mun mielestä kertoo siinä että tämmöset niinku yhteiskunnalliset muutokset ei vielä näy siinä että ei ne niinku suojaa ja voi tulla ja niinku tulee ki nykyajan nuorehkoille naisille täysin yllätyksenä

Riitta: Kun joku ihminen on päässyt siinä vaiheessa siihen että mä nyt oon valmis tästä luopumaan tästä kamalasta tilanteesta ja koittamaan itseni jaloilleni niin **varsinki pienillä paikka-kunnilla se on lähes mahoton tehtävä**, että me ollaan esimerkiksi työnohjauksessa puhut-tu sellasesta yhdestä tapauksesta joka ei kyllä tullu mulle mutta hän oli niin pienellä paik-kakunnalla että siellä kaikki tunsu toisensa ja **se ei omistanut suurin piirtein mitään se nainen niin sillä ei ollu kerta kaikkiaan mitään mahdollisuutta lähtä siitä tilanteesta** että se oli ihan absurdia --- ja sitten näitä että **helpommin saa apua jos sulla on lapsia, pääset turvakotiin helpommin.**

Ensimmäisessä Ullan puheotteessa sukupuolen keskeisyys lähisuhdeväkivaltakeskustelussa näyttäy-tyy palvelujärjestelmän toimivuutta rajoittavana tekijänä. Kun palvelujärjestelmä on rakentunut sukupuolikeskeiselle ymmärrykselle, ei kyseinen järjestelmä pysty herkistymään muille kuin hete-roseksuaalisen parisuhteen väkivaltaongelmille. Ullan puheessa palvelujärjestelmän nähdään siis tavoittavan ainoastaan osa lähisuhdeväkivallan ilmiöstä. Lähisuhdeväkivallasta puhutaan näin on-gelmana, jonka moninaisuutta ei voida ymmärtää pelkästään sukupuolen merkitykseen keskittymäl-lä.

Toisessa Ullan puheotteessa puolestaan korostetaan tiettyä elämänvaihetta (*”jossa mennään naimi-siin, nainen tulee raskaaksi ja on pienen lapsen äiti”*) naisen väkivallan kohteeksi joutumisen riskiä lisäävänä tekijänä. Puhe voidaan ymmärtää kritiikkinä sellaista lähisuhdeväkivaltaa koskevaa ymmärrystä kohtaan, jossa naisten elämäntilanteiden välisten erojen merkitystä ei huomioida. Riitta

arvioi naisten maantieteelliset sijainnit ja näissä olevat erot väkivallasta irti pääsemisen mahdollisuuksia määrittäviksi seikoiksi. Samoin se, kuinka riippuvainen nainen on väkivallan kohdistajasta taloudellisesti, näyttäytyy merkittävänä lähisuhdeväkivallan ongelman vakavuutta selittävänä tekijänä. Kiintoisa on myös puheotteen viimeinen lause, jossa palvelujärjestelmän mainitaan reagoivan helpommin äitinä olevan naisen avunpyyntöihin: ”*helpommin saa apua jos sulla on lapsia, pääset turvakotiin helpommin*”. Sekä Ullan että Riitan puheotteissa korostuu naisten keskinäisten erojen merkitys. Naisista puhutaan erilaisissa asemissa toisiinsa nähden olevina yksilöinä, joiden väkivallan kokemusta säätelevät valtavasti erilaiset elämänvaiheet, -paikat ja -asemat.

Yksilöiden eroja korostava puhe ei rajoitu kuitenkaan pelkästään naisiin väkivallan uhreina:

Riitta: Mä uskon siihen että tota meidän yhteiskunta on muuttunut sillä tavalla että monet miehet saattaa kokea itsensä jotenki että niillä ei ole perinteisiä rooleja enää että mutta jos se noin sanotaan niin se kuulostaa siltä, että se on naisten vika että mitäs olette nostaneet asemanne korkealle ja nyt sitten maksatte siitä. Että enemmänki se on ehkä sitä että miehisydestä on murentunut joku perinteinen rooli **eikä ne oo löytänyt tavallaan sitten tai siis ne, on paljon miehiä jotka löytää loistavasti ja nauttii elämästään tässä yhteiskunnassa eikä ne todellakaan kaipaa mitään suo, kuokka ja jussi aikoja.**

Tässä puheotteessa puhuja pohtii sitä, lisääkö traditionaalisen suomalaisen miehen roolin murtuminen miesten väkivaltaisuutta, mutta päätyykin korjaamaan itseään. Tämä korjaus puheotteen lopussa on erityisen kiinnostava. Puhuja viittaa kaikkiin miehiin sanalla ”*ne*”, mutta korjaa pikaisesti ymmärtävänsä, että toki tässä yhteiskunnassa on paljon miehiä, jotka nauttivat elämästä, eivätkä kaipaa suo, kuokka ja jussi -aikoja. Tässä puhuja luultavasti tarkoittaa, että useat miehet nauttivat nykyisestä ajasta, jolloin naisen asema on kohonnut verrattuna aikaisempaan tilanteeseen, jolloin sukupuolten välinen tasa-arvo ei ollut vielä nykyisellä tasolla. Puhuja haluaa korostaa miesten keskinäisiä eroja ja liian yleistäviä johtopäätöksiä väkivallan syistä. Naisen aseman kohentuminen ja tämän vaikutukset suomalaisen miehen rooliin, voivat vaikuttaa siis joidenkin miesten vaikeuteen löytää uutta roolia. Toiset ovat kuitenkin loistavasti löytäneet uuden tasa-arvoisemman roolin ja nauttivat elämästään. Naisten kohentunut tasa-arvo ei siis määriy uhkaksi kaikille miehille, vaan myös miehille mahdollistuu puheessa myös nykyisestä tasa-arvoisemmasta tilanteesta nauttiminen.

Käsittelyn alla olevassa puhettavassa vastuun kysymys rakentuu useampaan suuntaan. Toisaalta lähisuhdeväkivallasta puhutaan ongelmana juuri siksi, että auttamisjärjestelmä on erilaisille naisille eri tavoin käytettävissä. Auttamisjärjestelmän tulisi pystyä tunnistamaan yksilöiden väliset erot ja

auttamaan erilaisissa tilanteissa olevia uhreja. Tällöin osa vastuusta kohdistuu auttamisjärjestelmään, joka rakentuu lähisuhdeväkivallan ongelmaa yksinkertaistavaan ja tapauksia liian samanlais-tavaan ymmärrykseen. Seuraavassa Eilan puheessa vastuun kysymys rakentuu kuitenkin myös toi-sella tavalla:

Eila: Mä oon ihan kyllä sitä mieltä että kyllä **naisetkin voi olla väkivaltaisia** ja varmasti sitä il-miötä pitää tutkia että **väkivalta sinänsä kokonaisuudessaan on väärin mutta se että se mitätöidään se joku teko, oli se sit mikä tahansa, niin sillä että vedotaan siihen suku-puoleen yhtäkkiä ihan kuin se mitätöis sen yhden ihmisen kohtalon** tai yhden ja sit ker-tautuu sinne elinpiiriin muuallekin ni **se mitätöidään sillä että kyllä naisetkin lyö. Se ei oo mun mielestä oikein.**

Eila puhuu siitä, kuinka väkivallan kokijoita tulisi ymmärtää yksilöinä sen sijasta, että lähisuhdevä-kivallan ilmentymiä arvioitaisiin aina naisia ja miehiä vastakkaisiksi joukkueiksi asettavasta näkö-kulmasta. Eila puhuu väkivallan teoista aina tuomittavina: ”*väkivalta sinänsä kokonaisuudessaan on väärin*”. Väkivallan vakavuuden arviointi täytyy aina tehdä tapauskohtaisesti, eikä toisaalla ta-pahtuneella saman sukupuolen tekemällä teolla ole merkitystä. Eri väkivallan ilmentymillä ei siis nähdä olevan suoranaista yhteyttä toisiinsa, vaan tilanteiden väliset erot ovat yhteyksiä merkittä-vämpiä. Yksittäisen teon vakavuutta ja vastuuta teosta ei voi mitätöidä eri tilanteessa tapahtuneella väkivallalla. Vastuu määrittyy siis aina väkivallan tekijälle, oli tämä sitten nainen tai mies. Kolman-neksi vastuun voi nähdä osittain paikantuvan myös niille tahoille, jotka pyrkivät pitämään yllä kes-kustelua lähisuhdeväkivallasta miesten ”joukkueen” ja naisten ”joukkueen” välisenä kamppailuna. Näitä tahoja ei kuitenkaan puheessa nimetä. Vastuun kysymys jääkin osaltaan määrittelemättä. Sel-vää on kuitenkin se, että puhetapa kahden eri sukupuolen välisestä kamppailusta tulee kritisoiduksi, koska tuohon puhetapaan mahtumattomat nais- ja miesyksilöt eivät tule siinä huomioiduksi.

Tässäkin puhetavassa lähisuhdeväkivallasta puhutaan vahvasti sukupuolen kautta, mutta kiinnosta-vasti juuri sukupuolen merkitystä problematisoiden. Puhetavassa käsitys sukupuolesta ja lähisuhde-väkivallasta on muihin neljään puhetapaan verrattuna melko poikkeava. Kyseessä on ainoa puheta-pa, jossa sukupuolen ja lähisuhdeväkivallan suhdetta kyseenalaistetaan, joskaan ei täysin pureta. Sukupuolen ymmärtäminen osana lähisuhdeväkivallan ilmiötä on puhetavan mukaan liian yksinker-taistettua. Huomio kiinnittyy siihen, että lähisuhdeväkivallan ymmärtäminen sukupuolistuneena on-gelmana vie tarvittavaa huomiota sukupuolen ohella vaikuttavilta muilta tekijöiltä. Puhetapa kri-tisoikin homogenisoivia käsityksiä naisista ja miehistä, ja vaikka puhe naisista on edelleen uhripu-hetta ja puhe miehistä tekijäpuhetta, mahdollistuu puhetavassa myös samaa sukupuolta olevien pa-

risuhteissa tapahtuva väkivalta tai lapsen ja vanhemman välinen väkivalta. Näin sukupuoli ei yksinään determinoi sitä, miten, milloin ja miksi väkivalta syntyy tai jää syntymättä. Väkivallan puhutaan kehittyvän pikemminkin sukupuolen ja elämäntilanteen yhteisvaikutuksesta: Väkivallan riski kasvaa esimerkiksi, kun perheessä on pieniä lapsia tai väkivallan ongelma on vakavampi haja-asutusseuduilla asuttaessa. Auttamis- ja palvelujärjestelmien kykenemättömyys ottaa huomioon väkivallan monimuotoisuutta, yhdistetään ilmiötä entisestään vaikeuttavaksi piirteeksi. Kun väkivaltaa käsitellään kaikkia yhteiskunnan naisia ja miehiä samalla tavalla koskettavana ongelmana, ei väkivallan vastaisessa toiminnassa ja puheessa voida huomioida tilanteiden ainutkertaisuuksia, toimijoiden erilaisuutta ja naisten sekä miesten keskinäisiä eroja. Suuri osa lähisuhteissa tapahtuvasta väkivallasta jää keskustelun ja palvelujärjestelmien ulkopuolelle.

Ilmiötä yksinkertaistava ja sukupuolen merkitystä ylikorostava tapa puhua lähisuhdeväkivallasta nähdäänkin siis vahingolliseksi kaikille yksilöille. Väkivaltatilanteiden ainutkertaisuus ja tilannekohtaisuus vaikeuttaa ilmiön hallitsemista ja hillitsee siihen puuttumisen tehokkuutta. Erityisen epäoikeudenmukaisia seurauksia yksipuolinen lähisuhdeväkivallan ymmärrys aiheuttaa henkilöille, joiden väkivallan kokemuksia ei ymmärretä ja joihin ei osata reagoida, koska nuo kokemukset eivät mahdu valmiiseen miehen ja naisen välistä valtasuhdetta korostavaan väkivallan ymmärrykseen, johon myös nykyinen auttamisjärjestelmä perustuu. Tämä viidentenä esittelemäni puhetapa eroaa-kin muista siinä mielessä, että lähisuhdeväkivallasta ei puhuta varsinaisesti sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä, vaan yleisemmin ottaen yksilöiden välisenä tasa-arvokysymyksenä, jossa itse asiassa yksilöiden väliset erot (muut kuin sukupuoli) määrittelevät paljolti sitä, kuka saa apua ja kenen ongelma otetaan tosissaan.

5.2 Subjektipositiot: Naiset, miehet ja muut lähisuhdeväkivallan toimijoina

Tässä kappaleessa pohdin kohdistetusti toista esittämäni tutkimuskysymystä: millaisia merkityksiä (erityisesti *nais- ja mies*)toimijoille tuotetaan lähisuhdeväkivaltaa määrittelevässä puheessa. Keski-tytyn siis analysoimaan kohdistetusti sitä, millaisia subjektipositioita (edellisessä analyysiosiossani hahmottamat) puhetavat tarjoavat lähisuhdeväkivaltaa kokeneille miehille, naisille sekä muille lähisuhdeväkivaltaa määrittelevässä puheessa mainituille henkilöille tai tahoille. Toimijuuksien analyysini on jo alkanut edellisessä kappaleessa osana puhetapojen analyysiä. Tässä kappaleessa kokoa- an tuota analyysiä yhteen ja tarkennan sitä edelleen. Olen rakentanut subjektipositioiden analyysini tarkastelemalla tulkitsemiani puhetapoja pääasiassa seuraavien kysymyksiensä valossa: Ketkä puheta-

voissa tuotetaan aktiivisina ja ketkä passiivisina toimijoina? Keillä nähdään olevan mahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan ilmiöön vaikuttamiseen ja keistä puhutaan ilmiön uhreina? Miten uhrien toiminnasta puhutaan? Olen kiinnostunut analysoimaan myös puhetavoissa rakentuvia tapoja sivuuttaa sukupuolistuneita yksilöitä: kuka tai mikä voidaan nähdä sukupuolistuneiden yksilöiden sijasta ilmiöstä vastuullisena toimijana ja mikä suhde tämän toimijan ja nais- ja miesyksilöiden välille rakentuu?

5.2.1 Nais- ja miesyksilöt yhteiskunnan järjestelmien vaikutusten kohteena

Ensimmäiseksi esittelemässäni *Väkivalta sukupuolistuneena riskinä - puhetavassa* rakentuu erityisen vahvasti sukupuolistuneen uhrin asema suhteessa yhteiskunnan abstrakteihin järjestelmiin. Sen sijaan väkivallan tekijä määrittyy lähinnä poissaolevaksi ja passiiviseksi. Nainen merkityksellistyy puheessa pääasiassa passiiviseksi toimijaksi. Naisesta puhutaan toimijana, joka ei kykene vaikuttamaan väkivallan uhriksi joutumisen todennäköisyyteensä. Yksilö on ikään kuin naiseutensa tuomitsema: naisella ei ole mahdollisuutta vaikuttaa väkivallan kohteeksi joutumisen riskiinsä, joka on hänen sukupuolensa takia suuri koko hänen elämänsä ajan. Nainen näyttäytyy siis passiivisena homogeenisen sukupuoliluokan edustajana ja väkivallan todennäköisenä uhrina, jota yhteiskunnallisten rakenteiden tulisi suojella.

Väkivallan uhriksi joutuneet naiset, näyttäytyvätkin puhetavassa ensisijaisesti yhteiskunnan ylläpitämisen auttamisjärjestelmän tukitoimien kohteena. Auttamisjärjestelmästä puhutaan tahona, joka on vastuussa väkivaltaa kokeneen naisen saattamisesta ulos tälle vahingollisesta tilanteesta. Syyllistä ei puhetavassa määritellä, vaan naisen ymmärretään kohdanneen väkivaltaa sukupuolensa takia. Onkin huomattava, että puhetavassa rakentuva kuva naisesta uhrina ei tarkoita, että nainen määrittyisi puhetavassa väkivallan tekijän häneen kohdistamien loukkausten uhriksi. Nainen määrittyy sen sijaan ensisijaisesti auttamisjärjestelmän toimimattomuudesta kärsiväksi uhriksi. Uhriutuminen johtuu yhteiskunnasta, ei väkivallan tekijästä.

Naisesta puhutaan aktiivisena toimijana ainoastaan avun etsimisen kohdassa. Naisen aktiivisuus merkityksellistyy kuitenkin näennäiseksi yrittämiseksi, jolla nainen ei loppujen lopuksi vielä tässäkin vaiheessa pysty itse vaikuttamaan tilanteeseensa. Irtipääsy väkivallasta ei näyttäydy puhetavassa mahdollisena ilman auttamisjärjestelmän apua. Apua väkivaltaan on siis haettava (naisen aktiivisuutta vaaditaan) mutta apua ei ole läheskään aina saatavilla (naisen aktiivisuus ei riitä) eikä

naisten avunkysynnän määrä vaikuta edes avun tarjonnan määrään (yhteiskunta ei piittaa naisen aktiivisuudesta). Naisyksilön päätöksillä tai valinnoilla ei siis ole missään väkivaltaan liittyvässä käännekohdassa olennaista merkitystä, ei siihen joutumisessa tai siitä ulos pääsyssä. Nainen on siis yhtä aikaa sukupuolensa vanki, auttamisjärjestelmän toimien kohde ja auttamisjärjestelmän puutteellisuuden ja toimimattomuuden uhri. Naisen toimijuudelle annetaan jokin paikka, mutta pääasiassa nainen on riippuvainen muiden toimijoiden toimenpiteistä.

Puhetapa rakentuu siis vahvasti naisuhrin näkökulmasta ja puhe tekijästä loistaa poissaolollaan. Miehestä puhutaan kyllä väkivallan tekijänä, mutta silti mielenkiintoisella tavalla passiivisena tekijänä. Yksilöt ovat sekä väkivallan käyttäjinä että uhreina yhteiskunnallisen kasvuympäristön vaikutuksen kohteita. Mies määrittyy puhetavassa joko täysin poissaolevana tai potentiaalisena väkivallan käyttäjänä. Väkivallan syistä puhuttaessa puhutaan abstrakteista yhteiskunnallisista prosesseista, kuten miesten kasvamisesta väkivaltaisuuteen, siitä ettei naisen yhteiskunnallinen asema suojele naisia ja siitä, että auttamisjärjestelmä on puutteellinen. Kyseiset prosessit määrittyvät väkivaltailmiön ongelmaa rakentaviksi keskeisiksi ja ainoiksi tekijöiksi, kun väkivaltaa tekevien yksilöiden (miesten) vastuusta ei puhuta.

5.2.2 Kansalaiset sukupuolistuneiden toimijoiden aktiivisuuden säätelijöinä

Väkivalta keskustelun ongelmana – puhetavassa nainen määrittyy ensisijaisesti uhriksi. On kuitenkin huomattava, ettei nainen ensisijaisesti merkityksellisty miehen tekemän väkivallan uhriksi, vaan kansalaisten väärinymmärryksen kohteeksi ja aiheesta vaikenemisesta seuraavien vaikutusten uhriksi. Naisesta kyllä puhutaan myös miehen naiseen kohdistaman väkivallan uhrina, mutta tämä on ikään kuin toisarvoista. Vahingollista naiselle miehen käyttämän väkivallan sijasta ensisijaisesti ovat kansalaisten naiseen kohdistamat tuomitsevat asenteet ja väärinymmärrys. Näiden takia naisen aktiivinen toimijuus estyy, kun nainen ei uskalla puhua väkivaltaan liittyvistä kokemuksistaan tai peloistaan, eikä uskalla irrottautua oma-aloitteisesti väkivaltaisesta parisuhteesta. Aiheesta vaikeneminen on vahingollista juuri naiselle, sillä vaikeneminen on ilmiön hiljaista hyväksymistä. Naiselle ei ikään kuin jää mitään mahdollisuutta reagoida kokemaansa väkivaltaan, sillä ollessaan aktiivinen (itseään puolustaessaan) nainen tuomitaan väkivaltaisena ja reagoidessaan passiivisesti (alistuessaan väkivaltaan) naista syyllistetään suhteeseen jäämisestä. Nainen asemoidaan puhetavassa aktiiviseksi toimijaksi puolustautuessaan väkivallalla väkivaltaan, mutta tälläkään aktiivisuudella ei ole naiselle myönteisiä vaikutuksia, koska ihmiset tulkitsevat tuon toiminnan väärin ja tuomitsevat sen.

Samalla kun väärinymmärryksen ja vaikenemisen nähdään estävän naisen aktiivista vastarintaa, niistä puhutaan miehen väkivaltaista toimijuutta mahdollistavina tekijöinä. Mies määrittyy puheessa väkivallan tekijäksi, muttei vastuulliseksi lähisuhdeväkivallan ongelmasta. Miehet näyttäytyvät ikään kuin väkivaltaa käyttävinä toimijoina, jotka eivät ymmärrä tekojensa vahingollisuutta tai vääryyttä, ennen kuin kansalaiset avoimesti ja julkisesti tuomitsevat sen. Mies merkityksellistyy puheessa liian hyvin ymmärretyksi toimijaksi (väkivallan tekijäksi), jonka tekoja hyväksytään asiattomin perustein. Kansalaiset ovat siis syyllisiä, eivät väkivallan esiintymiseen sinänsä, vaan väkivallan ongelman laajuuteen, naisten erityisen tukalaan asemaan ja siihen, että ”oikeaan” ongelmaan ei päästä käsiksi.

Kansalaiset näyttäytyvät vastuullisina kaivatuista muutoksista: uhria tulisi ymmärtää ja tekijä tulisi tuomita. Vain sekä ymmärryksen että avoimen puhumisen kautta naisuhrin toimijuus voi mahdollistua ja miehen väkivaltainen toimijuus estyä. Ihanteellinen lähisuhdeväkivallasta keskusteleva kansalainen määrittyy puhettavassa aktiiviseksi, rohkeaksi ja väkivallan tekijää tuomitsevaksi asialliseksi keskustelijaksi. Toistaiseksi kansalaiset näyttäytyvät kuitenkin aktiivisesti (häpeän tai hienovaraisuuden takia) ilmiöstä vaikenevina tai naistoimijoita epäreilusti tuomitsevina toimijoina. Kansalaiset näyttäytyvät vastuullisina myös median sisältöihin. Median uutisoinneistakin puhutaan kansalaisten kiinnostuksen mukaan muotoutuvina.

5.2.3 Aktiiviset kasvatusinstituutiot ja oikeuksistaan taistelevat naiset

Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana -puhettavassa naisen toimijuus rakentuu moninaisesti ja ajassa muuttavana. Naisesta puhutaan henkilönä, joka on joutunut vuosikymmenet olemaan kulttuurisesti hänelle tarjotun, suhteessa mieheen alempi arvoisen, roolimallin vanki. Tämän ajan yhteiskunnassa nainen näyttäytyy kuitenkin myös kasvatusinstituutioiden välittämän tiedon ja opetuksen kohteena. Tiedon ja naisen paikan käsitteellistämisen lisääntymisestä puhutaankin asioina, jotka mahdollistavat naisen uudenlaista ja tasa-arvoisempaa toimijuutta. Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana -puhettavassa tarjoutuu lisäksi käsitys, että nyky-yhteiskunnassa naisen tulee myös itse vaatia omaa tasa-arvoista asemaansa ja jopa taistella sen eteen. Näin siis naiselle mahdollistuu (kuitenkin eri tavoin eri yhteiskunnan kehityksen vaiheissa) sekä yhteiskuntaan juurtuneiden traditionaalisten käsitysten rajaama ja estämä toimijuus, tai näistä käsityksistä taistellen irrottautuva aktiivinen ja omaehtoinen toimijuus.

Mies määrittyy puhettavassa naisen tavoin yhteiskunnan tarjoamien sukupuolistuneiden parisuhteessa olemisen ja elämisen tapojen omaksujana. Mies näyttäytyy siis kulttuurinsa tuotteena ja kulttuurisesti yleisten roolimallien toisintajana, sekä toisaalta tasa-arvo-opetuksen kohteena. Miehellä ei kuitenkaan vaadita aktiivista toimintaa väkivallattoman kulttuurin edistämässä samoin kuin naiselta. On sen sijaan koulun ja armeijan tehtävä tarjota miehille uusia tapoja ymmärtää parisuhteen ja perhe-elämän dynamiikkaa. Yhteiskunnan kasvatusjärjestelmät ovat siis tasa-arvoisen parisuhteen mahdollistajia ja vastuullisia toimijoita murroksen aloittamisessa ja mahdollistamisessa.

5.2.4 Hyväuskoisia naisia hallitsevat miehet

Väkivalta miehen strategiana -puhettavassa naisen toimijuus näyttäytyy miehen kontrolloimana. Nainen määrittyy miehen manipuloivan väkivallan käytön kohteeksi ja omasta asemasta tietämättömäksi väkivaltaisen hallinnan uhriksi. Mies sen sijaan on selkeästi aktiivinen, väkivallan käyttöönsä ja naista hallitseva toimija. Väkivallasta puhutaan miehen ja naisen välisenä ongelmana, joka on todella vaikea miesten taitavien manipulatiivisten taitojen takia. Koska parisuhteessa oleva nainen ei aina tunnista häneen kohdistettua väkivaltaa, on tilanteen luonteen määrittely ulkopuolisille vielä tätäkin vaikeampaa. Ehkä juuri tämän takia väkivallan ongelma rajautuu tässä puhettavassa pelkästään parisuhteen rajojen sisäpuolelle, eikä muista toimijoista tai tahoista puhuta. Vastuu väkivallan ilmenemisestä ja sen lopettamisesta on täysin väkivaltaisella miehellä. Mies määrittyy kuitenkin ennemmin vastuutaan vältteleväksi toimijaksi, joka tavoittelee omaa etuaan, kuin sukupuolten tasa-arvoa tavoittelevaksi toimijaksi.

Väkivalta miehen strategiana -puheta näyttäytyy erittäin kiinnostavana verrattaessa sitä edelliseen esittelemääni puhetaaan. Sekä *väkivalta sukupuoliroolien ongelmana -puhettavassa* että *väkivalta miehen strategiana -puheta*voissa puhutaan pitkälti samasta ongelmakohdasta: hierarkkisesta parisuhteesta, jossa mies tavoittelee naisen omistamista. Kuitenkin tilanteen syyt, syylliset ja tilanteesta vastuulliset toimijat määrittyvät puhetaivoissa hyvin erilaisin tavoin. Kun toisessa syynä parisuhteen hierarkiaan nähdään olevan yhteiskunnalliset ja kulttuuriset roolit, joiden muuttamisessa yksilöt ovat hyvin voimattomia ja vastuulliseksi määrittyvät kasvatusinstituutiot, määrittyy toisessa puhettavassa syylliseksi väkivaltaa käyttävä mies, jonka tulisi ottaa vastuu toiminnastaan. Hän on yksin vastuussa tilanteen muuttumisesta.

5.2.5 Nais- ja miestoimijoista yksilöllisiin väkivallan kokijoihin

Väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana -puhetavassa väkivaltaa kokevista naisista puhutaan toisistaan poikkeavina ja erilaisissa tilanteissa elävinä. Tämän takia väkivallan ilmiö näyttäytyy erilaisille naisille hyvin toisistaan poikkeavin tavoin. Naisen toimijuus rakentuukin, ei sukupuolesta, vaan elämäntilanteesta ja -tavasta riippuen. Itse asiassa naisen kategoriasta puhutaan ongelmallisena ja puhetaavassa korostetaankin naisten keskinäisten erojen merkityksellisyyttä. Puhetaavassa naisille mahdollistuu siis hyvin erilaisia toimijuuksia. Esimerkiksi väkivallan uhrina olemisen tavoissa on eroja riippuen naisten elämäntilanteesta ja -tavasta. Mikäli nainen asuu auttamisjärjestelmän tavoittamattomissa tai on esimerkiksi lasten tai taloudellisen tilanteen kautta sidottu väkivaltaa käyttävään mieheen, on uhrina olemisen seuraukset pidempiaikaisia ja vakavampia.

Samoin miehet määrittyvät tässä puhetaavassa ensisijaisesti yksilöiksi ja vasta toissijaisesti sukupuoliryhmänsä edustajiksi. Toimijuutta ei siis ennusta ensisijaisesti sukupuoli, vaan muut tekijät. Tämän takia puhetaavassa korostuu myös se, ettei jonkun miehen tai naisen väkivaltainen toimijuus kerro suoranaisesti mitään muiden miesten tai naisten toimijuuksista. Sen sijaan väkivallan riskin nähdään kasvavan tietynlaisissa elämäntilanteissa. Puhetaavassa mahdollistuu sekä naisen että miehen ymmärtäminen sekä väkivallan uhrina että tekijänä. Mies voi toimijana siis, yksilöllisistä eroista riippuen, olla joko väkivaltaa tekevä tai sitä välttelevä ja tasa-arvoisesta tilanteesta nauttiva. Väkivallantekijät, sukupuolestaan riippumatta, määrittyvät vastuullisiksi tekemistään väkivallan teoista.

5.3 Tulosten tiivistäminen

Erotin aineistossani yhteensä viisi tapaa puhua lähisuhdeväkivallasta sukupuolistuneena ongelmana. Olen edellisissä kappaleissa esitellyt puhetaavat ja pyrkinyt osoittamaan niiden rakentumisen itse aineistooni kuuluvissa puheotteissa. Lisäksi olen tulkinnut puhetaavojen tarjoamia subjektipositioita seuraavalla sivulla esittämässäni taulukossa (Taulukko 1: Lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen kytkeytyminen) tämä jo tekemäni analyysi on koottu yhteen ja tiivistetty. Esitän taulukossa tulokset sekä ensimmäiseen että toiseen esittämääni tutkimuskysymykseen.

Taulukon vasemman puoleisessa laidassa (taulukossa: *Puhetaavat ja niiden rakentuminen sukupuolen kautta*) on löydettävissä tiivistetty vastaus ensimmäiseen tutkimuskysymykseeni, eli toisin sanoen aineistosta tulkitsemani puhetaavat. Olen lisäksi eritellyt taulukossa puhetaavojen rakentumisen neljä keskeistä kohtaa. Tämän olen tehnyt kiteyttääkseni havaintoni siitä, miten sukupuoli kytkey-

tyy sellaisiin keskeisiin puheen kohtiin, joissa lähisuhdeväkivallan ilmiön ongelmaksi määrittelyä tapahtuu. Taulukon oikeaan laitaan (taulukossa: *Subjektipositiot sukupuolittain eriteltyinä*) olen koonnut puolestaan puhetapojen tarjoamien subjektipositioiden analyysin nimenomaan sukupuolen näkökulmasta. Taulukko selkeyttää jo tekemäni analyysin keskeisiä kohtia ja mahdollistaa lisäksi myös puhetapojen keskinäistä vertailua; erittelemieni puhetapojen ja niiden tuottamien subjektipositioiden yhtäläisyydet ja erot tulevat paremmin näkyviin. Tärkeä huomio on myös se, että taulukko toimii pohjana seuraavalle ja viimeiselle analyysikappaleelleni, jossa vastaan kolmanteen tutkimuskysymykseeni.

Taulukko 1: Lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen kytkeytyminen

1. Puhetavat ja niiden rakentuminen sukupuolen kautta					2. Subjektipositiot sukupuolittain eriteltyinä	
Puhetapa	Ongelman ytimen kohta	Huolen kohta	Vastuun kohta	Halutun muutoksen kohta	Naisen subjektipositio	Miehen subjektipositio
Väkivalta sukupuoleen sisältyvänä riskinä	Väkivallan kokemisen sukupuolittunut <i>riski</i> ja sen suuruus	<i>Nainen</i> , jolla suuri riski joutua väkivallan uhriksi	<i>Auttamisjärjestelmän</i> tulee auttaa naisia, joiden riski on toteutunut	Naisia auttavaan työhön <i>lisää resursseja</i>	Yhteiskunnallisten auttamistoimien <i>kohde</i> ja passiivinen avun vastaanottaja	Potentiaalinen ja vastuuta kantamaton väkivallan <i>tekijä</i>
Väkivalta keskustelun ongelmana	Kansalaisten käymä sukupuoli arvioiva <i>keskustelu</i> (määrä ja laatu)	<i>Nainen</i> , joka kärsii keskustelun olemattomuudesta ja väärinymmärryksestä	<i>Kansalaisten</i> tulisi julkisessa keskustelussa ymmärtää, ei tuomita naisia	<i>Väkivallan tekijän (m) julkinen tuomitseminen</i> uhrin (n) sijasta	Väärinymmärryksen <i>uhri</i> ja kansalaisten aiheettoman arvostelun <i>kohde</i>	Liian hyvin ymmärretty väkivallan <i>tekijä</i> , joka ei ymmärrä tekojensa tuomittavuutta
Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana	Traditionaaliset <i>parisuhteen roolit</i> ja <i>perhekäsitys</i>	<i>Nainen</i> , jonka asema traditionaalisessa parisuhteessa on alisteinen	<i>Yhteiskunnan kasvatustuotit ja naiset itse</i>	<i>Perinteisten käsitysten murtaminen ja vaihtoehtojen luominen</i>	Kulttuuristen määritysten <i>vanki</i> ja/tai oman asemansa eteen <i>taistelija</i>	Yhteiskunnallisten instituutioiden kasvatustoimien <i>kohde</i>
Väkivalta miehen strategiana	Manipulatiiviset <i>miehet</i> , jotka haluavat hallita naisia	<i>Nainen</i> , joka ei ymmärrä joutuneensa väkivallan kohteeksi	<i>Mies</i> , joka säätelee tietoisesti omaa väkivaltaista käytöstään	Miesten oma-aloitteinen <i>irrottautuminen väkivaltaisista suhteista</i>	Miehen manipulatiivisen väkivallan <i>uhri</i> ja huijauksen <i>kohde</i>	Aktiivinen väkivallan <i>tekijä</i>
Väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana	<i>Sukupuolen merkityksen ylikorostaminen</i> ilmiön tulkinnassa	<i>Yksilöt</i> , jotka kokevat väkivaltaa muussa kuin heteroseksuaalisessa parisuhteessa	<i>Väkivaltaa tekevät yksilöt</i> sukupuolesta riippumatta	Sukupuolisuutuneiden toimijoiden keskinäisten <i>erojen huomioiminen</i> yhtäläisyyksien sijasta	Elämäntapojen ja -tilanteiden määrittelemä ja niiden mukaan <i>vaihteleva</i>	Elämäntapojen ja -tilanteiden määrittelemä ja niiden mukaan <i>vaihteleva</i>

5.4 Puhetapojen ja subjektipositioiden seuraamuksellisuudesta

Tässä viimeisessä analyysiosioni kappaleessa pyrin vastaamaan kolmanteen ja viimeiseen esittämäni tutkimuskysymykseen: Millaisia mahdollisuuksia ja haasteita feministisistä lähtökohdista tuotetut puhetavat voisivat tarjota väkivaltatyön käytänteisiin? Kuten olen jo maininnutkin, pohdin vastausta kolmanteen kysymykseen aikaisemman analyysini tuottaman tiedon perusteella. Tavoitteena on hahmottaa sellaisia *mahdollisia* seurauksia, joita näillä löytämilläni puhetapojen tuottamalla subjektipositioilla voisi olla konkreettiseen väkivallan vastaiseen työhön. Pohdinnassa ei siis ole tarkoitus luoda yksiselitteisiä syy-seuraus suhteita, vaan aktivoida keskustelua feministisen väkivaltatiedon osasta väkivallan vastaisen työn kentällä ja laajemmassa julkisessa keskustelussa. Tarkoitus on tehdä näkyväksi niitä *haasteita ja mahdollisuuksia*, joihin feministiset puhetavat voivat väkivaltatyön käytännöissä johtaa. Tulkitsemiani haasteita voi ajatella huomioina, joista erityisesti feministisen organisaation sisällä tulisi keskustella. Tulkitsemani hyödyt sen sijaan osoittavat osan siitä potentiaalista, jota feministisiin puhetapoihin liittyy, ja josta väkivaltatyössä voitaisiin laajemminkin kiinnostua. Käytän tässä viimeisessä analyttisessä pohdinnassani apuna kokoamaani ja edellisessä kappaleessa esittelemääni taulukkoa. Seuraavassa kappaleessa vedän yhteen ja vertailen toisiinsa subjektipositioiden analyysissäni tekemiäni huomioita. Tämän jälkeen pohdin, millaisia mahdollisia mahdollisia vaikutuksia tekemilläni huomioilla voisi olla lähisuhdeväkivallan vastaiseen työhön.

5.4.1 Huomioita naisille ja miehille tarjoutuneista subjektipositioista

Kun tarkastelee taulukossa kohdistetusti juuri niitä subjektipositioita, joita olen analysoimieni puhetapojen tulkinnut tarjoavan naisille (taulukon sarake: Naisen subjektipositio) voi todeta, että olen kuvannut naisen asemaa muun muassa seuraavilla käsitteillä: *kohde* (3 kertaa), *uhri* (2 kertaa), *vanki*, *taistelija* ja *vaihteleva*. Tästä voikin tehdä päätelmän, että puhetavoissa naiselle tarjotut subjektipositiot ovat usein negatiivisluontoisia ja alisteisia jollekin muulle aktiivisemmalle hallitsevalle toimijalle.

Tämän ensimmäisen huomion jälkeen on kuitenkin katsottava tarkemmin sitä, miten uhripuhetta on tuotettu: Kenen toiminnan uhrina ja millaisena uhrina naisesta puhutaan? Ensimmäinen yleinen huomio taulukon perusteella on, ettei nainen useinkaan määrity ensisijaisesti yksittäisen väkivallan tekijän uhriksi. Uhriudesta puhutaankin puhetavoissa hyvin vaihtelevilla ja moninaisilla tavoilla. Naisen asema määrittyy itse asiassa puhetavoissa useammin alisteiseksi jollekin laajalle ja abstraktille joukolle tai järjestelmälle, kuten auttamisjärjestelmälle, kansalaisille tai kulttuurisille yleisille

käsityksille. Vain yhdessä puhettavassa (Väkivalta miehen strategiana) naisesta puhutaan ensisijaisesti väkivaltaa käyttävän miehen kontrolloimana uhrina. Tällöinkään nainen ei määrity ensisijaisesti fyysisen väkivallan kohteeksi, vaan nimenomaan huijauksen tai manipulaation uhriksi, eli niin sanotun henkisen väkivallan uhriksi²⁵. Aineistossa olikin erittäin vähän puhetta fyysisestä väkivallasta, fyysisistä vahingoista, fyysisestä puuttumisesta konkreettiseen tapahtuneeseen lyömiseen tms. Vaikka puheen taustalla saattoi tietysti olla itsestään selvä oletus siitä, että naisuhreille tapahtuu myös fyysistä väkivaltaa, näyttäytyi naisille usein ensisijaisen vahingollisena se, miten järjestelmät eivät kyenneet heitä auttamaan, kuinka heitä arvosteltiin ja ymmärrettiin väärin laajemmin yhteiskunnassamme tai kuinka kulttuuriset käsitykset parisuhteesta olivat naiselle vahingollisia.

Kun sitten tarkastelee taulukosta puolestaan miehen subjektiposition saraketta, näkee että olen kuvannut miehen asemaa seuraavilla käsitteillä: *tekijä (3 kertaa)*, *kohde* ja *vaihteleva*. Ensisilmäyksellä, kun vertailee naiselle ja miehelle tarjoutuneita subjektipositioita, olisikin helppo ajatella feminististen puhetapojen tuottavan naisia ja miehiä toisilleen vastakkaisina ”taistelupareina”. Hyvin pian lähemmässä tarkastelussa on kuitenkin nähtävissä, että vastakkainasettelua tapahtuu aineistossa itse asiassa hyvin vähän. Usein väkivallan tekijään viitataan miehenä, mutta tekijästä ei kuitenkaan puhuta väkivallan ongelman ytimenä tai väkivallan ongelmasta vastuullisena ja aktiivisena toimijana. Itse asiassa sekä naisille että miehille tarjoutuu puhetavoissa useammin passiivinen, kuin aktiivinen toimijan rooli. Yhteiskunnalliset järjestelmät, instituutiot ja laajemmat ihmisryhmät merkityksellistyvät puolestaan aktiivisiksi toimijoiksi ja vaikuttajiksi, joiden käyttäytymisen ja toiminnan kohteita yksilöt ovat. Tällaista tapaa puhua lähisuhdeväkivallasta voi nimittää rakenteelliseksi ymmärrykseksi, joka on aikaisemminkin yhdistetty feministiseen tapaan ymmärtää lähisuhdeväkivaltaa (esim. Pehkonen 2003, 129). On kuitenkin huomioitava, että vaikka aktiiviset väkivallan aiheuttajat ja vastuunkantajat tulkitaan usein sukupuolistuneiden väkivaltaa kokevien yksilöiden ulkopuolelle, abstraktien rakenteiden vaikutuksista puhutaan sukupuolierityisesti. Rakenteiden puhutaan vaikuttavan siis naiseen ja miehiin eri tavoilla, useimmiten juuri naisen asemaa heikentäen.

Väkivalta miehen strategiana -puhetapa, jossa miehet määrittyvät yhtä aikaa väkivallan ongelman ytimeksi ja väkivallasta vastuullisiksi, on selkeä poikkeus puhetapojen joukossa. Tekijäpuhe, joka on liitetty pääsääntöisesti mieheen, on kuitenkin kolmessa viidestä (Väkivalta sukupuoleen sisältyvänä riskinä, Väkivalta keskustelun ongelmana ja Väkivalta sukupuoliroolien ongelmana) puheta-

²⁵ Varsin toisenlaisen huomion on esittänyt esimerkiksi Husso (2003, 186), joka korostaa väkivallan ilmiön epäsymmetrisyyden sukupuolten välillä liittyvän paljolti sukupuolten fyysisiin eroihin. Miehellä on enemmän fyysistä voimaa, jolloin nainen on väistämättä alisteisessa asemassa. Tällaista puhetta fyysisyyden merkityksellisyydestä omasta aineistostani ei löytynyt yhtään.

vassa vahvasti tekijää passivoivaa puhetta. Väkivallan tekijällä ei nähdä olevan juurikaan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan väkivallan käyttöön, eikä tekijälle väkivallasta koituvista hyödyistä puhuta juuri lainkaan. Syyt väkivaltaan eivät siis ole yksilöllisiä, vaan jotkin laajemmat järjestelmät tai massat ”pakottavat” tekijän, josta usein puhutaan miehenä, käyttämään väkivaltaa. Näin puhetaivoissa (esim. Väki-valta sukupuoleen sisältyvänä riskinä) puhe yhteiskunnan rakenteista ja puhe uhreista on usein itse asiassa huomattavasti keskeisempää ja näkyvämpää kuin puhe väkivallan käyttäjistä (miehistä). Vaikka siis naisesta puhutaan väkivallan ongelmasta ensisijaisesti kärsivänä ja huolen kohteena, ei sukupuolten vastakkainasettelua synny, sillä miestä ei puheessa tuoteta tilanteesta vastuullisena tai siitä edes hyötyvänä tekijänä (poikkeuksena väki-valta miehen strategiana -puhetapa), vaikka toki mies määrittyykin usein siksi, joka viime kädessä lyönnin suorittaa. Lähinnä mies tuleekin määritellyksi jonakin, joka tietysti on osa ilmiötä, mutta ei ongelman ytimessä, ei ongelman huolen kohteena, ei ongelman vastuullisena eikä edes ongelman muutoksen kohtana. Väki-vallan tekijä ei siis ole puhetaivoissa sama asia kuin aktiivisin ja ongelmaa ylläpitävä toimija.

Kun taulukosta pyrkii siis hahmottamaan subjektipositivien yleistä linjaa huomioiden kaikki viisi puhetaivoa kokonaisuutena, ovat naiselle tarjoutuvat subjektipositiviot todennäköisemmin negatiivisia ja alistaisia, kun taas miehelle tarjotut subjektipositiviot ovat statukseltaan parempia, mutta silti passiivisia. Naisten toiminta näyttäytyy muiden toimijoiden kontrolloimana ja rajoittamana, kun taas miesten toiminta näyttäytyy usein väistämättömänä ja yksilön tahdosta riippumattomana. Olen kuitenkin tulkinnut, että puhe naisista uhreina on esiintynyt aineistossani väkivallan ongelman kannalta merkityksellisempänä, kuin niin sanottu tekijäpuhe. Puhe uhreista on hyvin värikästä ja vaikka nainen liitetään lähes jatkuvasti alistaisiin asemiin, näyttäytyy tämä kuitenkin pääasiassa tärkeänä toimijana lähisuhteiden väkivallan ongelman määrittelyn keskeisissä kohdissa. Väki-vallasta puhutaan enemminkin naisten kokemana epäoikeudenmukaisuutena, kuin miesten tuottamana epäoikeudenmukaisuutena. Uhrin ja uhuriutuminen ovat niitä toimijuuden ja toiminnan muotoja, joihin vaikuttamisesta puhutaan mahdollisena. Puhe uhreista on siis samalla puhetta ongelman ytimestä. Sen sijaan tekijän tekoja ei nähdä ongelman ytimen keskiössä, eikä useinkaan myös toimenpiteiden ensisijaisena kohteena. Väki-vallan tekijä peittyä usein institutionaalisten rakenteiden ja järjestysten merkitystä korostavan puheen alle. Tekijäpuheessa ei ole neljässä viidestä puhetaivossa mukana tämän syyllistämistä tai vastuullistamista. Näin ollen tutkimuksessani toistuu tavallaan myös Pehkonen (2003) huomio, jonka mukaan feministisistä(-kin) lähtökohdista pyritään taistelemaan ensisijaisesti juuri väki-valta, ei miestä, vastaan.

Tiivistetysti kuvattuna olen tehnyt subjektipositivien analyysissäni seuraavanlaisia huomioita: Fe-

ministisissä puhetavoissa sukupuolen ja lähisuhdeväkivallan kytköksiä tuotetaan hyvin moninaisilla tavoilla, eikä puheessa juurikaan toteudu stereotyyppistä käsitystä sukupuolten vastakkainasettelusta. Feministinen puhe lähisuhdeväkivallasta korostaa (nais)uhrien merkitystä ongelman ytimessä ja häivyttää puolestaan konkreettisen väkivallan (mies)tekijän merkityksellisyyttä. Vastuullisiksi fyysisen väkivallan kohdistajan (miehen) sijasta määrittyy usein jokin laaja yksilöitymätön massa (kuten kansalaiset ryhmänä) tai abstraktit järjestelmät ja rakenteet (kuten auttamisjärjestelmä). Millaisia seurauksia sitten tällaisella puheella voisi konkreettisten työkäytänteiden tasolla olla? Erittelen aluksi tällaiseen feministisistä lähtökohdista tuotettuun puheeseen mahdollisesti sisältyviä haasteita ja tämän jälkeen siihen sisältyviä mahdollisuuksia.

5.4.2 Feministisiin puhetapoihin sisältyvät haasteet

Mielestäni on mahdollista ajatella, että väkivallan työssä toimenpiteitä katsotaan järkeväksi ohjata siihen toimijaan tai tahoon, joka on tulkittu väkivallan ongelman ytimeksi tai siitä vastuulliseksi. Täten feminististen tulkintaprosessien perusteella voisikin kuvitella, että väkivallan vastaisessa työssä katsottaisiin tärkeäksi suunnata toimenpiteitä a) uhreihin b) suureen määrään ihmisiä eli kansalaisten massaan c) abstraktiin laajaan yhteiskunnalliseen rakenteeseen. Tällaiseen väkivallan vastaiseen työhön sisältyy sekä haasteita että mahdollisuuksia.

Ensinnäkin on huomioitava, että uhrien merkityksen ja keskeisyyden korostaminen saattaa, johtaa toimintaa ohjaavaan ajattelumalliin, jonka mukaan väkivaltaa ilmenee väistämättä, eikä ainakaan ensimmäisten väkivallan tekojen määrään pystytä vaikuttamaan, vaikka haluttaisiinkin. Aina kun väkivaltatyö aloitetaan uhreista, on jonkinasteinen vahinko usein jo tapahtunut. Väkivaltatyö saattaa alkaa muistuttamaan toimintaa, jossa tulipaloja sammutetaan aina vain uudelleen, pikemminkin kuin pyrittäisiin puuttumaan tulipalojen syyttäjän toimintaan. Vaikka tällainen jo kärsivien auttaminen on toki äärimmäisen tärkeää työtä, tulisi kuitenkin työssä suunnata resursseja myös painotusti ennalta ehkäisevään työhön. Tällainen uhrikeskeinen ajattelumalli voi siis pahimmillaan mielestäni johtaa *ainoastaan tapahtuneita vahinkoja korjaavaan työn tapaan*, jossa alistutaan ikään kuin myös työntekijöinä väkivallan ongelman vakavuudelle, eikä enää uskota siihen, että uhrien määrää voitaisiin sinänsä vähentää. Sen sijaan toimenpiteille pyritään pitämään uhrien kokemat vahingot mahdollisimman pieninä ”sammuttamalla” mahdollisimman tehokkaasti jo alkanut väkivalta.

Toiseksi voisi ajatella, että mikäli suuret yksilöitymättömät massat, kuten kansalaiset, nähdään väkivallan ongelman ytimeksi, on riski, että myös väkivallan vastaisessa työssä pyritään vaikuttamaan

juuri tähän massaan. Toimenpiteiden ohjaaminen johonkin näin yleiseen ja abstraktiin kohteeseen voi johtaa *vastuullis(t)en kadottavaan työn tapaan*, jossa lopulta kukaan ei enää hahmota mikä, kuka tai ketkä todellisuudessa ovat työn kohteena. Samalla kun syyllistä etsitään tällaisista henkilöitymättömistä massoista, hämärtyy konkreettisen ja uhria suoranaisesti satuttavan väkivallan tekijän vastuu. Yksilöt, sekä uhrit että tekijät, alkavat näyttäytyä muista ihmisistä riippuvaisina toimijoina. Tällaisen väkivaltakäsitys ei tue auttamissuhteeseen siirrettynä parhaalla mahdollisella tavalla, tai peräti ollenkaan, yksilön omaa voimaantumista, jota tarvitaan väkivallasta irrottautumiseen yksilöiden arjen tasolla. Pikemminkin puhetavasta voi pahimmillaan seurata yksilön toimijuutta rajoittava ajatusmalli, jonka mukaan hän ei itse voi vaikuttaa omaan tilanteeseensa, sillä hänen elämänsä vaikuttaa niin paljon arjen ylä- ja ulkopuolelle asettuvat ilmiöt. Esimerkiksi Väkiältä sukupuoleen sisältyvänä riskinä -puhettavassa naisen aktiivisella toiminnalla avun hakemisessa ei nähdä olevan mitään merkitystä siihen, saako nainen apua vai ei. Tällainen massojen, pikemminkin kuin yksilön oman toiminnan, merkitystä korostava ajattelumalli ei siis mielestäni sovellu yksilötasolla tehtävään väkivallan vastaiseen työhön. Kun vastuu jaetaan liian monelle, se ei loppujen lopuksi paikannu konkreettisesti kenellekään.

Kolmanneksi, mikäli tulkinta väkivallasta on johtanut laajojen yhteiskunnallisten rakenteiden, kuten esimerkiksi auttamisjärjestelmän tai kulttuuristen traditionaalisten perhe- ja parisuhdekäsitysten, ymmärtämiseen ongelman ytimeksi, voi tämäkin aiheuttaa tiettyjä haasteita väkivallan vastaisen työn käytänteisiin. Tämä käsitys väkivallasta saattaa selittyä osittain käsityksellä hyvinvointivaltios- ta. Hyvinvointivaltion on totuttu tarkoittavan sitä, että yhteiskunta (ei siis yksilöä ympäröivä yhteisö, vaan nimenomaan yhteiskunnalliset rakenteet, organisaatiot ja järjestelmät) pitävät yksilöistään huolta. Yksilön huono olo ja ongelmat tulkitaan merkeiksi siitä, ettei hyvinvointivaltio sosiaalipalveluineen toimi vaadittavalla tavalla. Tämä ajattelumalli saattaa kuitenkin olla liian mustavalkoinen ja johtaa väkivallan vastaisen työn laajenemiseen niin valtavalle alueelle, että vaikka se toimisikin teoriassa, muuttuu se käytännössä mahdottomaksi ja liian paljon resursseja vaativaksi, *epärealistiseksi työn tavaksi*. Puuttuakseen nimittäin yhteiskunnan rakenteisiin tehokkaasti, väkivallan vastais- ta työtä tulisi tehdä erittäin laajalla, koko yhteiskunnan kattavalla alueella, esimerkiksi kaikissa kouluissa ja armeijoissa, lainsäädännössä, yksittäisten organisaatioiden ja instituutioiden toiminnassa jne. Tällainen väkivallan vastainen työ keskittyy akuuttien väkivallan ilmentymien sijasta lähes kokonaan tulevaisuuden väkivallan ennalta ehkäisyyn. Työn tuloksia ei siis pystytä näkemään ja arvi- oimaan heti, vaan mahdollisesti vasta useiden vuosikymmenien päästä. Tämä on nykyajan yhteis- kunnassa vaikea asia, sillä lähes kaikelta työltä vaaditaan tuloksia, joita voidaan mitata selkeillä mittareilla. Tämän takia suuria resursseja vaativa ja valtakunnallisessa laajuudessa toteutettava,

kulttuurisia ja yhteiskunnallisia rakenteita muuttamaan tähtäävä työ, näyttäytyykin epärealistisena. Periaatteessa juuri tällainen ennalta ehkäisevä työ voisi tarjota hyvän vastapainon uhrikeskeiselle väkivallan vastaiselle työlle. Yksistään toteutettuna ennalta ehkäisevä työ ei puolestaan todennäköisesti olisi toimivaa, sillä siinä sivuutetaan esimerkiksi ne koulu- ja armeijaiän ylittäneet ihmiset, jotka kokevat väkivaltaa juuri tällä hetkellä omissa parisuhteissaan.

Sekä *ainoastaan jo tapahtuneita vahinkoja korjaavaa, vastuullis(t)en kadottavaa että epärealistista työn tapaa* voidaan siis ymmärtää ongelmallisina väkivaltatyön tapoina, joihin feministisistä lähtökohdista tuotettujen puhetapojen kautta on mahdollista päätyä. Oikeastaan kaikissa erittelemissäni ongelmallisissa työn tavoissa yhteistä on väkivallan tekijän vastuullisuuden hämärtyminen osana lähisuhdeväkivallan ilmiötä²⁶. Feministisen organisaation työntekijöille voisi olla hyödyllistä tiedostaa ja tunnistaa ilmiötä myös väkivallan tekijän näkökulmasta ja tekijää vastuuttaen, vaikeivät he suoranaudessa kontaktissa juuri väkivallan tekijöihin juuri olekaan. On esimerkiksi mahdollista, että miehet eivät koe feminististä väkivaltatyötä tärkeäksi sen takia, koska väkivallan ongelmaa määrittelevät puhetavat eivät onnistu tarjoamaan miehille yhtä monipuolisia ja vaihtelevia merkityksiä, kuin mitä ne onnistuneesti tuottavat naisille. Mielestäni feministisen väkivaltatyön ei tarvitsisi olla aina suunnattua pelkästään naisille, vaan siihen sisältyy monia potentiaaleja, joita voitaisiin hyödyntää myös muussa kuin naisuhreihin kohdistuvassa väkivaltatyössä. Näitä potentiaaleja siirryn erittelemään seuraavaksi.

5.4.3 Feministisiin puhetapoihin sisältyvät mahdollisuudet

Useiden haasteiden lisäksi näen feministisiin puhetapoihin sisältyvän myös useita sellaisia piirteitä, jotka voisivat tarjota väkivallan vastaiselle työlle mahdollisuuksia kehittymiseen. Selkein potentiaali tulkitsemisessäni puhetavoissa liittyy niiden moniulotteisiin ja vaihteleviin tapoihin ymmärtää sukupuolen ja lähisuhdeväkivallan kytkeytymistä toisiinsa. Tällainen herkkyys sukupuolen merkitykselle voi johtaa *sukupuolen merkityksen tunnistavaan työtapaan*, joka on toistaiseksi aika harvinaista väkivaltatyötä tekevissä organisaatioissa. On muun muassa todettu, ettei tutkimuksessa viime vuosikymmenen aikana tapahtunut edistyminen väkivallan sukupuolittuneisuuden tunnistamisessa ole vielä juurikaan siirtynyt käytännön tasolle osaksi väkivallan vastaista työtä (Nyqvist 2004, 122). Sukupuolen monitasoista merkitystä ei siis vielä useinkaan tunnisteta palvelujärjestelmissä (Jäppinen & Ewalds 2003, 27). Tämä on kohta, johon feministiset käsitykset lähisuhdeväkivallasta voisi-

²⁶ Mielestäni tekijäpainotteisen tai miespainotteisen puheen vähyyttä ja tekijän merkityksen häivyttämistä ei voi selittää pelkästään sillä, että kyseessä on nais erityinen organisaatio. Johtopäätöksissäni olenkin pohtinut edelleen, mikä voisi selittää tällaista tekijäpuhetta ja sen puutetta (ks. sivut 77–79).

vat tuoda oman panoksensa. Keskinen mukaan perheammattilaisten käytännöissä sukupuoli tehdään näkyväksi silloin, kun puhutaan miesten naisiin kohdistamasta väkivallasta nimenomaan val-lankäyttönä (Keskinen 2005, 237–238). Omasta aineistostani löytynyt Väki-valta miehen strategiana -puhetapa muistuttaa pitkälti tällaista puhetapaa. Oikeastaan kaikki muut sukupuoli ja lähisuhde-väkivaltaa yhdistävät puhettavat ovat sellaisia, joita Keskinen ei perheammattilaisten työtä tutkies-saan tavoittanut. Näin siis tutkimustuloksieni antavat luvan ajatella, että feministiset tavat puhua lähisuhdeväkivallasta voisivat tuoda näkyviin ja aktivoida sukupuolen merkityksen pohtimista osa-na väkivaltatyötä.

Tulkitseni puhetapojen kirjo osoittaa sen, että feministisessä organisaatiossa ei tehdä väkivallan vastaista työtä mistään yhdestä lähtökohdasta, vaan Naisten Linja näyttäytyy tutkimukseni perus-teella organisaationa, jossa lähisuhdeväkivaltaa ymmärretään erityisesti sukupuolen kautta, mutta niin, että monet erilaiset käsitykset lähisuhdeväkivallan ja sukupuolen kytköksistä ovat mahdollisia. Kyse ei siis ole siitä, että väkivallasta ajateltaisiin jollain tietyllä lukkiutuneella miehiä ja naisia vas-takkain asettelevalla tavalla, vaan että erilaisten tilannekohtaisten väkivallan ilmentymien ymmär-tämisessä osataan kiinnittää huomiota sukupuolen merkitykseen. Näyttäisikin siltä, että erityisen dikotomista ja vastakkain asettelevaa nais-mies sukupuolisuhdetta pyritään puhettavoissa jopa tietoi-sesti välttämään. Mielestäni ei siis voida sanoa, että feministinen tapa ymmärtää lähisuhdeväkival-taa olisi täysin päinvastainen julkisen sektorin sukupuolineutraalin lähestymistavan kanssa. Sen si-jaan feministisissä tavoissa ymmärtää lähisuhdeväkivaltaa kiinnitetään huomiota yhteen merkittä-vään ihmisten elämää jäsentävään tekijään, joka liian usein jätetään väkivaltatyössä kokonaan huomioimatta. Sukupuolen merkityksen syvälinen pohtiminen osana lähisuhdeväkivallan ilmiötä on tärkeä osa myös väkivaltatyössä, sillä sukupuoli on keskeinen asia jokaisen ihmisen elämää ja jo-kaista yhteiskuntaa. Sukupuoli on väistämättä tavalla tai toisella osana väkivaltaa, niin kuin muitakin yhteiskunnallisia ilmiöitä. Tällöin sukupuolen merkityksen suoranaisten sivuuttaminen tai mitä-töinti tuntuu älyttömältä ja voi johtaa väkivallan vastaisten työkäytänteiden puutteellisuuteen tai tehottomuuteen.

Sukupuolen ja lähisuhdeväkivallan kytkeytymisen tapojen moninaisen pohdinnan lisäksi tulkitse-mani puhettavat sisältävät mielestäni myös muita potentiaaleja. Esimerkiksi puhettavoissa tuotetun uhripuheen paljous ja keskeisyys, sekä moninaiset uhreille tuotetut merkitykset, luovat erittäin hy-vän pohjan väkivallan kohteeksi joutuneiden (naisten) ymmärtämiselle. Uhrius ei määriyty puheta-voissa yhdeksi kategoriaksi, vaan uhrista puhutaan hyvin erilaisilla tavoilla, esimerkiksi erilaisten prosessien, toimijoiden tai järjestelmien uhrina. Uhrina ymmärretään vaihtelevasti myös aktiivisena

itsensä puolustajana tai passiivisena huijauksen kohteena. Tämän takia voisikin olettaa, että väkivaltatyötä tekevä henkilö, joka hahmottaa useita erilaisia tapoja kokea väkivaltaa ja useita erilaisia syitä väkivallalle, pystyy ymmärtämään autettavaa ja samaistumaan väkivallan uhriksi joutuneen henkilön kokemuksiin, jotka ovat aina ainutkertaisia. Lisäksi, mikäli työntekijä hallitsee omat tulkintaprosessinsa ja osaa käyttää niitä vaihtelevissa tilanteissa tilanteen vaatimalla tavalla, pystyy auttaja aktiivisesti tarjoamaan erilaisia käsityksiä uhriudesta myös asiakkaalle. Tämä *uhria ymmärtävä työn tapa*, joka tarjoaa naisuhrille runsaasti ja joustavasti materiaaleja itsemäärittelyprosessin tueksi, on siis toinen merkittävä mahdollisuus, joka sisältyy feministisistä lähtökohdista tuotettuihin puhetapoihin.

Erittelen vielä yhden piirteen feministisissä puhetavoissa, joka voisi sisältää mahdollisuuden väkivallan vastaisen työn käytäntöjen näkökulmasta. Tämä mahdollisuus sisältyy erityisesti tulkitsemaani viidenteen Väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana -puhetapaan, joka osoitti erityistä joustavuutta sukupuolen ja sen merkityksen tulkinnassa. Puhetavassa korostettiin väkivaltaa kokeneen henkilön elämäntapojen ja -tilanteiden merkitystä, pikemminkin kuin ainoastaan sukupuolen merkitystä, lähisuhdeväkivaltaa selittävinä tekijöinä. Tässä puhetavassa toteutuukin erittäin kiinnostavalla tavalla sekä sukupuolen merkityksen huomioiminen että herkkyys tilannekohtaisuudelle. Ymmärrys lähisuhdeväkivallasta ei ole samalla tavalla sukupuolineutraali, kuin usein erityisesti julkisen sektorin ammattimaiset väkivallan vastaiset työkäytännöt ovat. Toisaalta sukupuolen merkitystä ei kuitenkaan ajatella staattisena eli tilanteesta ja tapahtumasta toiseen samanlaisena säilyvänä. Juuri tämä puhetapa onnistuukin erittäin hyvin käsittämään sukupuolta moninaisena ilmiönä, jonka vaikutus ihmisen elämän ilmiöihin määrittyy aina tilanteisesti yhteydessä ihmistä ympäröivään muuhun sosiaaliseen elämään. Väkivallan vastaisessa työssä, joka perustuu tällaisille (sukupuolta ja sen merkitystä osana lähisuhdeväkivaltaa moninaisesti ymmärtäville) tulkinnoille, on mahdollista herkistyä autettavan henkilökohtaisille kokemuksille ja pohtia väkivaltaan johtaneita syitä ja selviytymisstrategioita asiakkaan omista lähtökohdista. Tällaista työn tekemisen tapaa voisikin kutsua vaikka *asiakkaan ainutkertaisuuden huomioivaksi työn tavaksi*. Autettavan on mahdollista jäsentää omia henkilökohtaisia kokemuksiaan itselleen parhaiten sopivalla tavalla, jos auttaja osaa tukea tätä taitavasti, eikä ole lukkiutunut vain yhteen mahdollisesti väkivaltaa kokeneen henkilön elämäntilanteeseen sopimattomaan käsitykseen väkivallan ilmiöstä. Väkivaltaan liittyvät kokemukset ovat aina ainutkertaisia, eivätkä kaikki kokemukset millään mahdu muutaman, esimerkiksi julkisessa keskustelussa vahvasti esiintyvän, stereotyyppisen käsityksen piiriin. Tällaisten, väkivaltatilanteiden ja väkivaltaa kokeneiden ihmisten ainutlaatuisuutta korostavien tulkintojen piirissä on mahdollista ymmärtää ja reagoida myös esimerkiksi samaa sukupuolta olevien parien tai sukupuolivähemmistöihin

kuuluvien ihmisten väkivallan kokemuksiin.

Itse asiassa huomioni sekä monenlaisten uhrien ymmärtämisestä että autettavien kokemusten ainutkertaisuudelle herkistymisestä osoittautuvat vielä kiinnostavammaksi, kun niitä vertaa Suvi Keskinen (2005, 365) väitöskirjassaan esittämään huomioon. Keskinen mukaan julkisen sektorin perheammattilaisten väkivaltatyössä yksilöiden välisiä eroja huomioidaan kyllä miesten kohdalla, mutta väkivaltaa kokeneiden naisten erot eivät useinkaan näyntyä puhetoissa. Voisikin päätellä, että tavallaan juuri naissukupuolen moninainen ja vaihteleva ymmärrys, ei niinkään nais- tai miessukupuolen ymmärtäminen jollakin tietyllä tavalla, on ominaista, erityistä ja arvokasta feministisille käsitteille lähisuhdeväkivallasta. Juuri näitä käsitteitä monen muunkin väkivaltatyötä tekevän organisaation tulisi oppia tunnistamaan.

Feministisistä lähtökohdista tuotettuihin tapoihin ymmärtää lähisuhdeväkivaltaa sisältyy siis eittä-mättä potentiaalia, mutta ymmärryksen tapoihin sisältyy myös omat riskinsä. Olen tiivistänyt tässä kappaleessa esittämäni pohdinnan seuraavaan taulukkoon (Taulukko 2: Feminististen puhetojen mahdollisia seurauksia väkivaltatyöhön).

Taulukko 2: Feminististen puhetojen mahdollisia seurauksia väkivaltatyöhön

Väkivaltatyölle tarjoutuvia haasteita	Feministisen väkivaltapuheen piirteitä	Väkivaltatyölle tarjoutuvia mahdollisuuksia
-	Sukupuolen moninainen tulkinta	<i>Sukupuolen merkityksen tunnistaminen</i>
<i>Keskittyminen ainoastaan vahinkojen korjaamiseen</i>	Naisuhripuheen moninaisuus	<i>Monenlaisten (nais)uhrien ymmärtäminen</i>
	Miestekijäpuheen häivyttäminen	-
<i>Vastuullis(t)en kadottaminen</i>	Yksilöitymättömien massojen merkityksen korostaminen	-
<i>Työn vaatimien resurssien epärealistisuus</i>	Abstraktien rakenteiden ongelmallisuuden korostaminen	-
-	Elämäntilanteen ja -tavan huomioiminen	<i>Asiakkaiden ainutkertaisuuden huomioiminen</i>

On tietysti mahdotonta arvioida, kuinka suoranaisesti jotkin ajatusmallit johtavat tietynlaisiin työn tekemisen tapoihin, sillä viime kädessä paikallisessa auttamistyön vuorovaikutuksessa ratkaistaan se, millä tavalla erilaisia puhetapoja otetaan käyttöön (Keskinen 2005, 97). Tästäkin huolimatta uskon, että mahdollisia riskejä pohtimalla voi oppia tunnistamaan jo olemassa olevia väkivaltatyön ongelmia ja varautumaan tulevaisuudessa ilmeneviin ongelmiin. Tätä kautta pystytään siitä ainakin pienentämään ongelmien ilmestymisen riskiä väkivallan vastaisessa työssä. Mahdollisuuksien hahmottamisella voi taas puolestaan pyrkiä toista kautta toiminnan kehittämiseen. Esimerkiksi dialogi, jossa pohditaan toisen työtapaan ja ajatusmalliin sisältyviä mahdollisuuksia ja oman toiminnan rajoituksia, pikemminkin kuin toisinpäin, on hyvä pohja toimivalle ja kummankin osapuolen työtapa ja kehittäväälle dialogiselle yhteistyölle. Tämä haasteiden ja mahdollisuuksien hedelmällinen pohtiminen voi onnistua kuitenkin vain sen jälkeen, kun erilaisia puhetapoja on kyetty tunnistamaan ja puhetavoista käytävän keskustelun avoimuutta on onnituttu lisäämään.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

Näissä johtopäätöksissä siirryn tarkkojen aineistolähtöisen analyysin ja tuohon analyysin pohjautuvien huomioiden esittelystä laajempien johtopäätösten tekemiseen. Olen kiinnostunut näin lopuksi pohtimaan kohdistetummin puhetapojen *feministisyyttä* ja *feministisyyden asemaa* osana yhteiskuntaamme ja sen tietämistä. Tulen pohtimaan erityisesti, minkä voidaan nähdä selittävän sitä, että feministisistä lähtökohdista tuotetut puhettavat ja subjektipositiot ovat tässä tutkimuksessa näyttäneet juuri tällaisina, kuin olen ne esitellyt.

6.1 Puhetapojen feministisyydestä

Olen tutkimuksessani todennut, että löytämiäni puhetapoja ovat yhdistäneet erityisesti huolen kohdistuminen naiseen, sukupuolten vastakkainasettelun välttäminen ja ongelman ymmärtäminen rakenteellisen tason ilmiönä. Yhtäläisyyksien rinnalla on kuitenkin ollut löydettävissä selkeitä eroavaisuuksia, ja lopulta olenkin pohtinut paljon myös feminististen puhetapojen moninaisuutta. Yksi hyvä esimerkki puhetapojen eroavaisuuksista on se, että vaikka lähisuhdeväkivallan ymmärtäminen rakenteellisen tason ongelmana esiintyi hyvin vahvasti suurimmassa osassa puhetapoja, löytyi aineistosta myös pari sellaista puhetapaa, joissa väkivaltaa määriteltiin selkeästi yksilötason ongelmana (Väkivalta miehen strategiana ja Väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana). Näissä puhetavoissa korostui yhteiskunnallisten abstraktien ja laajojen rakenteiden sijasta ongelman yksilöllisyys ja yksilön elämäntilanteiden vaikutus lähisuhdeväkivallan kokemuksiin.

Toinen esimerkki puhetapojen moninaisuudesta liittyy naiseen kohdistuvaan huoleen. Puhetavoissa nainen on pääsääntöisesti se, josta puhutaan tavalla tai toisella epäoikeudenmukaisuutta kokevana ja lähisuhdeväkivallan ilmiöstä ensisijaisesti kärsivänä. Tämän vahvan puhetapoja pitkälti yhdistävän käsityksen löytyminen on ymmärrettävää, sillä tähän huolikäsitykseen kiteytyy samalla myös perustelut feministisen lähtökohdan olemassaolosta ja tarpeellisuudesta osana lähisuhdeväkivallan keskustelua. Tästä yhteisestä lähtökohdasta kokonaan luopuessaan, hajoaisi todennäköisesti myös puhetapojen tunnistettava feministisyys. Voidaankin ajatella, että useimmiten huolen kohdistuminen naisiin ”riittää” osoittamaan, että lähisuhdeväkivaltaa käsittelevässä puheessa on kyse nimenomaan sukupuolten välistä tasa-arvoa koskevasta puheesta. Toisaalta on kuitenkin huomattava, että tässä jatkumossa esiintyy myös selkeä poikkeus: Väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana -puhetavassa huolen kohteena ei näyttäydykään ensisijaisesti nainen, vaan heteroseksuaalisen parisuhteen ulkopuolella väkivaltaa kokevat yksilöt, jotka voivat olla joko naisia tai miehiä. Tämä poikkeus osoittaa sen, että väkivallasta on mahdollista puhua feministisistä lähtökohdista myös ilman, että ilmiöstä puhutaan ensisijaisesti juuri naiselle epäoikeudenmukaisena ilmiönä. Myös naisen käyttäytymisestä voidaan puhua toimintana, jota ei voi hyväksyä.

Tutkimus jättääkin ainakin minulle tutkijana sellaisen käsityksen feministisestä väkivaltatyöstä, että vaikka kaikki työntekijät ovat samaa mieltä siitä, että lähisuhdeväkivallan ilmiötä tulee käsitellä sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä, heidän ymmärryksensä ilmiöstä voivat erota toisistaan paljon. On ensiksikin huomattava, ettei puhujan feministinen tausta suoranaisesti tarkoita, että tämä välttämättä ymmärtäisi *ensisijaisesti* lähisuhdeväkivaltaa sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä, kuten *väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana* -puhetapa osoittaa. Toiseksi on huomattava, että silloinkin, kun lähisuhdeväkivallasta todella puhutaan ensisijaisesti juuri sukupuolten välisenä tasa-arvokysymyksenä, on lähisuhdeväkivallan syistä, vastuullisista sekä muutoksen halutusta suunnasta mahdollista puhua hyvin erilaisilla tavoilla.

Tämä lähisuhdeväkivaltaa koskeva heterogeenisyys ei osoita mielestäni niinkään feministien epäloogisuutta, vaan ennemminkin tämä voisi kertoa siitä, että haastateltavat osaavat reflektoida ilmiötä useista mahdollisista näkökulmista ja hyväksyvät lähisuhdeväkivallan ilmiön monitahoisuuden ja tilanteisuuden, sekä siihen liittyvien käsitysten lukkiutumattomuuden. Poikkeukset osoittavat mielestäni sitä vapautta ja vaihtelevuutta, mikä sisältyy feministisistä lähtökohdista tuotettuun lähisuhdeväkivaltaa määrittelevään puheeseen. Feministit voivat puhua lähisuhdeväkivallasta sukupuolis-

tuneena ongelmana monella eri tavalla, tai jopa sukupuolen sijasta ja sen ohella muitakin ihmisten välisiä eroja korostaen.

Feminismin heterogeenisyys, eli esimerkiksi feministien keskuudessa ilmenevät vaihtelevat tavat ymmärtää keskeisiä tasa-arvon ja sukupuolen käsitteitä, on yleisesti tunnustettu naistutkimuksen traditiossa (Julkunen 2010, 10–11). Yleensä näitä erilaisia ymmärryksen tapoja liitetään erityisesti tiettyihin aikakausiin ja maantieteellisiin sijainteihin. On myös tunnustettu että tavat, joilla feministit ovat suhtautuneet sosiaalityöhön ja muuhun auttamistyöhön, sekä toteuttaneet sitä itse, ovat vaihdelleen paljon esimerkiksi Suomessa 1980 ja 2000 -lukujen välillä (Keskinen 2004). Myös oma tutkimukseni tuo esille feminismin sisältämää moninaisuutta, mutta erityisesti siitä näkökulmasta, mitä tuo moninaisuus voi tarkoittaa lähisuhdeväkivaltaa koskevassa puheessa tässä ajassa (2010-luvun alussa) yhden organisaation sisällä. Olen myös pyrkinyt tässä tutkimuksessa hahmottamaan tämän moninaisuuden positiivisia puolia, joka on pitkään ollut epätyypillistä feminismeihin sisältyvän moninaisuuden pohtimisessa. Yhteisen linjan puuttumisen on esimerkiksi nähty usein olevan haaste feminismitteille ja esimerkiksi hankaloittavan ihmisten identifioitumista feministeiksi (Skeggs 1997, 142).

6.2 Feministiset puhetavat osana laajempaa yhteiskunnallista keskustelua

Sukupuolistunutta lähisuhdeväkivaltaa koskevien määrittelyjen moninaisuus ja puhetapojen välinen ristiriitaisuus (esimerkiksi yhden selkeästi muista erottuvan puhetavan löytyminen) kertoo mielestäni myös siitä, että feministinen keskustelu ei ole oma muusta yhteiskunnallista irrallinen ja erillinen alueensa. Yhteiskunta-, aika- ja kulttuurikohtaiset tekijät, kuten ajankohtainen julkinen keskustelu, sekä yhteiskunnan muuttuva luonne, vaikuttavat jatkuvasti myös feministiseen tapaan käsitteellistää lähisuhdeväkivaltaa ja puhua siitä. Feministiset tavat tulkita jotain sosiaalista ilmiötä syntyvät osana ja osaksi muuta yhteiskunnallista keskustelua ja ovat reaktioita yhteiskunnassa käytävään muuhun keskusteluun. Diskurssianalyttisessä traditiossa tästä puhetapojen kulttuurisidonnaisuutta kuvaavasta luonteesta on käytetty nimitystä intertekstuaalisuus, eli tekstienvälisyys. Tekstit, ja niiden sisältämät diskurssit, eivät ikinä synny tyhjästä, vaan ne saavat ainesosiansa niitä ympäröivästä kulttuurisesta keskustelusta. Intertekstuaalisuuteen liittyy keskeisesti ajatus toistosta: Satunnaisella viittauksella ei kenties ole kovin suurta merkitystä, mutta samanlaisena tai samantapaisena tekstistä toiseen ulottuva intertekstuaalisuus on osa tekstien toimintaa ja saa aikaan vaikutuksia. (Vuori 2004, 116.) Tästä voidaan myös johtaa ajatus, jonka mukaan puhetapojen intertekstuaalisen luonteen takia diskurssianalyysissä on tavalla tai toisella aina mukana myös puhetilannetta laajempi konteksti (Ju-

hila 1999, 174.) Yhteen organisaatioon aineistonsa puolesta rajautuva tutkimus kertoo samalla jostain siitä yhteiskunnasta, jossa organisaatio sijaitsee.

On esimerkiksi mielenkiintoista pohtia, mikä selittää tulkitsemieni poikkeuksia tämän tutkimuksen tavoittamissa puhetavoissa. Esimerkiksi *väkivalta sukupuolen korostamisen ongelmana* -puhetavan kaltaisen lähisuhdeväkivallan ymmärryksen voisi kuvitella kehittyneen feministisessä keskustelussa sen jälkeen, kun yleisessä feministisessä teoriassa siirryttiin naisten erityisyyden ja yhteisten oikeuksien ja etujen ajamisesta naisten keskinäisten erojen korostamiseen 1980 ja 1990 -luvulla.

On myös kiinnostavaa pohtia sitä, mitkä muut (myös feministisen teorian ja keskustelun ulkopuolella olevat) asiat ovat voineet vaikuttaa tällä hetkellä esimerkiksi Naisten Linjalla esiintyvien puhetapojen muodostumiseen. Mielestäni tästä näkökulmasta tarkasteltuna esimerkiksi väkivallan syistä ja vastuullisista puhumisen tavat ovat erityisen kiinnostavia. Väkivallan tekijää, kuten huolen kohdetakin, tuotetaan puhetavoissa säännöllisesti sukupuolistuneesti, kun tekijästä puhutaan nimenomaan miehenä. Puhe sukupuolesta kuitenkin useimmiten katoaa siinä vaiheessa, kun väkivallan ilmiön määrittelyssä siirrytään vastuullisia ja syyllisiä määrittelevään puheeseen. Näin väkivallan tekijä on tavallaan irrotettu itse ongelmasta. Kuten jo aikaisemmin olen esittänyt, ongelman syyt ja vastuulliset yhdistetään muihin tahoihin kuin väkivallan tekijäksi puhuttuun miestoimijaan. Analyysini tulokset herättivätkin minut pohtimaan, mikä voisi selittää tällaista väkivallan tekijää passivoivaa ja tekijän merkitystä vähättelevää puhetta, jossa väkivallan uhrin uhkaksi merkitään väkivaltaa tekevän yksilön sijasta etäämpänä vaikuttavat yhteiskunnalliset abstraktit rakenteet ja ihmisryhmät. Mielestäni on täysin mahdollista, että esimerkiksi feminististä väkivallan vastaista työtä kohtaan osoitettu haastava asenneilmasto on osaltaan vaikuttanut tapoihin, joilla lähisuhdeväkivaltaa kokevista sukupuolistuneista yksilöistä puhutaan.

On kiinnostavaa, että feministiseen ideologiaan pohjautuvia organisaatioita ja feministejä itseään kritisoidaan usein miesten ongelmien sivuuttamisesta tai miesten aiheettomasta syyllistämisestä, mutta itse en pystynyt oman aineistoni perusteella juurikaan tukemaan tätä keskustelulinjaa. Ainoastaan *Väkivalta miehen strategiana -puhetavassa* saattoi erottaa tietynlaista miespuhetta, jossa miehistä puhutaan heitä syyllistäen ja vastuuttaen. Miehiä passiivisiksi ja poissaoleviksi määrittelevien puhetapojen ja feministiselle väkivallan vastaiselle työlle osoitetun asenteiden ja kritiikin välille voisikin kuvitella yhteyden. Mieleeni herää mm. seuraavanlaisia kysymyksiä: Ovatko feministiset puhetavat lähisuhdeväkivallasta joutuneet itesesensuurin kohteeksi, kun feministit ovat halunneet tulla kuulluksi ja vakavasti otetuiksi yhteiskunnallisiksi keskustelijoiksi? Osoitetaanko vastuu väkivallan ongelmasta tämän, vai jonkun muun syyn, takia useimmiten jollekin muulle, kuin sille konk-

reettiselle väkivaltaa tekeväälle henkilölle, josta kuitenkin useimmiten puhutaan miehenä? Onko feministinen väkivallan vastainen työ ensisijaisesti julkista väkivallan työtä jatkavaa ja paikkaavaa toimintaa, eikä julkisen väkivallanvastaista työtä valvovaa ja korjaavaa? Voisivatko feministiset järjestöt Suomessa osallistua julkiseen keskusteluun valtavirrasta selkeästi poikkeavilla puhetavoilla? Näihin kysymyksiin ei oman tutkimukseni valossa voida vastata, mutta tutkimukseni toimii kysymysten herättelijänä ja pohdinnan aktivoijana. On ainakin syytä pohtia, voiko olla mahdollista, että tullakseen kuulluksi ja ymmärretyksi, täytyy julkisessa keskustelussa toistaa valtavirtakäsityksiä. Suomessa on julistettu niin sanottu sananvapaus, mutta tarkoittaako tämä käytännössä kuulluksi tulemisen ja vakavasti otettavuuden oikeutta, mikäli ilmiöistä puhutaankin selkeästi valtavirtaisista keskustelutavoista poiketen? Yhteiskunnassa vallitsevat valtasuhteet pystyvät vaimentamaan ja muokkaamaan puhumisen tapoja tehokkaasti, joten marginaalisia ääniä tulee tietoisesti pyrkiä vahvistamaan ja valtavirtaääniä kyseenalaistamaan, mikäli merkittäviin yhteiskunnallisiin asiantiloihin ja käytänteisiin halutaan muutoksia.

6.3 Ajatuksia jatkotutkimuksesta

Kattavamman kuvan saamiseksi siitä, miten työntekijöiden käsitykset vaikuttavat asiakaskohtaamisissa ja mitkä puhuvat väkivaltaa kokevat henkilöt kokevat merkityksellisiksi, tulisi jatkossa tutkia itse autettavia henkilöitä ja autenttisia asiakaskohtaamisia. Tällaista tutkimusta on toki jonkin verran tehty, mutta samaa tutkimusta kaivataan tehtäväksi myös nais erityisistä organisaatioista. Olisin esimerkiksi erittäin kiinnostunut tukimaan sitä, millaisia merkityksiä itse autettavat henkilöt antavat auttamissuhteelleen ja auttajien tavoille puhua heidän ongelmistaan. Olisi myös kiinnostavaa tutkia, milloin sukupuolen eksplisiittinen tiedostaminen osana auttajan ja autettavan välistä keskustelua saa aikaan väkivallan ongelmaa jäsentäviä ja siitä irrottautumista edistäviä vaikutuksia. Lyhyesti sanottuna: Kun tässä tutkimuksessa mielenkiinto on kohdistettu lähtökohtiin ja työn taustakäsityksiin, tulisi tulevaisuudessa tutkia myös itse toimintatapoja ja merkitystä asiakkaille, jotta feministisiä puhetapoja voitaisiin ymmärtää paremmin osana lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kenttää. Tätä kautta opittaisiin sekä hyödyntämään feministiseen väkivallan vastaiseen työhön sisältyvää potentiaalia että täydentämään siihen sisältyviä rajoituksia.

Tarpeellista olisi myös erilaisten sukupuolierityisten organisaatioiden käsityksiä vertaileva tutkimus sekä myös konkreettisten organisaatioiden välisten yhteistyömuotojen ja niiden kehittämisen tutkimus. Tämä on tärkeää, sillä mikäli organisaatiot tekevät väkivallan vastaista työtä omilla rajatuilla alueillaan ja naisia ja miehiä autetaan pelkästään joko erillään tai yhdessä, ei väkivaltatyöhön koh-

distuvia haasteita pystyttyä ylittämään. Kun perhettä kokonaisuutena tapaava väkivaltatyöntekijä saattaa jättää sukupuolen merkityksen kokonaan huomiotta, voi sukupuolierityisissä organisaatioissa sukupuoli saada hyvin vaihtelevia merkityksiä. Mikäli esimerkiksi nainen ja mies hakevat apua erilaisilta tahoilta, voi perheen sisäinen dynamiikka muuttua entistä vahingollisempaan suuntaan, kun väkivaltaa on eri tahoilla selitetty apua hakeneille eri tavoilla. Esimerkiksi Nyqvistin mukaan sukupuolierityisessä väkivaltatyössä parisuhteessa ilmenevät naisen ja miehen välillä eriytyvät käsityserot saattavat muokata työntekijöiden ongelmakäsityksiä, jolloin nais erityiset ja mies erityiset auttajatahot voivat päätyä ymmärtämään ilmiötä toisistaan selkeästi poikkeavin tavoin (Nyqvist 2004, 124). Perheen dynamiikan kannalta olennaista ja vaadittavaa olisikin, että eri tahot tekisivät yhteistyötä ja onnistuisivat tukemaan sekä yksilön omaa kasvua väkivallattomuuteen, mutta myös perheen sisäistä dynamiikkaa. Vastakkaisuus ja kiistelevyys väkivallan vastaista työtä tekevien organisaatioiden piirissä (jos kumpikin pyrkii katsomaan ilmiötä ainoastaan toisen sukupuolen näkökulmasta) voi johtaa siis myös parisuhteen ja perheen piirissä yhteisymmärryksen löytymisen mahdollisuuteen, ja tämä puolestaan vahvistaa jälleen sukupuolierityisten organisaatioiden ajautumista entistä kauemmas toisistaan. Tätä kierrettä olen tämän tutkimuksen kautta osaltani pyrkinyt murentamaan tuomalla esille yhden feministisen organisaation työntekijöiden tapaa puhua lähisuhdeväkivallasta. Kuitenkin kierteen lopulliseksi nujertamiseksi pitäisi eri organisaatioita vertailla toisiinsa ja etsiä käsityksistä yhteistyön mahdollistavia kohtia. Näin voidaan päästä irti usein ennakkoluuloille perustuvista, toisten toimintaan liittyvistä, käsityksistä, jotka ehkäisevät tehokkaasti tarvittavan yhteistyön ja omien diskursiivisten työkäytäntöjen kehittymistä.

Väkivallan tutkimuksessa ja väkivallan vastaisen työn tutkimuksessa on edelleen monia haasteita ratkaistavana. Moninaisuuden, tilanteisuuden ja yksilöiden erojen huomioonottaminen lähisuhdeväkivaltaa vastaan organisoidussa työssä on edelleen suuri tulevaisuuden haaste. Tutkimukseni on tarjonnut toivoa antavaa kuvaa siitä, että ainakin väkivallan tulkintaprosessien tasolla ilmenee moninaisuutta ja esimerkiksi stereotyyppisistä sukupuolikäsityksistä irrottautuvaa ymmärrystä. Kuitenkin esimerkiksi seksuaalisuuden moninaisuus tuli vain hetkellisesti esille tutkiman organisaation käsityksissä. Yhteiskunnassamme on koko ajan enemmän tullut näkyviin moninainen homoseksuaalisten sekä transsukupuolisten ihmisten joukko, joiden lähisuhteissaan kokemasta väkivallasta puhuminen vaatii erilaisia ja uudenlaisia tapoja. Tulisikin tutkia, miten väkivaltatyöntekijät kohtaavat näitä ihmisiä ja kokevatko nämä ihmiset tulevansa ymmärretyiksi ja autetuiksi. Väkivaltatyöntekijän tulisi aina ensisijaisesti huomioida autettavan elämäntilanteen ainutlaatuisuus ja autettavan erityiset tarpeet väkivallasta irrottautumiseksi. Tämän jälkeen väkivaltaa kokenut henkilö voitaisiin

ohjata auttamissuhteeseen, jossa toteutettava työntapa ja väkivaltakäsitykset tukisivat parhaalla tavalla juuri kyseisen henkilön väkivallasta irrottautumista. Väkivaltatyötä tulisi tehdä lisäksi myös siten, että toimenpiteitä pyrittäisiin kohdistamaan juuri väkivallan syihin ja syyllisiin. Myös ennalta ehkäisevä väkivaltatyö on tärkeää. Olennaista kuitenkin on, että eri paikoissa ja erilaisiin asioihin kohdennettu väkivaltatyö muodostaisi toimivan kokonaisuuden, eivätkä erilaiset työtavat ainakaan hankaloittaisi toisia väkivaltatyömuotoja. Tavoite kaikilla on kuitenkin loppujen lopuksi sama. Väkivallasta halutaan siirtyä välittämiseen.

7. LOPUKSI

Tutkimusprosessi on ollut minulle monella tavalla tietämisen ja oppimisen prosessi. Olen vienyt tutkimusta eteenpäin pohtimalla aina uudelleen, jokaisessa tutkimuksen vaiheessa, seuraavia kysymyksiä: Millaista tietämistä tutkimus käsittelee? Mitä tiedolle tutkimusprosessissa tapahtuu? Kenen etujen mukaista tietämisestä kiinnostuminen on ja mitä seurauksia tiedon tulkinnalla loppujen lopuksi voi olla? Sekä tutkimuksen validiteetti että eettisyys rakentuvat vastauksissa, joissa tulee määritellyksi, mitä oppiminen tai kehittyminen tutkimuksen kontekstissa voi tarkoittaa. Tietämisen ja oppimisen käsitteiden operationalisointi on tutkimuksen ydintä, joten niiden kehittäminen on samalla koko tutkimusprosessin läpi jatkuva prosessi.

Tässä tutkimuksessa olenkin pyrkinyt tekemään näkyväksi sellaista tietoa lähisuhdeväkivallasta, joka jää helposti muiden tietämisen tapojen ja traditioiden varjoon yhteiskunnallisessa keskustelussa. Tutkimukseni tarkoitus syntyy maailmassa, jossa voi hahmottaa erilaisten tietämisen tapojen yhtäaikaaisuutta, hierarkkisuutta ja niiden välisten suhteiden liikettä eli monensuuntaisen oppimisen mahdollisuuksia. Tavoitteeni on ollut lähisuhdeväkivallasta käytävään keskusteluun (sekä väkivaltatyön kentällä että mediassa tapahtuvaan keskusteluun) vaikuttaminen siten, että noissa keskusteluisa mahdollistuisi entistä paremmin eri tietämisen tapojen ja eri tietokäytäntöjen välinen dialogi.

Ymmärrykseni tietämisestä ja oppimisesta yhdistyivätkin tutkimusprosessini lopuksi yhteiseen käsitteeseen: dialogisuuteen. Tietäminen on merkityksellistä, eli tieto vaikuttaa ja oppiminen mahdollistuu, silloin, kun tieto kytkeytyy osaksi dialogia. Sekä feminististä, naisten edustamaa että vapaaehtoisten työssään kartuttamaa tietämistä on usein sulkeistettu yhteiskunnassa käydystä laajasta keskustelusta. Tasa-arvoisempaa maailmaa rakennettaessa on kuitenkin syytä kyseenalaistaa valtaapitävien ja marginalisoitujen suhdetta. Dialogisuuden esteitä, kuten ennakkoluuloja, stigmatisointia ja toiseuttamista on siis yritettävä purkaa ja mahdollisuuksia, kuten toisen tunnistamista, arvosta-

mista ja kuuntelemista, rakentaa.

Tutkimuksen tarkoituksena on myös ollut tulosten palautuminen takaisin tutkittavilleni. Toivottavasti tutkimustulokseni herättävät tutkimassani organisaatiossa keskustelua ja tuovat tutkittavieni väkivaltaa koskeviin reflektioihin uusia näkökulmia. Oppiminen on saanut kuitenkin myös toisenlaisia merkityksiä osana tutkimusprosessiani. Oppiminen ei ole ollut vain jotain, jota olen yrittänyt tutkimukseni kautta mahdollistaa, vaan myös oma henkilökohtainen prosessini. Olen oppinut valtavasti tutkimuksen tekemisen sekä konkreettisista että emotionaalisista puolista, kuten tutkimukseen liittyvistä riemuista ja ahdistuksista. Olen oppinut myös kärsivällisyyttä. Kun ajattelee kirjoittamalla ja kirjoittaa ajattelemalla, on osattava nauttia siitä, ettei ensimmäinen versio ole paras. Uusi versio tekstistä ei ole merkki edistymisen tahmaisuudesta, vaan ajattelun kehittymisestä, oivalluksista, johon ensimmäinen versio oli vasta matkalla. Emme koskaan voi pysäyttää ajattelua, emmekä kirjoittamista. Yhteiskunta muuttuu, ihmiset muuttuvat ja ajattelu muuttuu: niin muuttuvat myös väkivaltaan liittyvät tulkintaprosessit. Se, ettemme voi tuottaa väkivallasta universaalia ja absoluuttista faktatietoa, ei tee kuitenkaan tutkimusta merkityksettömäksi. Ilmiöiden kompleksisuus ja muuntuvuus osoittavat ennemminkin akateemisen keskustelun tärkeyttä.

Oppimisen prosessi onkin mahdollistanut sen, että tämä tutkimus on valmistunut. Tämä ei tarkoita kuitenkaan itse oppimisen loppumista, vaan toivon että tutkimus inspiroi uusiin ajattelun mahdollisuuksiin. Kiitän valtavasti tutkittaviani siitä, että te olette toimineet avaimena monenlaiseen oppimiseen ja tietämiseen. Avauduitte minulle teille tunteita herättävässä, kiistellyssä ja vakavassa aiheessa. Toivon, että tämä työ toimii teille osoituksena siitä, että käsityksenne väkivallasta ovat arvokasta ja arvostettavaa tietoa. Ehkä pariinne palataan jatkotutkimuksen merkeissä ja ehkä toimintanne kohdistuu tulevaisuudessa enemmän resursseja. Väkivallan vastaisen työn kenttä tarvitsee näkökulmaanne ja kokemuksianne.

LÄHTEET

- Andersson, Berit & Lundberg, Magnus (2001) Kvinnomisshandel som kunskapsfält – att definiera, förklara och hantera ett socielt problem. Teoksessa Malin Åkerström & Ingrid Sahlin (toim.) *Det motspänstiga offret*. Lund: Studentlitteratur, 63-91
- Antaki, Charles (1994) *Explaining and arguing. The Social Organization of Accounts*. London: Sage.
- Apo, Satu & Koivunen, Anu & Rossi, Leena-Maija & Saarikangas, Kirsi (toim.) (2002) *Itkua ikä kaikki? Kirjoituksia naisesta, vallasta ja väkivallasta*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura.
- Bahtin, Mihail (1991) *Dostojevskin poetiikan ongelmia*. Suom. Paula Nieminen & Tapani Laine. Helsinki: Orient Express.
- Berger, Peter L. & Luckmann, Thomas (1994) *Todellisuuden sosiaalinen rakentuminen*. Suom. Vesa Raiskila. Helsinki: Gaudeamus.
- Billig, Michael (1991) *Ideology and Opinions. Studies in Rhetorical Psychology*. London: Sage.
- Braidotti, Rosi (1993) *Riitasointuja*. Suom. Päivi Kosonen, Marjo Kylmänen, Raija Koli, Anja Kujanlampi, Eila Rantonen & Tuula Ovaska. Tampere: Vastapaino.
- Butler, Judith (2006) *Hankala sukupuoli*. Suom. Tuija Pulkkinen & Leena-Maija Rossi. Helsinki: Gaudeamus.
- Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Constructionism*. London: Routledge.
- Ensi- ja turvakotien liitto (2006) *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Flinck, Aune (2006) *Parisuhdeväkivalta naisen ja miehen kokemana: rikottu lemменmarja*. Tampere: Tampere University Press.
- Forsberg, Hannele & Kuronen, Marjo & Ritala-Koskinen, Aino (2000) *Feministinen sosiaalityö. Kysymyksiä ja uusia kysymyksiä*. Teoksessa Eija Nurminen (toim.) *Sosiaalityö ristipaineissa*. Lahti: Palmenia-kustannus, 173-179.
- Gergen Kenneth J. (1997) *Social Psychology as Social Construction: The Emerging Vision*. Teoksessa Craig McGarty & S. Alexander Haslam (toim.) *The Message of Social Psychology: Perspectives on Mind in Society*. Cambridge: Blackwell, 111-128.
- Gergen, Kenneth J. (1999) *An Invitation to Social Construction*. London: Sage.
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008–2011 (2008) Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.
- Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2008–2011. Seurantatiedonantti (2009) Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

- Hasanen, Kirsi & Koivunen, Tuija & Kolehmainen, Marjo (2010) Minä olen muistanut. Huomioita vuosituuhannen vaihteen suomalaisesta feminismistä. *Naistutkimus* 23:1, 35-46.
- Haraway, Donna (1991) *Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective*. Teoksessa Donna Haraway: *Simians, Cyborgs and Women. The reinvention of Nature*. London: Free Association, 183-250.
- Harre, Rom. & Davies, Bronwyn (2001) *Positioning: The Discursive Production of Selves*. Teoksessa Margaret Wetherell, Stephanie Taylor & Simeon J Yates, (toim.) *Discourse Theory and Practice: a Reader*. London: Sage, 261-271.
- Healy, Karen (2000) *Social Work Practices. Contemporary Perspectives on Change*. London, Thousand Oaks, New Delhi: Sage.
- Heiskanen, Markku & Piispa, Minna (1998) Usko, toivo, hakkaus. *Kyselytutkimus miesten naisille tekemästä väkivallasta*. *Oikeus* 1998: 12.
- Helander, Voitto (1998) *Kolmas sektori: käsitteistöä, ulottuvuuksista ja tulkinnoista*. Helsinki: Gaudeamus.
- Holma, Juha M. & Wahlström, Jarl (toim.) (2005) *Iskuryhmä: miesten puhetta Vaihtoehto väkivallalle -ryhmissä*. Helsinki: Yliopistopaino.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (1995) *The Active Interview*. Thousand Oaks: Sage.
- Holstein, James A. & Gubrium, Jaber F. (2004) *The Active Interview*. Teoksessa David Silverman (toim.) *Qualitative research: Theory, Method and Practice*. London: Sage, 140–161.
- Husso, Marita (2003) *Parisuhdeväkivalta: lyötyjen aika ja tila*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993a) *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1993b) *Diskursiivinen maailma. Teoreettiset lähtökohdat ja analyttiset käsitteet*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysin aakkoset*. Tampere: Vastapaino, 17–47.
- Jokinen, Arja & Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino.
- Jokinen, Arto (2000) *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampere: Tampere University Press.
- Joku Raja! –julkilausuma (2009) *Joku raja – työvaliokunta*. <http://www.amnesty.fi/mita-teemme/joku-raja/julkilausuma-naisiin-kohdistuvan-vakivallan-torjunnan-tehostamiseksi>. Julkilausuma tulostettu ja viitattu 27.8.2010
- Juhila, Kirsi (1999) *Kulttuurin jatkuvasti rakentuvat kehät*. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Tampere: Vastapaino, 160–198.

- Juhila, Kirsi (2006) Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat. Tampere: Vastapaino.
- Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (1999) Kymmenen kysymystä diskurssianalyysistä. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 233–252.
- Juhila, Kirsi & Pösö, Tarja (2000) Auttamisen organisaatiot ja ongelmien tulkinnat. Teoksessa Arja Jokinen & Eero Suoninen (toim.) Auttamistyö keskusteluna. Tutkimuksia sosiaali- ja terapiatyön arjesta. Tampere: Vastapaino, 35–64.
- Julkunen, Raija (2010) Sukupuolen järjestykset ja tasa-arvon paradoksit. Tampere: Vastapaino.
- Jäppinen, Olli & Ewalds, Helena (2003). Mitta täysi — Mättet rågat. Pariterapiaa väkivaltaa kokeille pareille. Pariterapia 19 (2), 25—41.
- Kailo, Kaarina (2001) Naistutkimus ja naisten vapaaehtoistyö. Hoivatyöstä sukupuoliroolien murtamiseen. Teoksessa Antti Eskola & Leena Kurki (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 157–175.
- Keisala, Hertta (2006) Parisuhdeväkivalta moniammatillisen työn kohteena. Arviointitutkimus Espoon yhteistyöverkoston ja Lyömättömän Linjan toiminnasta parisuhdeväkivallan lopettamiseksi. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 68.
- Keller, Evelyn Fox (1988) Tieteen sisarpuoli: pohdintoja sukupuolesta ja tieteestä. Suom. Pia Sivenius. Tampere: Vastapaino.
- Keskinen, Suvi (2004) Katkokset ja jatkumot feministisessä sosiaalityökeskustelussa. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS- kustannus, 19- 45.
- Keskinen, Suvi (2005) Perheammattilaiset ja väkivaltatyön ristiriidat. Sukupuoli, valta ja kielelliset käytännöt. Tampere: Tampere University Press.
- Koivunen, Anu (1996) Sorto. Teoksessa Anu Koivunen & Marianne Liljeström (toim.) Avainsanat. 10 askelta feministiseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino, 35–75.
- Kuronen, Marjo & Granfelt, Riitta & Nyqvist, Leo & Petrelius, Päivi (2004) Sukupuolistunut ja sukupuoli sosiaalityö. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) Sukupuoli ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS- kustannus, 5-18.
- Lappalainen, Mika & Mäntynen, Pia & Wahlström, Jarl (1995) Perheväkivallan diskurssit. Psykologia 30 (5), 340–346.
- Lehtonen, Anja & Perttu, Sirkka (1999) Naisiin kohdistuva väkivalta. Helsinki: Kirjayhtymä oy.
- Liljeström, Marianne (2004) Feministinen metodologia- mitä se on? Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) Feministinen tietäminen. Tampere: Vastapaino, 9-21.

- Lundgren, Eva & Heimer, Gun & Westerstrand, Jenny & Kalliokoski, Anne-Marie (2001) *Slagen Dam*. Umeå & Uppsala: Brottsoffermyndigheten & Uppsala Universitet.
- Mönkkönen, Kaarina (2002) *Dialogisuus kommunikaationa ja suhteena. Vastaamisen, vallan ja vastuun merkitys sosiaalialan asiakastyön vuorovaikutuksessa*. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Naisten Linja Suomessa ry. (2009) *Toimintasuunnitelma 2010*. Helsinki.
- Naisten Linja Suomessa ry. (2009) *Toimintakertomus 2009*. Helsinki
- Notko, Marianne (2000) *Väkivalta parisuhteessa ja perheessä*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Nyqvist, Leo (2001) *Väkivaltainen parisuhde, asiakkuus ja muutos: prosessiarviointi parisuhdeväkivallasta ja turvakotien selviytymistä tukevasta asiakastyöstä*. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto.
- Nyqvist, Leo (2004) *Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa*. Teoksessa Marjo Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist & Päivi Petrelius (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Jyväskylä: PS- kustannus, 101–130.
- Nyqvist, Leo (2006) *Lähisuhdeväkivalta – rationalisoinnit, valtasuhteet ja ammatillinen puuttuminen*. Teoksessa Liisa Hokkanen & Maritta Sauvola (toim.) *Puhumattomat paikat. Puheenvuoroja perheestä*. Oulu: Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus, 142–170.
- Nyqvist, Leo (2007) *Nuoret väkivallan silmässä*. Teoksessa Kaarina Määttä (toim.) *Helposti särkyvää. Nuoren kasvun turvaaminen*. Kirjapaja: Helsinki, 11–22.
- Näre, Sari & Ronkainen, Suvi (toim.) (2008) *Paljastettu intiimi: sukupuolistuneen väkivallan dynamiikkaa*. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Piispa, Minna & Heiskanen, Markku & Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino (2006) *Naisiin kohdistunut väkivalta 2005*. Helsinki: OPTL:n julkaisuja 225.
- Pehkonen, Pirjo (2003) *Naisen puolesta, ei miestä vastaan: suomalainen naisliike väkivaltaa vastustamassa*. Joensuun yliopisto. Sosiologian laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Potter, Jonathan (1996) *Representing Reality. Discourse, Rethoric and Social Construction*. London: Sage.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1987) *Discourse and Social Psychology*. London: Sage.
- Potter, Jonathan & Wetherell, Margaret (1992) *Mapping the Language of Racism: Discourse and the Legitimation of Exploitation*. New York: Harvester Wheatsheaf.
- Ronkainen, Suvi (1998) *Sukupuolistunut väkivalta ja sen tutkimus Suomessa: Tutkimuksen katveet valokeilassa*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö, Tasa-arvoasiain neuvottelukunta. Naistutkimusraportteja 2/1998.
- Ronkainen, Suvi (2002) *Väkivallan valta*. Teoksessa Satu Apo, Anu Koivunen, Leena- Maija Rossi & Kirsi Saarikangas (toim.) *Itkua ikä kaikki? Kirjoituksia naisesta, vallasta ja väkivallasta*. Helsinki: Suomen Kirjallisuuden Seura, 207–220.

- Ropo, Arja & Eriksson, Päivi (2001) Hyvinvointipalvelut, liiketoiminta ja vapaaehtoistyö. Teoksessa Antti Eskola & Leena Kurki (toim.) Vapaaehtoistyö auttamisena ja oppimisena. Tampere: Vastapaino, 41–53.
- Ruuskanen, Minna (2001) Kuinka naisen ääni kuuluu oikeusjärjestelmässä? *Oikeus* 30 (3), 373–379.
- Skeggs, Beverly (1997) *Formations of Class and Gender: Becoming Respectable*. London: Sage.
- Suoninen, Eero (1999a) Näkökulma sosiaalisen todellisuuden rakentumiseen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 17–36.
- Suoninen, Eero (1999b) Vuorovaikutuksen mikromaiseman analysoiminen. Teoksessa Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen: Diskurssianalyysi liikkeessä. Tampere: Vastapaino, 101–125.
- Säävälä, Hannu & Nyqvist, Leo (2006) *Miestyö*. Teoksessa Ensi- ja turvakotien liitto: Perhe- ja lähisuuhdeväkivalta: Auttamisen käytäntöjä. Helsinki: Ensi- ja turvakotien liitto, 40–62.
- Tanjas-Kuusisto, Sarianne (2003) *Psykodynaaminen väkivaltatyö: kvalitatiivinen analyysi Helsingin Lyömättömän Linjan väkivaltatyöstä työntekijänäkökulmasta*. Helsingin yliopisto. Sosiaalipsykologian laitos. Pro gradu-tutkielma.
- Vuori, Jaana (2002) *Sukupuolen kirjoittaminen*. Teoksessa Merja Kinnunen & Olli Löytty (toim.) *Tieteellinen kirjoittaminen*. Tampere: Vastapaino, 95–107.
- Vuori, Jaana (2004) *Sukupuolen ja seksuaalisuuden retorinen analyysi*. Teoksessa Marianne Liljeström (toim.) *Feministinen tietäminen. Keskustelua metodologiasta*. Vastapaino. Tampere. 93-117.
- Wise, Sue (1990) *Becoming a Feminist Social Worker*. Teoksessa Liz Stanley (toim.) *Feminist Praxis. Research, Theory and Epistemology in Feminist Sociology*. London and New York: Routledge, 236-249.

LIITE 1

Haastattelun kysymysrunko

Miten olet päätenyt organisaation toimintaan puhelinpäivystäjäksi?

Millainen ongelma lähisuhdeväkivalta mielestäsi Suomessa on?

- Tuodaanko esimerkiksi mediassa mielestäsi esille totuudenmukaista kuvaa lähisuhdeväkivallasta?
- Onko oma käsityksesi lähisuhdeväkivallasta muuttunut täällä työskentelysi aikana?
- Miten kuvailisit konkreettista lähisuhdeväkivaltaa? Miten se ilmenee? Missä ylittyy se raja, jolloin toiminta/käytös voidaan nimetä lähisuhdeväkivallaksi?
- Mitä ajatuksia sinussa herättää hiljattain herännyt yhteiskunnallinen keskustelu, jossa tyttöjen ja naisten väkivaltaisuutta tuodaan voimakkaasti esiin?
- Mitä ajatuksia sinussa on herättänyt viime aikoina aktiivisena käynyt keskustelu kunniaväkivallasta?
- Näetkö, että syntyperltaan suomalaistenkin lähisuhdeväkivallassa voi olla kyse kunnian kysymyksistä?

Mikä mielestäsi aiheuttaa lähisuhdeväkivaltaa? Miksi lähisuhdeväkivaltaa on olemassa?

- Julkisuudessa on esitetty arvioita, mielipiteitä joiden mukaan väkivalta kuuluu ihmisen perusluonteeseen ja sitä voitaisiin selittää biologisilla tekijöillä, kuten hormoneilla, vieteillä ja geeneillä. Mitä mieltä olet tästä?
- Näetkö, että kulttuurissamme olisi joitain sellaisia piirteitä ja ominaisuuksia, jotka edistäisivät lähisuhdeväkivaltaa?
- Olen myös kuullut mielipiteitä, joiden mukaan Suomessa koetut sodat ovat jättäneet jälkensä suomalaiseen väkivaltaisuuteen ja nuo jäljet olisivat nähtävissä edelleen. Mitä ajattelet tästä?
- Mitä mieltä olet siitä, että naisten aseman kohoaminen suomalaisessa yhteiskunnassa olisi voinut lisätä suomalaisten miesten tekemää väkivaltaa?
- Miten kommentoisit mielipiteitä (esim. Sofi Oksanen), joiden mukaan suomalaiseen maskuliinisuuteen kuuluu väkivaltaisuus ja väkivaltaista maskuliinisuutta pidetään normaalina, jopa ihannoitava asiana?
- Pitääkö lähisuhdeväkivalta nähdä/ymmärtää miesten ja naisten välisenä tasa-

arvokysymyksenä?

Millaisia seurauksia lähisuhdeväkivallalla on? Voit pohtia esimerkiksi yksilön tasolla, perheen tasolla, yhteiskunnan tasolla.

Miten mielestäsi lähisuhdeväkivallan ongelmaa tulisi pyrkiä ratkaisemaan?

- Minkä vaikutuksen koet omalla työlläsi olevan?
- Mitä ajattelet siitä, että organisaationne suuntaa palvelunsa ainoastaan naisille?
- Koetko että Suomessa tehty väkivallanvastainen työ on sellaista joka parhaiten purkaa ongelmaa?
- Koetko että työtä väkivallan eteen tulisi muuttaa/kehittää? Millä tavalla? Miksi?

Mikä olisi sellainen asia lähisuhdeväkivaltaan liittyen, josta haluaisit enemmän julkista keskustelua/johon haluaisit kiinnitettävän enemmän huomiota?

- Korostetaanko lähisuhdeväkivaltaa koskevassa keskustelussa mielestäsi liikaa jotain sellaista näkökulmaa, joka ei mielestäsi kuitenkaan ole ilmiön kannalta niin keskeistä, kuin sen saama huomio antaa ymmärtää?

Onko sinulla vielä mielessä jotain muuta mitä haluaisit kertoa aihealueeseen liittyen?